

Regá Anime Osale Lukasi Ruigá Chu'síligo Esukristo Jena Wijchimoba Asagá

Jena ruwimela chonigá osáliga Lukasi ye ra'íchali

Regá anele Lukasi alué Teópilo bilena osilichi:
Kaira mué Teópilo. 'We 'la ganíliga repori ne mué.

¹ We'ká ralámuli osale apélichí napu nóchale 'lige napu benírale Esusi jena wijchimoba.

² Osale napu akele napurigá ruwile alué ralámuli napu Esusi 'yuga e'yénale alué napu a'kinana ralámuli benírimé gayénale Esusi ra'íchálila 'we a'lá ra'íchali rejcholi.

³ Mué rió Teópilo, 'we 'la nirá ne mué. Ne bo'né 'we a'lá 'nátaga ruké we'sá alué ralámuli Esusi 'yuga e'yéname regá: «¿Churigá ochérale u'tá towí ka 'lige churigá nóchale Esusi napu'lige si chojk-ile nocha alué Esusi 'lige napusí suwénale nocha 'lige churigá 'yole nayúkame 'lige churigá benírale suwábaga ralámuli?» Regá ruké ne alué ralámuli. Ne 'la nerá nili napu ruwile, alekeri osá ne ye osilí jena apélichí 'la sébili ruigá suwábaga churigá nile,

⁴ napurigá mué Teópilo 'la sébali machigá asimela alarigá níliga napu mué Teópilo beníriliru alué we'ká ra'íchali.

Jena ruwimela bilé santo ánjeli ruwíligo a'kinana ochérimio alué Juani

⁵ Napu'lige alué Erore* wa'lula selígame kachi

* 1:5 E'nesi glosario «Herodes».

alé alué wa'lú gawí bo'ígichi Jurea anilichi, a'lige bejtele bilé balé wa'lú re'obachi Onorúgame galíachi† nulame Sakaríasí rewégame. Alué baleka alué Abíasí chojkégame gompaniérola nile,‡ alué Abíasí napu 'we 'ya bejtégame balé nile me'tagá Sakaríasí, Sakaríasíka a'kinana ochérigame nile. Alué Sakaríasí upila Sabeli rewégame nile. Alué mukí Sabélíka Aroní rijímala nile, Aróníka 'we 'ya bejtégame nile 'lige Sabélíka 'we a'kinana ochérale.§

⁶ Alué Sakaríasí 'lige upila si 'we a'lá sébali e'wame nile suwábaga napu Onorúgame nulale 'we 'ya, 'lige Onorúgame 'we a'lá galegá etele alué okáníka.

⁷ Tabilé siné 'kúchígame nile alué ralámuli. Amí-namí 'ma 'we o'chérame nile okáníka.

⁸ Sébale bilé rawé napu nóchame nile Sakaríasí alué we'ká balé 'yuga alé wa'lú re'obachi alué balé napu alé wa'lú re'obachi nulame nile.

⁹ Re'eme nile, 'lige Sakaríasí mele re'eka bajki-ame abé pachá o'kuí molélachi alé wa'lú re'obachi.

¹⁰ Napu'lige Sakaríasí molea ilígachi, ralámuli 'we jale Onorúgame 'yuga ra'icha iwérali tania ma'chíge.

¹¹ 'Lige yati neraga ma'chiná ilíbale bilé santo ánjeli Onorúgamete julárigame rewagáchíka, alé wa-jtoná ilíbale alé mésachi napu e'kósilime nile o'kuí alé napu ilile Sakaríasí.

¹² Napu'lige etesa Sakaríasí alué santo ánjeli, 'we majale.

† 1:5 E'nesi glosario «templo».

‡ 1:5 Nerule bilé liá na oká chojkégame balé napu tebume nile wa'lú re'obá, 'lige a'pílipi balé we'ká gompaniérogame nile.

§ 1:5 E'nesi glosario «ancestor».

13 'Lige alué santo ánjelika anele:

—Mué Sakarías, tase majawa. Onorúgame 'we a'lá aké mué alué Onorúgame 'yuga ra'íchachi tániga napurigá ranélamala mué upila. 'Lige mué upila Sabeli ranélamala bilé towí. Mué ajchémala rewá alué towí «Juani» anilime rewá.

14 'We ganílimala 'lige mué. Abiena we'ká ralámuli 'we ra'sálámala alué towí ochérasa,

15 napugiti alué Onorúgame Wa'lula neraga etémempá wa'lú ochérasa alué towí. Aminami tabilé siné bajímala i'wilí ('uba) ba'wila rekútame. 'La Onorúgame Alawala ajchággame nímala pachágana bajchabé ta'chó ocheria.

16 We'ká ralámuli alé Israeli ejperégame ku o'wé jábamala, Wa'lula Onorúgame oyérame gainámala alué Juani rejchólila akigá.

17 Alué Juánika rejcholi ruyeme nímala alué ralámuli wa'lú a'walite alué Onorúgame nila, napurigá alué Elíasi rewégame napu ruwime nile napu anele Onorúgame 'we 'ya. Alué Juánika ku o'wé jawámala alué we'ká ralámuli napu 'kúchiga mochímala, ku ge'láramala napurigá ku ganíliga ejperélamala 'kúchila 'yuga, abiena napurigá ku a'lá o'wé na'támala alué ralámuli napu 'we resí nokagá járome nímala a'lige. Juánika bajchá ta'chó nawachi alué Wa'lula, 'we semáriga beníriga asimela we'ká ralámuli, napurigá alué ralámuli 'we a'lá galegá etémala nawachi alé alué bi'neli neyúriga Wa'lula.

18 Sakaríasika rukele alué santo ánjeli:

—¿Churigá 'la bijchígamala ne alarigá nimio suwábaga napu aní mué? Aka neka 'ma 'we

o'chéráme júpaché, 'lige ne upílachigó 'we o'chéráme ju.

¹⁹ 'Lige alué santo ánjelika regá anele:

—Neka santo ánjeli ju Gabrieli rewégame. Neka Onorúgame 'yuga ajtime ju. Alué nulé ne'chí napurigá ne mué ruyémala mué upila ranélimio bilé towí mué inolá.

²⁰ Jipe mué tabilé bijchigi ye ra'íchali napu ne mué ruyé. Jípeko tase ra'íchame gainámala mué napusí ochérisa mué inolá, a'lige kulí gainámala mué ku ra'icha. 'La bijchiá alarigá nímala napurigá aní ne.

²¹ 'Lige Sakaríasi pachá ilígichi, ralámulika ma'chige jale buigá, aniá:

—¿Chonigá ta'wé ma'chínaché alué Sakaríasika alé pachaka ye wa'lú re'obáchika? —anile we'ká 'nátaga.

²² Arigá ma'chínale alué Sakaríasi, 'ma tabilé gayéname ra'icha. Tabilé gayénale alué rió ra'icha ma'chínasa aleka, yati 'we machile ralámuli Onorúgame alarigá rekíligo alué rió alé pachá wa'lú re'obachi. Pe sekate ra'íchale Sakaríasi, pecha gayéniliga ra'icha.

²³ 'Ma sébali olasa alé wa'lú re'obachi napu ekí rawé nochámili nílige alué Sakaríasi, 'ma ku galírale simile.

²⁴ A'kinana alué mukí Sakaríasi 'yula Sabeli ropparale. 'Lige maligi mechá tabilé asé eyénaga asale. 'Lige 'nátale alué mukí:

²⁵ «Alué Wa'lula Onorúgame bo'né alarigá rekile ne'chí ye raweli napurigá ranélamala ne, napurigá 'la tase gawélimala ralámuli ne'chí tabilé 'kúchime kóriká.»

Jena ruwimela bilé santo ánjeli ruwíligo alué Esusi ochérimio

²⁶ Usani mechá a'kinana rojparasa Sabeli, Onorúgame júlale bilé santo ánjeli Gabrieli rewégame 'mi alé we'ká riógachi Nasareta anilichi napu pachá ju Galilea anilime gawí bo'ígichi napurigá bilena ejiro.

²⁷ Júlale alué mukí iwé María rewégame e'néniliga. Alué mukika amulí newímili nile alué rió José rewégame 'yuga. Alué José Rabí rijimala nile, Rabí napu abé 'ya bejtégame nile ta'chó ochérachi José.

²⁸ 'Lige alué santo ánjeli sébale napu asale María, 'lige anele:

—Kuira mué mukí wanápurigame Onorúgamete. Wa'lula Onorúgame 'we a'lá semáriga gu'iri mué mukí.

²⁹ Alué mukí alué santo ánjeli etesa, majaga we'ká 'nátales 'lige lale: «Yeka ¿chonigá alarigá reparábaché?»

³⁰ 'Lige alué santo ánjeli uchéchigo ra'íchale, 'lige anele:

—Mué María tase majawa. Onorúgame alarigá rekile raweli mué.

³¹ Jipe rojparámala mué 'lige ranélamala mué bilé u'tátiri towí.* 'Lige ajchémala mué Esusi† anilime rewá.

³² Alué rioka 'we najtékame nímala. Regá anélime nímala «Wa'lula Onorúgame Rewagachi Ajtúgame Inolá.» Onorúgame Wa'lula selígame anémala a'chigóriga napurigá alué 'we 'ya bejtégame Rabí,

* **1:31** Pe alué Onorúgame Alawala gite rojparale alué María.

† **1:31** Esusi aniáká «bujeme resiti 'nátili ralámuli» aniame kéré.

³³ napurigá nuleme nímala alué we'ká ralámuli israelita senibí rawé.

³⁴ 'Liko Maríaka rukele alué santo ánjeli:

—¿'Lacha ranélamalawé ne? Neka tabilé 'yúgame júpaché rió.

³⁵ 'Liko alué santo ánjelika anele:

—Onorúgame Alawala gite rojparámala mué tabilé 'yuga asagá rió, Onorúgame a'walila alarigá elímala mué. Alekeri alué mué inolá 'la wanáparigame nímala Onorúgamete, 'lige Onorúgame Inolá anélime nímala.

³⁶ Mué rijimala Sabeli abiena ranélamala rekó o'chéráme ke. 'Ma usani mechá ju wa'lú rojpega asagá. We'ká ralámuli mayé tase ranélimio.

³⁷ Onorúgameka suwábaga gayéname ju napurigá bo'né 'nata. Alekeri bilé mukí rekó 'ma o'chéráme ke 'la ranélamala Onorúgame alarigá elásaká.

³⁸ 'Liko Maríaka anile:

—Neka pe nóchame ju alué Onorúgame 'yuga. Onorúgame alarigá elísaká ne'chí napurigá aní mué ranélamaréko ne 'liko bilé towí.

Alésíko 'ma tané ikiá kíbale alué santo ánjeli.

Jena ruwimela María simíligo e'nemia bo'né rijimela Sabeli

³⁹ A'lige pe a'kinana rawé alué María 'we jigaga simile alé bilena we'ká riógachi iwérachi napu nile Jurea anilime gawí bo'ígichi.

⁴⁰ 'Lige sebasa Sakaríasi bejtélachi, pachá galírale bajkile 'lige repórale pe a'bemi iligá alué Sabeli.

⁴¹ Napu'lige akisá alué Sabeli María reporachi, alué u'tátiri Sabeli rojpalachi ajtígame nokale. 'Lige Onorúgame Alawala bajkile alué Sabélichí pachágana

42 'lige e'wele ra'íchaga anile Sabeli:

—'We a'lá semáriga gu'íriila mué María Onorúgamete ta'wesi uché jaré umugí anaga 'lige mué ranala abiénachigó.

43 ¿Chieri júpaché ne napurigá nawámala mué María ne'chí e'nemia mué napu ju alué Onorúgamete julárigame eyela nímili?

44 Napu'lige akisá ne mué reporachi, 'lige yati noká u'tátiri ne rojpálachi ra'sálagá.

45 Mueka 'we a'lá sébali bijchígime napurigá anile alué Onorúgame. Alekeri gite 'we ganíliga bejtélamala mué.

46-47 'Liko Maríaka anile:

Neka wa'lú cheliera 'ya Onorúgame napu bi'neli
Wa'lula ju.

Neka 'we ra'sálá
napugiti Onorúgame ne'chí bujéligame resítiri
'nátili.

48 Onorúgameka 'we 'la nirá ne'chí
rekó ne peka najtékame kachi.
Jípesí aminako ralámuli 'we a'lá niraga etémala
ne'chí.

49 Alué Onorúgame wa'lú a'walí nígame ju,
'we a'lá semáriga gu'iri ne'chí.
Onorúgame rewalá 'we najtékame ju.

50 Onorúgame senibí 'la na'temame ju alué ralámuli
napu 'la nirame ju Onorúgame,

51 machíriale ralámuli wa'lú a'walí nígame ko.
'La umérole alué ralámuli 'we gunarume.

52 Alué e'sélikame rió 'ma bujele nóchali,
alué tabilé nígame 'nalina 'we najtékame nóchali
'yale.

53 Alué ralámuli 'we e'lowika ejperégame

'ma 'we nígame newale go'ame,
'lige alué 'we nígame rioka pe sekega a'rele.

⁵⁴ 'We a'lá semáriga gu'írile alué we'ká ralámuli
israelita

napu Onorúgame nochálilachi nóchame ju.

Tase siné a'rele na'temá alué ralámuli.

⁵⁵ Alarigá gu'írimioríle Onorúgame

alué 'we 'ya bejtégame Abraámi

aminami alué Abraámi rijimala 'we a'kinana
o'chérigame

napu ramué rijimala júchigó,

senibí gu'írimioríle.

Regá ra'íchale alué María.

⁵⁶ Alué María alé asale bakiá mechá alué Sabeli
'yuga, arigá a'kinana kumi bejtélachi simile.

Jena ruwimela ochériligo alué Juani

⁵⁷ Sebárale raweli a'kinana napu ochérimili nile
alué towí Sabeli ranala, 'lige Sabeli ranele bilé
towí.

⁵⁸ Alué u'tátiri ochérasa, alué a'mulipi riógame
'lige abiena alué rijimala napuíle alé napu asale
Sabeli, 'we ra'sálagá simíbale o'maka e'nemia alué
Sabeli, ‡ machisá Onorúgame 'we semati raweli
rekíligo alué mukí napurigá ranélamala rekó 'we
o'chérame kachi.

⁵⁹ Osánó rawé ajtígachi ochéraga, sikiréliru pe'tá
isílala wi'chila napurigá nokame nile alué ralámuli
israelita. § 'Lige ralámulika ujchénale o'nola rewalá
Sakaríasi anilime rewá.

⁶⁰ Eyélaka anile:

---

‡ **1:58** Alué ralámuli israelítaka simíbame nile napu'lige bilé mukí
sa'wisá u'tátiri ochérisa, 'we ra'sá lagá repórimo nile. § **1:59** E'nesi
glosario «circuncisión».

—Tase. Juani anilime rewá ujchewa.

⁶¹ 'Liko rukele alué ralámuli:

—¿Chonigá? Tase 'wesi i'tépaché alarigá rewégame alué Sakaríasí rijimala.

⁶² 'Liko pe sekate ra'íchaga rukéliru alué Sakaríasí machinálíga chonilime rewá ujchénelia.

⁶³ 'Liko Sakaríasíka tale bilé rabileta alé osímea, 'lige osale regá anime: «Juani anilime rewá ujchewa.» 'Liko suwábaga alué ralámulíka lale: «¿Chonigá alanilime rewá ujchéneleché?» lale.

⁶⁴ A'lige yati neraga ku ra'íchale alué Sakaríasí, 'lige anele Onorúgame 'we ra'sálagá:

—Mué Onorúgame 'we a'lá semáriga gu'iri mué ne'chí —anele.

⁶⁵ Suwábaga alué ralámuli alemi a'mulipi ejperégame 'we majale machisá. Abiena we'ká ralámuli napu ejperele alemi iwérachi napu Jurea anilichi nile ruigá e'yénale suwábaga tábiri napurigá ikile alé.

⁶⁶ Suwábaga ralámuli napu ekí akele alué ra'íchali anigá e'yénale a'bopi:

—¿Tachiri nóchame nímalawé alué towí wa'lú ochérasa? Alarigá anile napugiti 'la bijchiá machíligame a'lígesí wa'lú a'walí 'yálígo Onorúgame alué towí.

Jena ruwimela Sakaríasí wíkarálígo Onorúgame wíkala

⁶⁷ Alué Juani o'nola Sakaríasí 'we a'lá rejcheruga ra'íchale Onorúgame Alawala gite napurigá íkimeli níliga abé nujubami, regá anile:

⁶⁸ Wa'lú a'walí nígame ju alué Onorúgame napu gu'írime ju ramué ralámuli ísraelita. Jipe 'a nawákuru jena we'ká riógachi

a'kabámana jawamia ramué.

⁶⁹ 'Ma júlale Onorúgame alué resítiri 'nátili bujeme
ralámuli

Rabí rijimala 'we 'ya ajtígame,
alué Rabí napu Onorúgame nochálilachi nóchame
nile

⁷⁰ napurigá ruyele Onorúgame alué 'ya ejperégame
ralámuli

napu ruwime nile napu anele Onorúgame,

⁷¹ semáriga nejkúrimio napurigá ta neyúrimala ra-
mué saíla,

abiena alué 'we gichime ramué,

⁷² 'we na'temamio alué 'ya mochígame ramué riji-
mala,

'we 'la nélegá asimeo,

'lige julamio alué wa'lula ramué gu'írime,

jipe 'ma júlale.

⁷³ Alarigá gatele Onorúgame Abraámi 'yuga

julamio Onorúgame alué ramué gu'írime.

⁷⁴ Ruwile Onorúgame ramué gu'irimio

napurigá umérowa ramué saíla,

napurigá nochawa Onorúgame nochálilachi tase
majaga,

⁷⁵ 'la bi'ígame alawega,

'la sébali olagá napu aní Onorúgame nila ra'íchali.

⁷⁶ Mué Juani, ne inolá,

mueka bilé rió nímala ruyame napu ané

Onorúgame.*

Mueka ra'íchali rejcholi ruyeme nímala ralámuli

napurigá 'la niraga etémala

Wa'lula Onorúgamete Julárigame sébachi,

⁷⁷⁻⁷⁸ napurigá machiboa ramué ralámuli israelita

---

* **1:76** E'nesi glosario «profeta».

'ma bujérigame nírigo alué resiti 'nátili,
 'lige Onorúgame 'la nejkúrimio 'we 'la na'temaka
 napurigá ta aminabi chátiri na'tawa.
 Ramué O'nola Onorúgame 'we galegá na'temá ra-
 mué.
 Wa'lula Onorúgame wamí 'paka rewagachi asagá
 'we a'lá nejkuria ajtí
⁷⁹ napurigá 'la bi'wígame raweli narépua
 resíriga ejperégame ralámuli,
 napurigá pe bi'lepi semáriga 'nátame niwa,
 napurigá 'nátame niwa wa'lú nejkúrame ko
 Onorúgame.

⁸⁰ Alué towí Juani 'we rejchirúgame ochérale,
 'lige 'we a'lá nirame Onorúgame, 'lige simile
 bilénami jami tase ba'égichi, tase rojégichi, 'lige tase
 gajsalégichi, 'lige we'ká bamí bejtele alé jami na-
 pusí chojkile ralámuli ra'íchali rejcholi ruyea alué
 we'ká ralámuli israelita alemi jsísime.

2

Jena ruwimela ochériligo Esusi

¹ 'Ya a'lige u'tá kachi Juani, asale wa'lula nulame
 rey Augusto rewégame. Alué rioka nuleme nile
 ralámuli romano 'lige israelita. Alué wa'lúlaka
 nulale apélichi uchuchánilia rewalá napurigá
 a'kinana enomí nejímala suwábaga ralámuli
 wa'lúlachi.

² Pe kulí siné nile ralámuli simiba a'boi rewalá
 uchuchamia apélichi wa'lúlachi Sirenio selígame
 kachi alé Siria anilichi.

³ Suwábaga simámili nile napu o'chérigame nile
 'ya siné apélichi uchuchamia a'boi rewalá.

⁴ Joseka simile alé Beleni we'ká riógachi Nasareta asagá. Nasarétaka alé pachá nile Galilea rewégame gawí bo'ígichi. Sébale alé Beleni napu nile alé pachá Jurea rewégame gawí bo'ígichi, napu ochérigame nile alué wa'lula selígame rey Rabí 'we 'ya, alué Joseka Rabí rijimala nile, abé 'ya ajtígame we'ká bamí ta'chó ochérachi José.

⁵ Joseka simile alé Beleni apélichí ujchamia bo'né rewalá. María abiena si simile, alué José 'yuga newímili, 'lige alué mukika 'ma wa'lú ro-jpégame nile.

⁶ Napu'lige alé Beleni mochiga,

⁷ sebárale raweli napurigá ochéramala alué María ranala Esusi, 'lige 'ma ochérale alué u'tá towí Esusi. Pe kulí bilé nile María ranala alué towí ochérachi. 'Lige eyélaka gemele ba'nísólite, 'lige rekale bilénami ganuwachi 'we 'la kabika napu go'yame nile akasí. Alemi rekale alué u'tátiri pecha bilena galichi níligame napu ochérale alué towí Esusi.

Jena ruwimela bilé santo ánjeli ruwíligo 'ma ochériligo Esusi

⁸ Alemi jami Beleni rewégachi a'mulipi mochile jaré bo'elo bo'á repuka rukó.

⁹ 'Lige pe yati neraga ma'chiná ilíbale alemi bilé santo ánjeli. 'Lige alué Wa'lula Onorúgame a'walila gite noligá ra'ósiga ilíbale alé napu mochile alué bo'elo. 'Lige alué bo'éloka 'we majale.

¹⁰ 'Liko alué santo ánjelika anele:

—Tase majawa 'emi. Neka 'we a'lá semati ra'íchali ruimea nawá. Suwábaga ralámuli 'we ra'sálámala akisá ye a'lala ra'íchali.

11 Jipe 'ma ocheri bilé towí jena we'ká riógachi napu ochérilige Rabí 'we 'ya. Alueka bujémala alué chátiri 'nátali 'emi 'lige suwábaga ralámuli, alueka Onorúgamete julárigame ju napu wa'lula nímala suwábaga ralámuli nuleme.

12 Napurigá abé a'lá bijchígimala 'emi, etémala 'emi alué towí gemériga bo'ígime alé ganuwachi. Napu'lige etesa 'emi, 'la machimela 'la bijchiá ko suwábaga napu aní ne.

13 A'lígerikáchi pe yati we'ká santo ánjeli ma'chiná jábale 'pa rewagáchika simíbagame alé napu ilile alué uché bilela santo ánjeli, 'lige anile 'we ra'sálagá:

14 ¡'We a'lá ju Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame!
¡'We ganíliga ejperélamala alué ralámuli
napu semáriga gu'írilia Onorúgamete!

15 Napu'lige alué santo ánjeli ku 'pa rewagachi simasa, 'liko alué bo'elo anile a'bopi regá anigá:

—Simáwa'é 'liko alé Beleni e'newa napu ruwí alué santo ánjeli napu alué Wa'lula Onorúgame júlale ramué ruyénaliga alué ra'íchali.

16 'We sajpuka simíbale e'nemia, 'lige sébale alé napu mochile María, 'lige José, 'lige u'tá simaloni alué napu bo'ile bilena ganuwachi.

17 Napu'lige etesa, simíbale ichúrimi we'ká ralámuli ruyemia napu ruwile alué santo ánjeli churigá nimia alué u'tá towí.

18 Alué we'ká ralámuli napu akele alarigá nímaráo wa'lú ochérasa alué towí, 'we ra'sálale.

19 Maríaka a'lá nirale suwábaga napu anile alué bo'elo, pe bo'nepi 'nátaga.

20 Alué bo'éloka ku sébale napu a'rélige alué bo'á wa'lú cheliera 'yasia Onorúgame, 'we ra'sálagá napugiti 'la bijchiá nílgame napurigá anílige alué ánjeli.

Jena ruwimela alué towí Esusi o'tólrigo alé wa'lú re'obachi

21 Osá naó rawé ajtígachi ochéraga alué towí, sikiréliru pe'tá isílala wi'chila napurigá nokame nile alué ralámuli israelita. 'Lige ujchele Esusi anilime rewá. Alué santo ánjeli nulélige 'yabé alué María napurigá Esusi anilime rewá ujchémala ta'chó rojparachi alué María.*

22 Napu'lige 'ma simírisa oká liá rawé omawa alué María, alésíko simile alé Rusaleni alué towí Esusi mutuka alé wa'lú re'obá ilígichi ruyemia Onorúgame alué Onorúgame nochálilachi nochamio alué towí wa'lú ochérasa, 'lige aminami bi'wimea alué María napurigá nulale alué Moisesi 'ya bejtégame. Abiena si simile alué José.

23 Alemi wa'lú re'obachi o'tóleru alué towí napugiti bo'né Onorúgame alarigá nuláligime osilichi, suwábaga alué bajchabé o'chérigame towí 'we najtékame nimio, Onorúgame 'yuga nóchame nimio.

24 Abiena kógile go'ame Onorúgame napurigá nulale Onorúgame 'we 'ya oká baloma oká cho'lopoki kómá.

25 'Ya a'lige rawé bejtele bilé rió Simioni rewégame alé Rusaleni. Alué rioka 'we a'lá oyérame nile Onorúgame, 'lige buigá asale napurigá Onorúgame julámala bilé wa'lula, ra'ámame, napurigá 'ma 'la i'kilí mochímala

* **2:21** Tabilé rewaraga ajchélriru rewá alué Esusi.

alué ralámuli israelita ku 'we 'la ganíliga. Alué Onorúgame Alawala 'we a'lá semáriga gu'írile alué Simioni

²⁶ napurigá machimela ta'chó etea ka alué Onorúgamete julárigame tabilé 'cho mukumeo, etesa kulí mukumeo.

²⁷ Alué Simioni 'we siminali nílile alé wa'lú re'obá ilígachi, Onorúgame alarigá na'tárule. Napu'lige alué Esusi o'nola 'lige eyela a'pasa alué towí Esusi alé wa'lú re'obachi Onorúgame galila sébali olagá napurigá nulale Onorúgame nila osilí,

²⁸ alué Simiónika mutule alué towí, 'lige Onorúgame 'yuga ra'íchale 'we a'lá niraga, regá:

²⁹ Mué Wa'lula Nulame,

jípesíko 'la nímala napurigá ne mué oyérame mukimela,

mueka ya 'ma sébali olá napurigá ané mué ne'chí 'yabé,

'we ganíliga ajtí ne.

³⁰ Jípesíko 'ma etiákuru ne

alué napu bujémala chátiri 'nátile ralámuli

³¹ napu mué júlale jena wijchimoba

napurigá suwábaga ralámuli etémala.

³² Alué nímala Wa'lula bujsireli 'yame

alué tase ralámuli israelita,

alekeri alué napu ju tabilé ralámuli israelita

'we 'la nirámala alué ralámuli israelita mué 'kúchila.

³³ Alué Esusi eyela 'lige o'nola we'ká 'nátaga ejtebile 'we ra'sálagá akisá alarigá nímili níluga alué towí.

³⁴ 'Liko alué Simioni anele Onorúgame napurigá iwérili 'yámala alué bakiánika, 'lige anele alué Esusi eyela María:

—Ye towí wa'lú ochérasa rejcholi ruyémala jena alué ralámuli israelita. Ye towí wa'lú ochérasa 'la ma'chí nérélamala we'ká ralámuli tabilé oyerio Onorúgame 'lige we'ká ralámuli 'la oyerio Onorúgame. We'ká ralámuli tabilé galémala ye towí wa'lú ochérasa, gichiga etémala 'lige 'we resí olámala,

³⁵ 'lige 'la ma'chígime nériká ilibámala churigá ka alué ralámuli na'tálila. 'Lige mué María níriga, 'we chálámala etega alarigá ikichi.

³⁶ Alé re'obachi asale bilé mukí napu nile alué Onorúgame nila ra'íchali benírame ralámuli Ana rewégame, Panueli malala. Aseri† chojkégame gompaniérola nile alué Ana. Alué mukika 'ma 'we o'chérame nile. 'We u'tá iwé ka newile alué mukí, pe gichao bamí bejtele gunega 'lige mukírile riola.

³⁷ 'Ma osánósa makué miná naó bamí nile bi'neli asagá alué mukí gunámasa. Alué Ana 'we nawame nile alé wa'lú re'obachi ayunamia.‡ Alé asame nile che'léballi 'lige rukachégame Onorúgame 'yuga ra'icha iwérali tania.

³⁸ Napu'lige alé wa'lú re'obachi mochígichi alué José, alué María, 'lige alué u'tá towí Esusi, sébale alé alué Ana anilime mukí, 'lige wa'lú cheliera 'yale Onorúgame, 'lige ruyelesuwábaga alué ralámuli Rusaleni ejperégame churigá nímili níliga alué u'tá towí Esusi wa'lú ochérisa napu eki buigá mochile napurigá bujémala alué chátiri 'nátili.

³⁹ Napu'lige 'ma sébali olasa alé wa'lú re'obachi, ku Nasareta simíbale napu ju pachá wa'lú gawí bo'ígichi Galilea rewégame.

† 2:36 Alué Asérika Akobo inolá nile. E'nesi glosario «los doce tribus». ‡ 2:37 E'nesi glosario «ayuna».

40 'Lige alué towí wa'lú ochérale 'we a'lá rejchirúgame 'we a'lá 'nátame napugiti Onorúgame 'we a'lá semáriga gu'íriligime.

Jena ruwimela alué towí Esusi alé wa'lú re'obachi rejpíligo

41 Alué Esusi o'nola 'lige eyela nabí bamí simíbame nile alé Rusaleni alué Páskua[§] anilime omali sébachi napu o'inálime nile yawiyame.

42 Napu'lige Esusi bamisá makué oká, 'liko simíbale bakiánika alé Rusaleni napurigá nokame nile alué omali sebasá.

43 Napu'lige o'nola 'lige eyela ku ejperélachi simíbachi 'ma guwárasa alué omali, alué towí Esúsika abajá Rusaleni rejpile. 'Lige alué o'nola 'lige eyela tase machile abajá rejpíligo.

44 Mayele alué towí Esusi enegó 'yuga alué we'ká ralámuli. Alarigá bilé rawé simíbale bowesia. Arigá chojkile 'yaa 'lige rukea rijimala 'lige machirume,

45 'lige tase asé rewale. 'Liko ku simíbale 'yáamia alé Rusaleni.

46 'Ma bakiá rawé kachi kulí rewale alé wa'lú re'obachi alé Rusaleni. Alé ajtile alué re'malí Esusi alué we'ká rió 'yuga ra'icha napu nile Moisesi nila ra'íchali rejchólila benírame. Abiena gepua asale ra'íchali abiena rukea.

47 Alué jaré rió Moisesi a'rélala ra'íchali rejcholi benírame akisá Esusi ra'íchachi 'we a'lá rejchiruga ra'icho, 'we a'lá niraga, regá anile: «Asíriga machime ju ye towí», anile alué benírame.

---

§ 2:41 E'nesi glosario «Páscoa».

⁴⁸ Napu'lige alué o'nola 'lige eyela etesa aliena benegá ra'icha ajtígichi alué ralámuli 'yuga, pe i'kilí jábale, 'lige pe'tá nujubapi eyélaka anele:

—Mué towí, ¿mueka chonigá ala'simípiché? Rameueka 'we chálagá e'yénilie 'yaga mué.

⁴⁹ Liko alué re'malí Esusi anele:

—¿Chonigá 'yárupaché 'émika ne'chí? ¿Tacha machíché 'émika neka nochámali ko ne O'nola galílachi?

⁵⁰ Lige o'nola 'lige eyela tase námale alieti olagá anió.

⁵¹ Liko simile ku Nasareta rewégachi o'nola 'lige eyela 'yuga, alé asagá a'lá sébali e'wile o'nola 'lige eyela. Eyélaka bo'nepi tabilé we'káwaga ilírome nile napu ikile 'yasi napusí alué santo ánjeli alué María 'yuga ra'íchale ranélimio María bilé towí.

⁵² Lige alué Esusi aminacho wa'lú ochérale abiena 'we a'lá rejchirúgame, 'lige 'we a'lá galegá etéliru Onorúgamete, abiena alué we'ká ralámulite.

3

Jena ruwimela Juani rejcholi ruyéligo ralámuli jami bakochi tabilé riógachi

¹ Ma makué maligi bamí wa'lula gobierno kachi alué Tiberio, 'lige e'sélikameka nile Ponsio Pilato 'lige Erere 'lige Lisania. Alué Ponsio Pilátoka alé Jurea rewégame gawí bo'ígichi nulame nile. 'Lige alué Eróreka nulame nile Galilea rewégame gawí bo'ígichi. 'Lige alué Belípeka* nulame nile okaná gawichí Iturea 'lige Trakonite rewégachi. 'Lige alué Lisániaka nulame nile alé Abilinia rewégame

* **3:1** Belípeka alué Erere nasípasi ba'chila nile. E'nesi glosario «Herodes».

gawí bo'ígichi. 'Lige alué gobierno Tibérioka nulame nile alé bochígimi napu nulame nile alué e'sélikame.

² Abiena mochile oká e'wélala balé Anasi 'lige Kaipasi. A'lige bamí alué Onorúgame alué Juani Sakaríasi inolá 'yuga ra'íchale alé bilénami jami gawichí tabilé 'me u'kume nile, tabilé gasalégichi, 'lige tabilé rojégichi, 'lige alé a'bemi ename nile ba'wí Jorani rewégame bakó.

³ Alué Juánika simile alemi suweke bakochi rejcholi ruyemia ralámuli napurigá a'rémala alué resítiri 'nátili, ruigá alarigá 'la e'kamio Onorúgame alué ralámuli. Anele:

—'La rewarárigame† niwa ba'wichí bokuíka napurigá machiboa 'ma a'reo 'emi chátiri 'nátili.

⁴ 'La bijchiá alarigá ikile napurigá anile alué osilí napu osale alué rió 'we 'ya ajtígame napu ruyame nílige napu anélige Onorúgame, alué Isaíasi rewégame. Alué osilí regá anime:

Ma'chí animela bilé a'wágame ra'íchali rejcholi alé jami,

regá anime:‡

«Newiwa bilé bowé Wa'lula Onorúgame,

newiwa bilé bowé 'la wajchígame,

⁵ Bochígimi re'ná newiwa,

† **3:3** Napu'lige rewará alué ralámuli a'bopi tabilé rewá ajchagá rewarame nile. Napu'lige rewará alué ralámuli pe ruigá nokame nile 'ma a'reo chátiri 'nátili 'lige chátiri nóchali. ‡ **3:4** Jena ruwimela Juani ra'íchaligo tétalite uché bilé ra'íchali ruwime. E'nesi glosario «parábola».

Napu ra'íchale, ruwime kéréle ralámuli 'la na'támili níluga 'lige 'la 'nátaga mochímili napu'lige sébachi alué napu Onorúgame julámili nile wanápurigame napurigá Wa'lula Nulame nímala, aniname kéré.

tabilé nerúlamala gomí,
 nibilé gawí re'pá jágame,
 'lige alué bowé nojkóligime 'la wajchígame nímala,
 'lige 'la re'wame nímala,
 bochígimi napurigá epó neraga ilibámala.

6 'Lige 'la etémala suwábaga ralámuli
 alué napu Onorúgame julámala
 bujéniliga ralámuli resítiri 'nátili.»

7 Napu'lige alué ralámuli sébachi alé
 rewarárigame nimia ba'wichí, 'lige Juánika anele:

—'We chátiri 'nátame ju 'emi. ¿Chieri ané
 'emi tabilé naremio alué gastigo napu jipe 'ma
 a'mulípika ená? ¿Mayé 'emi tabilé naremio alué
 gastigo 'ma rewarárigame kóriká? Rekó 'la re-
 warárigame ke 'emi 'lige cha nokogá járome nisa
 'emi, abirigá narémala 'emi gastigo.

8 'We a'lá sébali olawa napurigá nulá Onorúgame,
 a'rewa chati nocha napurigá 'la ma'chígime
 nérélamala ku guwana 'nata 'emi. Tase lawa 'emi
 a'bopi: «Abraámi rijimala niru ramué, alué 'we 'ya
 ajtígame, 'lige 'we najtékame niru ramué.» Neka
 regá aníbá: Onorúgame tabilé nejkúrimala rekó
 alarigá 'nátachi 'emi. Bo'né Onorúgame najkisáká
 rekó pe rejté kachi 'la Abraámi rijimala newámala.

9 'Émika napurigá masana tabilé rakeme alarigá
 ju, alué masana napu 'ma na'mínálime ju rejpu-
 late me'teka chojkichí ajchagá 'lige e'kósilime ju ta
 rakésaká. Yeka ruwime kéré 'emi 'ma e'kósiwili ko
 na'ichí mochiga tabilé 'la nóchame kame 'emi.

10 'Lige alué ralámulika rukele:

—¿Cho nokibóché 'liko?

11 Juánika regá anele:

—Jaré 'emi oká o'páchigime nisa, 'lige bilé kógimili júkuru alué tabilé nígame. 'Lige jaré 'emi 'we 'la nígame nisa go'ame abiena kógimili júkuru alué tabilé nígame.

¹² Abiena jsile rewarárigame nimia jaré rió enomí nareme alué enomí napu nejílame nile alé wa'lúlachi, 'lige rukéliru Juani:

—Muérigo benírame, ¿ramueka churigá nochawa?

¹³ 'Liko Juánika anele:

—Tase rasígame tániwa enomí ralámuli, pe sébali tániwa enomí ralámuli napu ekí nejímili ju.

¹⁴ Abiena jaré sontalo regá rukele:

—Ramuégó ¿churigá nochawa?

'Lige Juánika regá anele:

—Tase bujewa ralámuli tábiri resí anigá majáriga, aminami tase e'chewawa alué ralámuli tabilé chojkila kachi. 'La ganíliga ejtebiwa 'emi napu ekí meme ju 'emi.

¹⁵ Ralámulika 'we buigá mochílige alué Kristo, § 'lige sebasa Juani 'nátale ralámuli a'bopi: «¿Pala alué júpué Kristo?»

¹⁶ Juánika regá anele alué we'ká ralámuli:

—Neka rewarama ju ba'wichí jáwaga, nobi uché bilé sebámalagó abé najtékame. Alueka abé wa'lú a'walí nígame ju me'tagá ne'chí. Neka pecha anámalagó alué. Alueka 'la bi'wémala 'emi aláwala Onorúgame Alawálate, 'lige 'we a'lá sébali olámala gustisia.

¹⁷ Alué rioka 'ma o'ká ená ri'ligó ekisula. 'Ma gatémala alué ri'ligó rakala alé rekóachi, 'lige

---

§ 3:15 E'nesi glosario «Cristo».

sa'nagálaka 'minami ajchagá e'kósimala na'ichí, alué na'í napu tasiné cho'ime ju.*

¹⁸ Ye 'we a'lala ra'íchali rejcholi ruigá Juani ruwime ke anile 'ma pe 'wemi sebamio bilé rió ralámuli buyáname chátiri bowechi.

¹⁹ Aminami alué Juani ne'óchale alué selígame Erote rewégame napugiti mukí bujéligame alué ba'chila Belipe rewégame, alué mukí napu Eroríasi rewégame nile. Belipe se'nú eyégame nile. Aminami we'ká e'karúgame chati nóchigariká alué Erote,

²⁰ nobi alué Eróreka abéchigo cha 'sile ko, galírale bajchale Juani.

Jena ruwimela Esusi rewarádirigo alé bakochi

²¹ Bajchabé ta'chó galírale bajchilichi Juani, we'ká ralámuli sébale alemi napu Juani asale rewarárigame nimia, abiena nawale Esusi rewarárigame nimia 'lige rewarádiru alué Esusi. Napu'lige Esusi Onorúgame 'yuga ra'icha ilígachi, 'lige rewagá ewagá ilíbale,

²² 'lige alué Onorúgame Alawala re'kínale alé napu ilile Esusi napuyeri bilé baloma neraga. 'Lige rewagáchika ma'chí anile bilé ra'íchali regá anime:

—Mué ju ne Inolá napu 'we galé ne. Neka 'we ra'sálagá ajtí mué etega.

Jena ruwimela chieri 'lige chekí nílga alué Esusi rijimela abé 'ya ejperégame ta'chó ochérachi Esusi

---

* **3:17** Ye bersíkulo pe ruwime kéré 'ma amulí sebio raweli napu'lige ralámuli narémala gastigo.

²³ Mayelia Esusi chojkíligo beniria Onorúgame nila ra'ichali baisá makué bamígame ka. Esúsika napurigá José inolá nile.

Joseka alué Elí inolá nile.

²⁴ Elika alué Matati inolá nile.

Matátika alué Lebí inolá nile.

Lebika alué Melkí inolá nile.

Melkika alué Jana inolá nile.

Jánaka alué José inolá nile.

Joseka alué Matatía inolá nile.

²⁵ Matatíaka alué Amosi inolá nile.

Amósika alué Naumi inolá nile.

Naúmika alué Esli inolá nile.

Elika alué Nagaí inolá nile.

²⁶ Nagaíka alué Maati inolá nile.

Máatika alué Matatíasi inolá nile.

Matatíasika alué Semeí inolá nile.

Semeíka alué Oseki inolá nile.

Osekika alué Jurá inolá nile.

²⁷ Juraka alué Joana inolá nile.

Joánaka alué Resa inolá nile.

Résaka alué Sorobabeli inolá nile.

Sorobabélíka alué Salatieli inolá nile.

Salatiélíka alué Neri inolá nile.

²⁸ Nérika alué Melkí inolá nile.

Melkika alué Ari inolá nile.

Árika alué Kosami inolá nile.

Kosámika alué Elmorami inolá nile.

Elmorámika alué Eri inolá nile.

²⁹⁻³⁰ Erika alué Josué inolá nile.

Josueka alué Elieseri inolá nile.

Eliesérika alué Jorimi inolá nile.

Jorímika alué Matati inolá nile.

Matátika alué Lebí inolá nile.

Lebika alué Simioni inolá nile.

Simiólnika alué Jurá inolá nile.

Juraka alué José inolá nile.
Joseka alué Jonami inolá nile.
Jonámika alué Eliakimi inolá nile.
Eliakímika alué Melea inolá nile.
³¹ Meléaka alué Mainani inolá nile.
Mainánika alué Matata inolá nile.
Matátaka alué Natani inolá nile.
Natánika alué Rabí inolá nile.
Rabika alué Isaí inolá nile.
³² Isaíka alué Oberi inolá nile.
Obérika alué Bosi inolá nile.
Bósika alué Salmoni inolá nile.
Salmónika alué Naasoni inolá nile.
³³ Naasónika alué Aminarabi inolá nile.
Aminarábika alué Arami inolá nile.
Arámika alué Esromi inolá nile.
Esrómika alué Páresi inolá nile.
Páresika alué Jurá inolá nile.
³⁴ Juraka alué Akobo inolá nile.
Akóboka alué Isaki inolá nile.
Isákika alué Abraámi inolá nile.
Abraámika alué Taré inolá nile.
Tareka alué Nakori inolá nile.
³⁵ Nakórika alué Serugi inolá nile.
Serúgika alué Ragau inolá nile.
Ragáuka alué Pelegi inolá nile.
Pelégika alué Eberi inolá nile.
Ebérika alué Sala inolá nile.
³⁶ Sálaka alué Kainani inolá nile.
Kainánika alué Arpásari inolá nile.
Arpásarika alué Semi inolá nile.
Sémika alué Noé inolá nile.
Noeka alué Lameki inolá nile.
³⁷ Lamékika alué Matusaleni inolá nile.
Matusalénika alué Enoko inolá nile.
Enókoka alué Jareri inolá nile.
Jarérika alué Majalaleli inolá nile.

Majalalélika alué Kainani inolá nile.

³⁸ Kainánika alué Enosi inolá nile.

Enósika alué Seti inolá nile.

Sétika alué Arani inolá nile.

Alué Aránika Onorúgame newale 'ya kulí siné ta'chó 'wesi ralámuli i'tégichi jena gawichí.

4

Jena ruwimela alué Satanasi 'we najkíligo napurigá Esusi alué Satanasi e'wímala

¹ Alué Esusi 'we a'lá sébali e'wagá alué Onorúgame Alawala simile alé bakochi Jorani rewégachi asagá. Simile alemi tabilé riógachi, tabilé ba'wégichi, 'we wakígichi, tabilé i'tégichi nibilé rojá, nibilé gajsalá. Alé asale oká liá rawé.

² 'Lige alué Remónisika alemi nawile 'yégimia alué Esusi napurigá tabilé e'wímala Onorúgame, napurigá pe alué Remónisicho e'wímala. 'Lige alué Esusi tase go'ale go'ame alakí rawé, arigá 'ma e'lowile.

³ 'Liko alué Remónisika anele:

—'La bijchiá Onorúgame Inolá níriká, nulewa 'liko ye rejté napurigá baní gainámala.

⁴ Esúsika regá nejele:

—Alué Onorúgame nila osilí regá aní: «Tase pe go'ame go'gá ejperélamala ralámuli, abiena alué semati ra'ichali Onorúgame nila rejcholi 'nátaga ejperélamala ralámuli.»

⁵ 'Liko alué Remónisika o'tole alué Esusi bilena re'pá rabó, alé tabilé rojégichi 'lige tabilé gasalégichi, 'lige etérole pe yati neraga si'népiriga suwábaga gawí napu echilú ju jena wijchimoba. 'Lige anele:

6-7 —Mué 'la e'wásaká, aminami 'la sébali nirasa mué ne'chí, 'liko ne nejímala alué ye suwábaga napu echulú eteri ne mué ye gawí, bochígimi gawichí nulame nímala mué. Neka 'yárigame kame wa'lú nóchali 'we najtékame jena wijchimoba, 'lige ne alué nóchali 'yámala mué napugiti neka a'lá lisensia nígame kame napurigá 'yámala alué nóchali apiépiri napu 'yánili ne, napu'lige nulame kachi mué 'la niraga etewa mué suwábaga ralámulite.

⁸ Esúsika regá nejele:

—Alué Onorúgame nila osilí regá aní: «Pe alué Wa'lula Onorúgamecho 'we a'lá nirawa, pe aluecho e'wewa.»

⁹ Pe nujubapi Remónisi o'tole alé we'ká riógachi Rusaleni anilíchi, 'lige alé sebasa, abé re'pá alué wa'lú re'obachi Onorúgame galila 'mórale, 'lige anele:

—'La bijchiá Onorúgame Inolá níriká, 'légana o'pochíkabá jena iligá.

¹⁰ Aka alué osilí napu ruwí churigá ka Onorúgame regá aníché:
Onorúgame julámala we'ká santo ánjeli
napurigá repúmala mué.

¹¹ Cha'pimela sekate
napurigá ta iwégame chibámala mué 'légana wijchí.

¹² Esúsika regá nejele:

—Aka abiena regá aníché alué Onorúgame nila osilí: «Tase nochawa bilé nóchali machináliga pala bijchiá nira napu aní Onorúgame.»

¹³ Alésíko alué Remónisi tase umubásaká umeria alué Esusi, 'liko a'rele pe u'kabi rawé.

Jena ruwimela Esusi chojkíligo nocha alé Galilea

14 'Lige Esusi ku simile alé Galilea, Onorúgame Alawala 'we a'lá gu'íriale alemi enágichi, 'lige suwábaga ralámuli napu ekí rirole bochígimi alé Galilea anile;

—Alué rió Esúsika 'la bijchiá Onorúgamete gu'írilia —regá anile a'bopi machíligame 'we a'lá gu'írilio Esusi Onorúgamete.

15 'Lige napu ekiná riógachi sébaga 'we benírale alué Onorúgame nila ra'íchali rejcholi alé u'kuchí re'obachi «sinagoga» rewégame. 'Lige suwábaga ralámuli 'we a'lá nirale alué Esusi.

16 Esusi ku simile alé Nasareta* we'ká riógachi napu 'ya alé asagá wa'lú ochérigame nile. 'Lige bilé rawé resíbulichi bajkile alé bilena u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame napurigá 'sime nile bo'né 'lige alé asíbale pachá. 'Lige pe'tá i'libeko o'weti ilísale osilí ra'ichamia.

17 'Lige 'yáliru apeli kabítigame osilí napu osálige Isaíasi 'we 'ya ochérigame napu'lige ta'chó ochérachi Esusi napu nile Onorúgame nila ra'íchali rejcholi benírame ralámuli. Napu'lige ra'lanasa alué apeli kabítigame, 'lige pe'wera 'yáasa alé rewale 'lige ra'íchale osilí regá anime:

18 Alué Wa'lula Onorúgame Alawala 'we a'lá gu'iri ne'chí,
napugiti wanápuligame ne'chí nóchali 'yagá
napurigá ne beníramala semati rejcholi
alué ralámuli tabilé nígame enomí.
Jula ne'chí su'lanánaliga Remónisite
cha'piruga mochígame ralámuli,

---

* **4:16** Nasarétake pachá nile Galilea rewégachi, 'lige Galiléaka pachá nile Israeli rewégachi. Galiléaka napurigá bilé «estado» nile, 'lige Israélika napurigá bilé «país» nile.

abiena napurigá ma'chílime newámala ne
 alué tase ma'chílime ralámuli,
 abiena napurigá gu'írimala
 alué resí oliame ralámuli
 napurigá tabilé aminabi resí olawa,

¹⁹ abiena napurigá ruwimela ne 'ma sebio raweli
 'we a'lá semáriga gu'írimio Onorúgame 'emi.†

²⁰ Alésíko alué Esusi ku kabile alué apeli, 'lige
 'yale alé u'tá re'obachi nóchame rió 'lige kilí asíbale.
 Suwábaga ralámuli napu ekí mochile alé abichilubi
 'we e'nagá mochile aleké Esusi.

²¹ 'Lige alué Esúsika ra'íchile, regá anele:

—'Ma 'la machí 'emi alarigá ikiá napurigá
 ruwile alué Isaíasi ye osilichi, napu ruwime nile
 churigá nímili níluga ne.

Regá anele Esusi. Alueka pe bo'nepi olagá anile
 bo'né ala'simio.

²² 'Liko suwábaga ralámuli Esusi saega ra'íchale
 napugiti ta'mé a'lá semáriga ra'íchaligame Esusi
 alué ralámuli níriga.‡ 'Lige anile a'bopi:

—Ye rioka pe José inolá ke, 'lige ruyá aníguru
 ralámuli gu'írame nimio.

²³ 'Liko Esúsika anele:

—'Emi ralámuli anémala ne'chí: «Mué, ralámuli
 'yome, ralámuli 'yowa jipe jena.» 'Lige ami-
 nami anémala ne'chí: «Jena Nasarétachi napu mué
 ochérale, a'chigóriga nochawa napu aké ramué
 semátiri nóchali nóchaligo mué alé we'ká riógachi
 Kapernaumi anilichi.»

'Lige aminabi 'we ra'íchale, anile:

---

† 4:19 E'nesi Isaías 61:1-2. ‡ 4:22 Siné kachi tabilé 'cho yati ayole
 ralámuli alarigá anichi Esusi, siné kachi abé nujubapi ayole 'nalina,
 napu ju 'ma bersículo 28.

24 —Neka 'la bijchiá ruwimela tabilé 'wesi rió napu ruyame ju napu ané Onorúgame tabilé galegá etélime 'ínilio napu bo'né ochérale.

25 Neka 'la machí we'ká umugí gunámakame mochíligo jena wa'lú gawí bo'ígichi Israeli anilichi 'ya napu'lige bejtele alué rió Elíasi napu'lige tabilé u'kule bakiá bamí miná nasipa 'lige napu 'we gurule go'ame bochígimi jena Israeli anilichi.

26 Elíasi tase juláliru umugí gunámakame gu'írimia jena Israeli, iligá 'nalina juláliru wamí chebilena mejká riógachi Sarépata rewégachi napurigá gu'írimala alé ajtígame mukí gunámakame a'mulipi alé Sironi rewégachi we'ká riógachi.

27 Abiena mochile we'ká rió jena Israeli sa'pachí amoba nayume napu'lige asale alué Eliseo rewégame rió napu ruyame nílige napu anélige Onorúgame, 'lige tase 'wesi ralámuli israelita nayúkame 'yóleru Eliséote, pe alué 'mi mejká bejtégame riocho Namani rewégame Siria rewégame gawí bo'ígichi bejtégame 'yóliru —anile Esusi.

28 Alué ra'íchali akisá alué we'ká ralámuli alé pachá mochígame 'we ayole, pe ne'óchaga anime kéréligame ralámuli alué Esusi.

29 'Lige yati jásigá, wamí o'tole alé we'ká riógachi suwé bilena rabó pamia rajkibuga bilena rejku-ata.

30 'Lige alué Esúsika tabilé neti neyúsale alemi, pe nasípami simírole 'minami simiá.

Jena ruwimela bilé rió bile u'tabela Remónisi ajchágame nílige

31 Nasareta asagá Esusi alé Kapernaumi rewégachi we'ká riógachi re'kínale. Kapernaúmika

Galilea rewégame gawí bo'ígichi pachá nile. 'Lige alé Kapernaumi 'we benírame nile Onorúgame nila ra'íchali rejcholi alué we'ká ralámuli rawé resíbulichi alé pachá u'tá re'obachi «sinagoga» anilime.

³² Ralámulika 'we ra'sálále akigá alarigá benírachi, napugiti 'la bijchiá Onorúgame a'walila gite ra'íchaligame 'we rejchiruga.

³³ Alé pachá napu napuíme nile alué ralámuli jurío asale bilé rió chátiri remónisi u'tabelaŠ ajchággame, 'lige alué remónisi u'tabela e'wele ra'íchárole alué rió regá:

³⁴ —¡Wamí simigá mué! Mueka ¿chonigá nawíbaché ne'chí mué Esusi Nasareta* bejtéggame? ¿Mueka nawá cha olamia ramué? Neka 'la machí mué: ¡Mueka wanápurigame ju Onorúgamete!

³⁵ 'Lige Esúsika ma'chí pale alué chátiri remónisi u'tabela alué riochi regá anegá:

—¡Tase che anigá, a'rewa ye rió!

'Liko alué remónisi u'tabela wijchí rekábale alué rió alué we'ká ralámuli jágichi, 'lige ma'chínale alé riochi tabilé ejelíruga.

³⁶ 'Liko suwábaga ralámuli 'we majale, 'lige anile a'bopi ra'íchaga:

—¿Churigá 'la uméroché ye rioka alué remónisi u'tabela pe ra'íchaga, 'la ma'chípá 'smíguru alué u'tabela remónisi ye riochi?

Š 4:33 E'nesi glosario «Satanás».

* 4:34 Alué Remónisika «Nasareta bejtéggame» anía pe «Rabí rijimale ju mué, Rabí 'we 'ya bejtéggame» anime ke anile. E'nesi glosario «nasareno».

37 'Lige suwábaga ralámuli ichúrimi riógachi machile 'lige ra'íchale a'bopi 'we a'lá sa'wame ko alué Esusi.

Jena ruwimela Esusi nayúkame sa'wáligo

38 'Lige Esusi simile alé u'tá re'obachi asagá «sin-agoga» rewégame, 'lige simile Simoni galíachi. Alué Simoni wasila 'we iná bo'ile, 'lige alué Esusi 'we e'wérili tániliru ralámulite napurigá 'yómala alué mukí.

39 'Liko Esúsika rojpóchaga chujkíbale alé a'bé 'lige ma'chí pale alué nayulí inawí regá anegá:

—¡A'rewa ye mukí!

'Liko alué mukí yati sa'wile iná. 'Lige yati asísiga kógile go'ame alué ralámuli alemi mochígame.

40 Rayénali bokuíchi, we'ká ralámuli nayúkame a'píliro alué Esusi, we'ká e'karúgame nawilite nayume ralámuli. 'Lige Esúsika nochale alué a'pílipi nayume 'lige yati sa'wile alué nayúkame.

41 Jaré alué we'ká ralámuli nayume remónisi u'kuchípala mochígame nile, alué u'kuchípala remónisi abiena 'ma buyánale, 'lige ne'ole buyásiga regá:

—¡Mueka Onorúgame Inolá júkuru!

'Lige alué Esúsika tase najkile napurigá alarigá anewa, alekeri ne'óchale, tase a'rele napurigá ra'íchámala alué u'kuchípala remónisi napugiti alué u'kuchípala remónisika machime níligame Kristo† ko alué Esusi.

Jena ruwimela tabilé najkíligo ralámuli napurigá simela Esusi

---

† 4:41 E'nesi glosario «Cristo».

⁴² Che'lachi simile alé we'ká riógachi asagá alué Esusi, simile a'minami tase riógachi. 'Lige ralámulika 'we 'yáale, 'lige napu'lige rewisá ralámulika tase najkile napurigá simela.

⁴³ 'Lige Esúsika anele:

—Neka benírimili júkuru alué a'lala rejcholi Onorúgame nila alé uché bilena riógame ralámuli churigá nimio napu'lige nulachi Onorúgame jena wijchimoba napu'lige 'ma 'la sébali ikisá napurigá najkí bo'né Onorúgame. Alekeri gite julárigame kame neka Onorúgamete.

⁴⁴ Alésíko eyénale Esusi beníriga alué rejcholi we'kanami u'kuchí re'obachi «sinagoga» rewégame alemi Jurea rewégame gawí bo'ígichi.

5

Jena ruwimela alué ro'chí i'mume we'ká ro'chí wejáligo

¹ Sinéchigo rawé alué Esusi beniria ilígachi alé suweke wa'lú ba'wí ilígichi Galilea* rewégachi, we'ká ralámuli napu'le alé, rajchiní járole akináliga Esusi ruwichi tachiri najkiá Onorúgame.

² Esusi etele oká u'kuchí barko ro'chí i'mula alé ba'wichí suweke uchúkame arikame. Alué ro'chí i'mume rioka 'ma e'tegílige, alemi ba'wichí suweke uchule morali pagoa ro'chí wejila.

³ 'Lige Esúsika 'mole alé bilena bárkochi alé chujkúgame ba'wichí suweke napu nile Simoni nila. 'Lige nulale napurigá abé a'mibemi ba'wichí o'toboa alué u'tá barko. 'Lige Esusi alé bárkochi

---

* **5:1** Abiena Genesareta anilime ju alé wa'lú ba'wí ilígichi Galilea.

'mole 'lige asíbale, 'lige alé asagá abichilubi 'we benírale alué ra'íchali tachiri najkiá Onorúgame.

⁴ Napu'lige suwénasa ra'íchali rejcholi beniria, anele alué Simoni:

—O'tó ye barko 'mi 'we rojkógachi, alé pápua alué morali ro'chí wejila, we'ká ro'chí chewimela alé.

⁵ Simónika regá nejele:

—Mué benírame, ramueka che'lebaru i'mua ro'chí, 'lige tabilé 'wesi ro'chí chewaru. Abirigáchigo pámalagó ne ye morali mué alarigá nulame.

⁶ Napu'lige pasa alué morali alé, 'liko we'ká ro'chí che'wale, amulí chi'wale morali bejtéliga.

⁷ 'Liko sekate ra'íchaga bayele alué chebilena u'tá bárkochi mochíggame rió napurigá nejkúrimala. 'Liko alué rió yati simíbale alemi nejkúrimia. We'ká nile alué ro'chí, napu'lige wejiá 'ma bochile okánika alué u'kuchí barko 'lige amulí bokuíle bejtéliga ro'chí.

⁸ Etesa we'ká ro'chí chewíligo, alué Simoni Pegro chojkóbisiga ilíbale alé a'bé napu ilile Esusi. 'Lige anele:

—Mué Wa'lula, pe rekó simigá 'minami uché bilénami napugiti neka 'we resítiri alawéggame kame.

⁹ Alarigá anile napugiti majáligime napugiti machíligame Onorúgame a'walila gite chewíligo alué we'ká ro'chí. Abiena majale alué uché jaré rió napu alé u'tá bárkochi mochile si etesa we'ká ro'chí chewichi.

¹⁰ Abiena majale alué Sebereo 'kúchila Santiago 'lige alué Juani napu alué Simoni 'yuga nóchame nile.

'Lige alué Esúsika anele alué Simoni:

—Tase majawa mué rió, jípesíko 'ma tabilé ro'chí i'mume nímala mué. Jípesíko ra'íchali rejcholi ruyeme nímala mué ralámuli napurigá ku 'la na'támala.†

11 'Lige alué u'kuchí barko o'tosá 'miná wakígichi, alé a'rele alué u'kuchí barko 'lige suwábaga tábiri, 'lige simíbale Esusi 'yuga.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió sa'pachí amoba nayume

12 Bilé rawé Esusi ajtígachi alé bilena we'ká riógachi we'ká galí jágichi, 'lige bilé rió nawale alé sa'pachí amoba nayume «lepra» anilime nawilí yolí ra'íchaga.‡ 'Lige alué rió etesa alué Esusi, alé a'bé ilíbale chojkóbaka 'lige rojpojchaga chujkíbiga. 'Lige regá anele:

—Mué Esusi, mueka 'we a'lá umébane ju sa'wá Onorúgame gite. Sa'wánilisaká sa'wawa ne'chí ye chati nayulí.

13 'Liko Esusi nochale sekate regá anigá:

—'La nímala. ¡Jípeko sa'wimela mué!

'Lige pe yati sa'wile alué nayume.

14 'Lige Esusi 'we a'lá anele:

—Si'né simiboa mué napu ajtí alué balé, tase ichúrimi riógachi eyénaga. Kógiwa go'ame Onorúgame napurigá nulale alué Moisesi 'we 'ya, a'lígeko alué we'ká ralámuli 'la machimela mué 'ma 'la sa'wígame ko, 'lige 'la lisensia nígame ko mué napurigá 'yuga einámala mué alué 'la a'ká ralámuli.

† 5:10 Esúsika anile: «Jípeko ralámuli i'mume nímala mué.» 'Lige ramueka ujcharu alé bersíkulo napu ruwime ke anile alué Esusi.

‡ 5:12 E'nesi glosario «lepra».

15 Esusi sa'wasa alué rió, aminacho 'we machile we'ká ralámuli 'la umébame ko sa'wá Esusi, 'lige we'ká ralámuli napuíme nile alemi napu eyéname nile Esusi, Esusi ra'ichálila gepumia, 'lige jaré napurigá 'yowa nayume nísaká.

16 'Lige Esúsika i'sínimi a'mibemi uché bilénami simime nile tabilé riógachi 'lige alemi iligá ra'ichame nile Onorúgame 'yuga.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé sujírigame

17 Bilé rawé Esusi beniria ilígichi ra'ichali rejcholi ralámuli, 'lige mochile jaré ralámuli bariseo chojkégame alemi a'mulipi, 'lige abiena jaré rió benírame ra'ichali rejcholi napu a'rele Moisesi we'kaná riógachika sígame Galilea rewégame gawí bo'ígichi 'lige Jurea rewégame gawí bo'ígichi, abiena sígame Rusalénika we'ká riógachi. 'Lige Esusi Onorúgame a'walila gite 'we a'lá semáriga sa'wale alué we'ká ralámuli nayume alemi sígame.

18 'Lige jsile jaré rió majtógame bilé rió sujírigame tabachi rekagá. 'Lige pachá galírale o'tonálile a'bé rekamia alé napu ilile Esusi.

19 'Lige tase gayénale pachá mo'yá napugiti cha rajchiní jáligame ralámuli alé yochi. 'Liko jímole galimopa galichi 'lige ewarale alé 'lige alégana re'kibule alué nayume, gemachi o'wiga iwíate, § nasipa we'ká ralámuli jágichi alé a'bé Esusi ilígichi.

20 Napu'lige Esusi machisá 'we a'lá bijchigio alué ralámuli alué nayume a'págame 'we a'lá sa'wame ko Esusi, 'liko anele alué nayume:

---

§ 5:19 Sineko bilena tabachi rekagá a'páliku alué nayume. Napu'lige galimópagana re'kibua alué rió nayume, pe gemachi ajchigá re'kibúliku.

—Mué rió, 'ma bujé ne mué nila chátiri 'nátili, jípeko 'we a'lá bi'wígame alawégame ju mué napurigá 'la moinámala rewagachi.

21 'Lige alué rió Moisesi rejchólila benírame abi-ena alué bariseo 'nátales: «¿Chieri júpaché ye rioka síkaniá tabilé niranti Onorúgame? 'La bujenti koriá aníguru ralámuli chátiri 'nátili napurigá 'la moinámala rewagachi. Pecha 'wesi rió bujémalagó chátiri 'nátili ralámuli, pe Onorúgameka 'la bujémala napurigá 'la moinámala rewagachi», 'nátales.

Alué bariseo níriká 'we chátiri nile alué napurigá 'sile Esusi bujea chátiri 'nátili.*

22 'Lige Esúsika 'la machile alarigá 'nátachi alué ralámuli, 'lige rukele:

—'Émika ¿chonigá alieri 'nata mochípeché?

23 ¿Churigá anilía 'nalina abé 'la nítékó pala regá anilía?: «Mué rió, 'ma bujé ne mué nila chátiri 'nátili napurigá 'la moinámala mué rewagachi», regáchala anilía: «¡O'weti ilísiga, yati einawa!»

24 Jipe ne napu julárigame ju Onorúgamete 'pa rewagáchika napurigá rió neraga,† 'la machírimala ne 'emi ralámuli wa'lú a'walí nígame ko ne Onorúgame nila napurigá bujémala ne chátiri 'nátili ralámuli jena wijchimoba ejperégame.

'Lige anele alué rió sujírigame:

—O'weti ilisi mué, simigá kumi galírale 'ma majtoga gemá.

25 'Lige alué rió sujírigame yati ilísale alué we'ká ralámuli etériga, 'wile alué gemá napu ajchagá

* 5:21 Chátiri 'nátaga einalia ka pe a'chigó aliena resíriga ju napurigá resí 'sika einalia. † 5:24 E'nesi glosario «Hijo del Hombre».

re'kibúlrige, alésíko simile kumi galírale, wa'lú cheliera 'yasia enale Onorúgame, 'ma 'la sa'wígame.

²⁶ Alésíko alué we'ká ralámuli 'we ra'sálále, 'lige wa'lú cheliera 'yale Onorúgame. 'Lige aminámichigó pe'tá majaga regá anile:

—Jipe rawé eteru alué Onorúgame a'walílate sa'wame. Tabilé 'wesi ralámuli alarigá sa'wame ju bilé sujírige.

Jena ruwimela Esusi bayériligo Lebí napurigá 'yuga einámala

²⁷ 'Lige pe nujubapi Esusi ma'chínale, 'lige etele bilé rió alemi ajtígame enomí goblalia alé napu ajtime nile enomí narea, Lebí rewégame. Alué enomika alué wa'lula i'lime nile alé Roma nulame. 'Lige Esúsika anele:

—Nabá ne'chí 'yuga.

²⁸ 'Liko alué Lebí ilísile, suwábaga abajá a'resa alué nóchali simile Esusi 'yuga 'we 'la oyériga.

²⁹ 'Lige Lebí pe abé alí wa'lú go'ame newile alué Esusi alé bo'né Lebí galíachi. 'Lige we'ká rió enomí goblálome napuúle alé, abiena uché jaré we'ká ralámuli mochile alé a'bé mésachi alué Esusi 'yuga.

³⁰ 'Lige jaré rió bariseo, 'lige jaré rió Moisesi nila ra'íchali rejcholi benírame, chojkile ra'icha alué Esusi 'yuga benime sayega. Regá anele:

—¿Chonigá go'áché 'emi 'lige bají 'emi alué ralámuli enomí goblálome 'yuga 'lige aminami alué ralámuli 'we chátiri 'nátame 'yuga?

³¹ 'Lige Esúsika regá anele:

—Ralámuli tase nayume tase najkí bilé rió 'yome, pe alué nayume ralámulika 'la najkimela bilé 'yome.

³² Neka tabilé nawákuru alué a'ká ralámuli gu'írimia, iligá nawá ne ra'íchali rejcholi benírimia alué resiti alawégame chátiri 'nátame ralámuli napurigá 'ma a'rémala alué chátiri 'nátili. Neka nawákuru e'nemia napu ralámuli 'we resilá mochí bilé nejkútime.

³³ 'Lige alué ralámuli rukele alué Esusi:

—Alué Juani 'yuga benime, abiena alué ralámuli bariseo, ¿chonigá 'we ayúname ju 'lige 'we tánime iwérali Onorúgame? 'Lige ¿chonigá mué 'yuga benímeka tabilé siné alarigá nokame júché?

³⁴ 'Lige alué Esúsika nejele regá anigá:

—¿'Lacha nulémalawé 'emi napurigá ayunámala alué ralámuli kólime newigichi sígame alué rió newímili si ajtígachi? Tabilé nulémala 'emi.

³⁵ Nobi sebámalagó bilé rawé napu 'lige me'liboli ju alué newímili, 'lige alué ralámuli sígame ka 'oni ejtebímala. A'lige kulí ayunámala.

³⁶ Abiena uché bilé ra'íchili ruyele regá anime:

—Ta'wesi ralámuli chi'wanámala alué uché bilé o'pacha tabilé unérigame pachókimia alué o'pacha o'chérame. 'Lige alarigá olásiga alué o'pacha tabilé unérigame 'ma najsuímala, aminami alué o'pacha o'chérigame tase 'la ikiárelamala alué tabilé unérigame chiní 'yúriga.

³⁷ A'chigóriga alué i'wilí ba'wila bijí gayena ilígame tase ro'alime júkuru 'we o'chérame chiliwílachi wi'chite newárigime. Alué i'wilí ba'wila bijí gayena ilígame alé ro'ásiga, 'ma a'támala

alué chiliwila, 'lige alué i'wilí ba'wila bijí gayena ilígame 'ma go'límala.

³⁸ Alekeri alué i'wilí ba'wila bijí gayena ilígame tabilé unérigame chiliwílachi ro'alime ju napurigá ta a'támala. Alué chiliwila tabilé unérigame 'la ojtome ju alué i'wilí ba'wila bijí gayena ilígame ro'ásiga.

³⁹ Ralámuli napu bajime ju alué i'wilí ba'wila 'ma 'we 'la gayénigime tase bajínilime ju alué bijí gayena ilígame napugiti abé korume kame alué i'wilí ba'wila 'ma 'we gayéniga ilígame.

Esúsika pe regá anime ke anile:

—Tabilé 'wesi a'rénili ra'íchali rejcholi 'ya nerúgame. Neka benírimia nawá alué jipe nerúgame ra'íchali ne ra'ichálila nobi tabiléchigo 'wesi beninálígó, pe alué o'chérigame ra'íchali 'nalina 'we galé.‡

6

Jena ruwimela Esusi nulame koríligo 'lige 'yome resíbulichi rawé

¹ Bilé rawé resíbulichi alué Esusi enale alemi ri'ligó echégichi alué bo'né benírame 'yuga, 'lige alué ralámulika rejpunasia e'yénale ri'ligó mulalá 'lige mojsika go'sisia rakala.

² 'Lige alué jaré rió bariseo etele 'lige rukele:

—¿Chonigá alarigá nokáché 'émika jipe rawé resíbulichi? 'Emi 'we a'lá machí osáligo Moisesi

‡ **5:39** Esúsika pe ruwime ke anile tabilé na'lowálime ko Esusi nila ra'íchali uché jaré ra'íchali 'yúriga tabilé Esusi nila ra'íchali. Tase okáraga na'tawa. Aminami regá aniname kéré Esusi tabilé a'páligo uché bilé se'nú ra'íchali, iligá a'páligo alué napu 'we 'yasi nerúgame nile.

ra'íchali rejcholi napu ruwime ju Onorúgame tabilé
 lisensia nejío napurigá rijpunawa nibilé pe u'kabi
 ri'ligó mulalá rawé resíbulichi.

³ Esúsika regá rukele:

—¿Tacha machíché 'emi alarigá 'sílego siné rawé
 alué Rabí 'ya bejtégame e'lowisa 'lige aminami alué
 rió 'yuga e'yéname?

⁴ Bajkílekuru alué rió Rabí pachá Onorúgame
 galílachi,* 'lige 'wílekuru alué baní Onorúgame
 kógirigame 'lige go'ale, abiena kógile bo'né 'yuga
 e'yéname rekó tabilé nígame ke lisensia napurigá
 go'mela. Pe alué we'ká balecho 'la go'yame nile
 alué baní.

⁵ Abiena regá anele:

—Ne napu julárigame ju Onorúgamete 'pa
 rewagáchika napurigá rió neraga, neka 'la nulame
 ju resíbulichi rawé.

⁶ Uché bilé rawé resíbulichi Esusi bajkile alé u'tá
 re'obachi «sinagoga» rewégame, 'lige beniria ilígichi
 ralámuli, 'lige alé asale bilé rió sujírigame sekégame
 wajtoná.

⁷ 'Lige alué ralámuli Moisesi a'rélala ra'íchali re-
 jcholi benírame 'lige abiena alué ralámuli bariseo
 'we e'negá mochile alué Esusi machináliga pala
 'yósita rawé resíbulichi. 'Yósaká 'liko nejiwa olale
 alué Esusi.

⁸ 'Lige alué Esúsika 'la machile alarigá 'nátachi
 alué ralámuli, 'lige anele alué rió sujírigame
 sekégame:

---

* **6:4** 'We 'ya napu'lige bejtégichi alué Rabí tabilé i'tele alué wa'lú
 re'obá Onorúgame galíla «templo» anilime yolí ra'íchaga. Alé napu
 bajkile alué Rabí u'tá re'obá nile, tabilé napu echilú alué «templo».

—O'weti ilí alé nasipa.

'Liko alué rió o'weti ilísale 'lige alé nasipa ilíbale.

⁹ 'Lige alué Esusi anele alué uché jaré ralámuli:

—Ne bilé ra'íchali rukirá 'emi. ¿Tachiri chu'simía 'la lisensia ju rawé resíbulichi? ¿Gu'írilia ralámuli, resí oliáchalá? ¿Sa'walia ralámuli, a'riliáchalá napurigá mukumela? ¿Churigá nulale alué Moisesi?

¹⁰ 'Liko alué Esusi e'néniga a'pílipi alué ralámuli napu ekí mochile alemi tachiri nejé anirá, 'lige tabilé nejechi alué ralámuli anele alué rió sujírigame sekégame:

—¡Wajchiná mué sekala!

'Lige alué rioka yati e'wale 'lige 'ma sa'wile.

¹¹ 'Lige alué bariséoka 'lige alué Moisesi a'rélala ra'íchali rejcholi benírame ralámuli 'we ayole etesa sa'wachi. Alésíko chojkile ra'icha a'bopi churigá 'la nílga alué Esusi me'liá.

Jena ruwimela Esusi wanápaligo makué oká rió napurigá nulámala bo'né nochálalachi

¹² Siné rawé Esusi simile bilena rabó Onorúgame 'yuga ra'ichamia, 'lige che'lébale Onorúgame 'yuga ra'icha.

¹³ 'Lige rayénali chíbachi, bayele alué bo'né 'yuga benime we'ká ralámuli, 'lige wanápale makué oká rió napurigá nulámala bo'né nochálalachi.†

¹⁴ Bilé alué Simoni nile, 'lige ujchele uché bilé rewá Pegro‡ anilime. Uché bilé alué Antresi nile. Alueka nile Simoni bonila. 'Lige uché bilé alué Santiago nile, uché bilé alué Juani nile, uché bilé alué Belipe nile, uché bilé alué Bartolomé nile,

† **6:13** E'nesi glosario «apóstol».

‡ **6:14** Pégroka rejté aniame

kéréle.

15 uché bilé alué Mateo nile, uché bilé alué Romasi nile, uché bilé alué Santiago nile alué Alipeo inolá, 'lige uché bilela Simoni napu nile geriyero bilé chojkégame geriyero gompaniérola alué alé Roma mochígame ralámuli saíla,

16 uché bilé alué Jurasí nile alué Santiago bonila, 'lige uché bilela Jurasí IskarioteŠ napu a'kinana Esusi cha olale nejía.

Jena ruwimela Esusi beníriligo we'ká ralámuli

17 Esusi 'ma ku re'kínale alué makué oká rió 'yuga, 'lige sébale alé bilena epomi. 'Lige alé epomi jale we'ká ralámuli napu ejperégame nile we'kaná riógachi Jurea gawí bo'ígichi, abiena napu ejperégame nile we'ká riógachi Rusaleni rewégachi, abiena napu ejperégame nile okaná we'ká riógachi Tiro 'lige Sironi napu nile suweke alé wa'lú ba'wí ilígichi Meriteráneo rewégame ba'wí. Alué ralámulika napuíle alé gepumia alué Esusi rejchólila abiena napurigá 'yóowa jaré ralámuli nayume,

18 abiena alué nayume alué chátiri u'kuchípala remónisi mochígame.

19 Esusi 'ma buyánale alué u'kuchípala remónisi. Suwábaga alué ralámuli nochánilia jale alué Esusi, abiena pe o'páchala ke nochánilia jale, napugiti pe nochasa alué ralámuli yati ma'chíname níligame alué Esusi a'walila, 'lige yati sa'wime nile alué ralámuli.

Jena ruwimela chieri 'we ra'sálárilirigo Onorúgamete

Š 6:16 Iskariote aniáká pe Kiriote bejtégame aniname ju.

20 'Lige alué Esusi e'nele alué bo'né benírime, 'lige anele:

—Onorúgame 'we ganíliga eteme ju 'emi (yolí ra'íchagaká anime chujkú «dichoso») rekó tabilé enomígame ke 'emi napugiti 'we a'lá gu'írilime 'emi Onorúgamete.

21 › Onorúgame 'we ganíliga eteme ju 'emi napugiti rekó jipe e'lowika ejperege, 'we 'la o'pasaga ejperélimili kame 'emi.

› Onorúgame 'we ganíliga eteme ju 'emi napugiti rekó jipe nalaka ejperege 'we chálagá, 'we ra'sálagá ejperélimili kame 'emi.

22 › Onorúgame 'we ganíliga eteme ju 'emi rekó ta galilíe, rekó 'mi mabulie, rekó resí anilíe, rekó chibi anilíe pe ne'chí oyérame kóriká ne napu ju 'pa rewagáchika nawágame napurigá rió neraga.

23 Alarigá anilíe, 'we ra'sáláwa 'emi ralámuli napugiti narémili kame 'emi semati raweli 'pa rewagachi. Alué 'ya ejperégame napu ruwime nílige napu anélige Onorúgame a'chigóriga aliena resí oláliru alué tabilé a'ká ralámulite napu nile riji-mala alué jipe mochígame ralámuli tabilé a'ká.

24 › Resía 'emi ralámuli 'we nígame, 'émika we'ká rawé ganíliga ejperékuru nobi tabiléchigo narémiligó 'emi semati raweli 'pa rewagachi nerúgame.

25 › Resía 'emi ralámuli jipe 'la o'pasaga ejperégame, pe a'kinánami 'we e'lowika ejperélamala 'emi.

› Resía 'emi ralámuli jipe riólaga ejperégame 'we ra'sálagá, 'we nígariká suwábaga tábiri, pe a'kinánami 'we nalaka ejperélamala 'emi chalagá.

26 › Resía 'emi ralámuli 'we a'ká ralámuli ko ruwame ralámulite. Alué ralámuli 'ya ejperégame anime nilechigó 'we a'ká níligo alué ralámuli napu ruwime nile napu anele Onorúgame.

Abiena anele:

27 —Neka nulé regá anegá 'emi ralámuli napu gepua ja: Rekó sairúgame ralámuli ke, a'lá galewa, 'la gu'íriwa alué ralámuli 'emi gichime,

28 'la niraga ra'ichawa alué ralámuli 'yuga alué ralámuli chátiri 'nátame 'emi gichiga, tániwa Onorúgame napurigá Onorúgame 'la e'kámala alué ralámuli napu 'emi resí aneme ju.

29 Bilé rió nejchosa bilena banachí, 'lige abiena owewa uché bilela banalá napurigá nejchómala. Bilé rió nejposa alué gemá chiní gemagá enálime, abiena 'yawa alué o'pacha.

30 Apiépiri rió táachi bilé tábiri, yati 'yawa, 'lige bilé rió 'wísisa tábiri, tase ku tániwa.

31 'Emi najkisáká napurigá 'la niraga nejkúramala apiépiri ralámuli, 'liko 'emi bajchá 'we 'la niraga gu'írimili júkuru apiépiri ralámuli.

32 › 'Lige 'emi ralámuli galésaká pe alué ralámuli napu 'emi machime ju, ¿'wecha a'lá ju alarigá nokiá? Alarigá nokame ju alué ralámuli napu galeme ju aminá uché jaré ralámuli napurigá 'la galéwachigó. 'Émika 'la galémili júkuru alué ralámuli 'emi galeme, abiénachigó alué ralámuli tabilé galeme 'emi.

33 'Emi ralámuli 'la gu'írisa pe alué ralámuli napu 'emi gu'írame ju, ¿'wecha a'lá ju alarigá nokiá? Alarigá nokame ju alué ralámuli tabilé oyérame Onorúgame. 'Émika abé a'ká ralámuli nímili júkuru, me'tagá alué ralámuli tabilé oyérame Onorúgame.

34 'Emi tanesa tábiri alué bilé rió napu ku 'la gu'linásaré, ¿'wecha a'lá nímalawé alarigá nokiá? Alarigá nokame ju alué ralámuli tabilé oyérame Onorúgame. Tanesa, buigá mochime ju ku gu'línilime.

35 'La galewa 'nalina alué sairúgame, 'la semáriga gu'íriwa, tanewa tábiri alué ralámuli 'lige tase 'nata mochiwa 'lige buigá napurigá ku nejímala e'karúgame tábiri napu tanele 'emi. Alarigá 'la ma'chí nérélamala Onorúgame 'kúchila ko 'emi alué Onorúgame napu 'we galeme ju alué ralámuli napu tabilé néléme ju Onorúgame.

36 'Emi 'la na'temame niwa alué we'ká ralámuli, a'chigóriga napurigá Onorúgame 'we na'temame ju 'emi. Alarigáká 'we a'lá ju.

Abiena anele:

37 —Tabilé che anewa ralámuli a'bopi 'we resí nokagá járome níriká, 'we cha anésaká 'emi, a'boi 'we resí nokagá e'yéname ke 'liko Onorúgamete gastigáriwa 'emi. Tase na'áuka ejperélawa 'emi ralámuli, alarigá Onorúgame tase ayónamala 'emi. 'La e'kawa 'emi uché jaré ralámuli 'lige alarigá e'kámala Onorúgame 'emi.

38 'La kógiwa 'emi tábiri uché jaré ralámuli, alarigá Onorúgame uché rajpé we'ká tábiri 'yámala 'emi ralámuli. 'We a'lá sébali tétiga nejísaká 'emi, 'la rajchiní ajchagá, 'liko 'we a'lá sébali tétiga narémala 'émichigó, 'la rajchiní ajchagá.

39 'Lige aminami alué Esusi rukele:

—¿'La 'yúrimeréle bilé rió tase ma'chílime uché bilé rió tase ma'chílime? ¿Ta rujsúmerélé okáraga alé bilénami rejkolichi?

40 Tase 'wesi alué benime anaga benégame nímalá alué benírame. Napusí suwénasa 'ma suwábaga beníá 'liko 'la anámala alué benírame.

41-42 › 'Lige ta machisá mué bo'né wa'lú wejkolí ajchágame ko mué bo'né busílachi, 'lige ¿chonigá regá aneme ju mué alué rió: «Muérigó, aka ne ma'chí pátirigo alué u'tá wejkolí mué busílachi ajtígame»? 'La ma'chí pápua mué bo'né bajchá alué wa'lú wejkolí mué busílachi ajtígame a'liko 'la ma'chí pámalá mué alué u'tá wejkolí alué rió busílachi ajtígame.*

43 Abiena anele:

—Bilé masana tabilé nayume tabilé chátiri masana rakémala, 'we a'lá a'ká rakémala. Alué masana nayume tabilé a'ká masana rakémala, alueka chátiri masana rakémala.

44 A'pílipi rojá bilena galírale jágame napu rakeme ju pe rakala etega 'la machirume ju. Tase rakémala alué chuná rakala go'ame alé bilena masana rojala atuálachi. Tase rakémala i'wilí alé golálachi.

45 Alué 'we a'lala rió 'we semati ra'íchame ju napugiti 'we a'lá 'nátame kame. Alué 'we cha'sime rioka 'we chátiri ra'íchame ju napugiti 'we chátiri 'nátame kame. Bilé rió ra'íchame ju napurigá 'nata bo'né.

Abiena anele:

---

* **6:41-42** Esúsika pe ruwime ke anile bilé ralámuli semátiri rejcholi 'yánalio alué uché jaré ralámuli napurigá ku 'la semáriga na'támala 'lige bo'neka abéchigo chátiri resí 'sika ilírome ke. Alué rioka, bo'né bajchá 'la tánimili júkuru Onorúgame napurigá 'la bujémala alué chátiri 'nátali napu 'nátaga eyéname ju alué bo'né, napurigá 'la semátiri rejcholi 'yámala alué rió uché jaré ralámuli.

46 —'Émika ¿chonigá wa'lula nulame anéché ne'chí, peka sébali olame ke napurigá nulé ne 'emi?

47 Neka 'la ruyémala 'emi ralámuli tachiri káriká alué rió napu jeka nawame ju rejcholi gepumia 'lige 'la sébali olame napurigá nulé ne.

48 Alué rioka kárékuru alué bilé rió napu 'la re'lé joka elale galí napu tabilé na'mile rekó a'wágame rajkichochi alué ba'wí wa'lú u'kusá 'lige wa'lú bo'ibasa ba'wí napugiti 'we 'la re'lé ilíligame, 'we a'lá a'wagá.

49 Alué rió napu akeme ju ra'íchali 'lige tase e'wame, alué rioka karé napurigá alué bilé rió 'we amoba elágame galí tase re'lé joka napu 'ma na'mínaga pale alué ba'wí wa'lú u'kusá 'lige wa'lú bo'ibasa, a'wágame rajkichoga.

Suwábaga ye ra'íchali rejcholi ruwile Esusi alemi epomi.

7

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé wa'lula sontalo 'yuga nóchame

¹ Esusi suwénasa ra'íchali beniria alué we'ká ralámuli, a'lige simile pe u'kabi riógachi Kapernaumi rewégachi. Alé asale bilé wa'lula sontalo romano.

² Alué nulame sontalo ajchagá asale bilé rió nóchame napu 'we galeme nile. Alué nóchame tabilé meka nóchame nile enomí napurigá oliame nile jaré ralámuli 'we 'ya.* Alué nóchame 'we nayua bo'ile, amulí mukiá bo'ile.

* 7:2 E'nesi glosario «esclavo».

³ 'Lige alué nulame sontalo akisá sa'wame ko alué Esusi, 'lige júlale jaré rió ralámuli jurío nuleme Esusi bayénaliga napurigá 'we sajpuka nawámala 'yomia alué rió nóchame nayua bo'ígime.

⁴ 'Lige alué rió julárigame Esusi bayénaliga sebase alé Esusi ajtígachi, nawile a'bé alué Esusi, 'lige 'we sajpuka 'we e'wérili bayérole, regá anegá:

—Alué rió nulame sontalo 'la níté gu'írilia

⁵ napugiti 'we a'lá galeme ramué ralámuli jurío.† 'Lige alué gite 'la gayénarukuru ramué nila «sinagoga».

⁶ 'Liko alué Esusi yati simile alué ralámuli 'yuga. Napu'lige 'ma a'mulipi e'yénigichi seba alé galírale, alué nulame sontalo jaré machirume ralámuli júlale regá anéniliga alué Esusi:

—Mué Wa'lula, tase chérekará rekó mué ta sébage alé pachá galírale, napugiti pe apiépiri rió koriame alué sontalo,

⁷ alekeri tase nawagóri mué 'yuga ra'ichamia. Pe jena iligá sa'wámará mué alué nayume Onorúgame a'walila gite alué sontalo piónila.

⁸ Alué sontáloka nulélime korí e'wélalate, abiena nuleme korí sontalo u'kuchípala napu nuleme ju bo'né. Napu'lige julasa bilé sontalo alué bo'né, yati simime kará, 'lige napu'lige bayesa bilé sontalo alué bo'né, yati nawame kará, 'lige napu'lige nulesa alué bo'né 'yuga nóchame, yati e'wame kará.

⁹ Ye ra'íchali akisá, Esusi napurigá nábole alué sontalo, 'liko 'we ra'sálále, 'lige e'nele alué we'ká ralámuli napu alemi si e'yénale, 'lige anele:

---

† 7:5 Alué jurío ralámuli 'lige israelita 'lige ebreo pe aba alué bi'lepi chojkégame ralámuli kéré.

—'La bijchiá ye rioka 'la sébili bijchígame ju 'we a'lá sa'wame ko ne Onorúgame a'walila gite. Jena napu ejperé ralámuli israelita pecha 'wesi ralámuli i'teko uché jaré aliena 'la sébali bijchígime 'we a'lá sa'wame ko ne.

¹⁰ Napu'lige alué julárigame ku galírale sebase, rewale 'ma a'lá sa'wígame alué rió nóchame.

Jena ruwimela Esusi ku ajánilirigo bilé mukúgame bilé mukí gunámakame ranala

¹¹ Pe a'kinana Esusi simile uché bilena we'ká riógachi Naíni rewégachi, 'lige si e'yénale alué bo'né benírame abiena uché jaré we'ká ralámuli.

¹² 'Lige alé we'ká riógachi seba etele bilé re'malí mukúgame o'towame tomia bilena tabachi rekagá majtoga. 'Lige alué mukúgame pe bi'neli nile, napugiti pe alué bi'lepi ranégame níligame alué eyela gunamia. We'ká ralámuli alemi riógame e'yénale alué mukúgame o'towachi.

¹³ 'Lige alué Esusi etesa alué mukí, 'we na'temale, 'lige anele:

—'Ma tase nalápua mué mukí.

¹⁴ 'Lige alué Esusi a'bé nawile alué mukúgame, 'lige nochale alué tabali. 'Lige alué ralámuli majtoga e'yénigime ka kilí jábale. 'Lige alué Esusi anele alué mukúgame:

—¡Mué re'malí, o'weti asá!

¹⁵ 'Liko alué mukúgame ku ajánale 'lige o'weti asísale, 'lige chojkile ra'icha alué re'malí. 'Lige Esúsika anele alué eyela:

—Ku o'togá mué inolá re'malí.

16 'Lige alué we'ká ralámuli etesa alué Esusi mukúgame ajániligo, 'we majale, 'lige wa'lú cheliera 'yale Onorúgame 'lige anile:

—Onorúgame 'ma júlale bilé rió napu ruwime ju napu ané Onorúgame napurigá ramué gu'írame nímala.

17 Suwábaga ralámuli napu ekí ejperele alé Jurea rewégame gawí bo'ígichi abiena a'mulipi ejperégame machile alarigá Esusi ajánaligo bilé mukúgame.

Jena ruwimela Juani júlaligo oká rió bo'né 'yuga benime rukéniliga Esusi

18 Juani ralámuli rewaramé machile sa'wáligo we'ká nayúkame 'lige ajániligo bilé re'malí mukúgame alué Esusi napugiti ruyéligame alué ralámuli napu Juani benírame ju,‡

19 'lige júlale oká alué bo'né benírame alé napu asale Esusi rukéniliga pala alué níliga nejkúrame napu nawámili nílige jena wijchimoba, uché bilé chalá buwémili níliga.

20 Alué oká rió napu júlale Juani sébale alé napu asale Esusi, 'lige anele:

—Juánite jularu ramué, alué Juani ralámuli rewaramé, rukéniliga napurigá ruwimela mué, ¿pala mué ka napu nawámili nílige Onorúgamete julárigame? ¿Uché chalá bilé buwewa?

21 Alué oká rió sebasa alemi, Esusi 'we 'yoa ilile we'ká ralámuli sa'wá e'karúgame naulite nayume ralámuli, abiena buyana u'kuchípala remónisi

---

‡ 7:18 Juánika galírale bajcháriga asagá júlale oká rió bo'né benírame rukénaliga Esusi.

ralámulichi mochígame, abiena ma'chiria alué ralámuli tase ma'chílime. Abichilubi 'we 'yole.

²² Pe'tá i'libeko Esusi regá nejele:

—Ya kumi simíbaga ruyewa Juani napu etiá 'emi aminami napu aké 'emi. Ruyewa alué tase ma'chílime ralámuli ku sa'wao ne, sujírigame abiena ku sa'wao ne, alué sa'pachí amoba nayumeŠ ku sa'wao ne, alué najkacholo ku 'la akeme newao ne, alué suwígame ku ajanio ne, 'lige alué ralámuli resiti tase nígame enomí a'lá ruyeo ne alué a'lala ra'íchali Onorúgame nila.

²³ 'We ganíliga mochí apiépiri ralámuli napu tase ayoga gepume ju ne ra'ichálila.

²⁴ Napu'lige 'ma ku simasa alué oká rió napu Juani júlale, Esúsika chojkile ra'íchali ruyea alué ralámuli churigá níliga alué Juani, regá rukega:

—Napu'lige 'emi e'yenia e'néniga alué Juani alé jami, ¿chieti mayéliko alué rió? ¿Péchala mayelie nimio napurigá pe bilé gajsalá ekate noká ilime?

²⁵ 'Lige ta alieti rió e'néniga e'yénisiká 'emi, 'liko ¿tachiri e'néniga e'yéniliché 'emi alemi? ¿E'néniga e'yénilie 'emi bilé rió 'we semati o'páchigime? 'Lige 'emi 'we machíguru alué rió 'we semati o'páchigime ka 'we ganíliga semárikáchi bejtégame ko alé wa'lú galichi napurigá bilé rió 'we enomígame. 'Liko ¿tachiri e'néniga e'yéniliché 'emi alemi alué ralámuli?

²⁶ ¿E'néniga e'yénale 'emi alué napu ruwime ju napu ané Onorúgame? Ju, alué e'néniga e'yénale 'emi, alueka júkuru abé wa'lú a'walí nígame

---

Š 7:22 E'nesi glosario «lepra».

me'tagá alué uché jaré napu ruwime ju napu ané Onorúgame.

27 'Lige alué Juani júkuru napu alé Onorúgame nila osilichi ruwí. Alé osilichi ka 'we a'lá sébali ruwí alarigá nímili nílga alué Juani, pe aba alé osilichi napu ruwile 'we 'ya Onorúgame churigá nímili nílga ne. Regá ruwí alé osilichi:

Ne jula bilé rió ne nila ra'íchali ruwime

bajchabé ta'chó sébachi mué

napurigá beniá mochímala alué ralámuli ne nila ra'íchali.

Alarigá 'we a'lá niraga etémala mué sébachi.

Regá aní alé osilichi.

28 › Alué rió napu Onorúgame júlale pe Juani ju. Neka 'la ruwí tase 'wesi ralámuli i'tego jena wijchimo-ba 'we najtékame nóchali nígame me'tagá alué Juani. Neka abiena ruwí bilé rió tase najtékame ke, 'ma bi'wisá alawala alué rió 'liko 'we najtékame nimio Onorúgame níriga me'tigá Juani nochálila.

29 Mochile alé alué enomé goblálome 'lige uché jaré ralámuli napu 'la niraga bijchígale napu nulale Onorúgame abé 'yabé napu 'la elile napurigá rewarawa alué Juánite 'yabé bajchabé rawé, alueka 'we 'la niraga akele alué Esusi ra'ichálila.

30 'Lige alué bariséoka 'lige alué Moisesi re-jchólila benírame tabilé elile 'ya rawé napurigá rewarawa Juánite, alarigá gawélele Onorúgame.

31 Alué Esusi abiena regá anele:

—j'La chieti ralámuli jipe riógame!

32 Pe alué okaná chojkégame kuchí 'kuchi kárékuru napu mochime ju alé we'ká riógachi nasípami re'ea, napu re'énilime ju napurigá pe

a'bocho najkí. Napu regá aneme ju alué bilena chojkégame kuchítiri napu 'yuga re'eme ju:
Simérukururu ramué bilé wiká napurigá yawimela
'emi,

'lige 'emi tase yawí.

Wikarárukururu ramué bilé wiká 'we sewékame,
'lige 'emi tase nalagá.

'Lige abichilubi ra'íchale Esusi regá:

³³ —Nawálekuru alué Juani 'lige tase we'ká e'karúgame go'ame go'yame ju 'lige tase bajime ju rekútame, 'lige ralámuli jipe ejperégame tabilé e'wime júkuru, 'lige u'tabela remónisi ajchágame korí alué Juani ralámuli rewaramé.

³⁴ 'Lige nawákuru ne napu 'pa rewagáchika nawágame ju napurigá rió neraga, neka go'yame júkuru we'ká e'karúgame go'ame, abiena bajime alué i'wilí ba'wila a'wágame newárigime. 'Lige 'emi 'we cha ané ne'chí, go'yechi ané, 'lige bajechi ané 'emi ne'chí, 'lige aní 'emi gompaniérola ko ne alué resí nokogá járome ralámuli, abiena alué enomí nareme alué wa'lula romano nareme.

³⁵ Nobi 'láchigo ma'chígime néréko Onorúgame a'walila ne nochálila gite, 'lige Juani nochálila gite.

Jena ruwimela bilé mukí we'ká rió 'yuga go-jchime 'la bijchígiligo 'la Onorúgame a'walila nígame ko alué Esusi

³⁶ Bilé rió bariseo bayérale Esusi bo'né galílachi go'ame kógimia. 'Lige alué Esúsika simile alé alué bariseo bejtélachi, alé sebasa asíbale a'bé mésachi.

³⁷ 'Lige bilé mukí we'ká rió 'yuga gojchime napu bejtele alé we'ká riógachi, machisá Esusi simíligo alé bariseo bejtélachi go'ame go'mea, alué mukika

yati alemi sébale bilé u'tá botea gajpílame rejtete newárigime o'ká ba'wí 'we semá júkame ro'ágame.

38 'Lige 'we nalaka a'bé Esusi ajtígichi alé a'bé ralachí chujkíbale rojppóchaga. 'Lige chojkile pagoa Esusi ralala alué bo'né mukí bo'né o'kiálate, 'lige wakele bo'né gupálate. Abiena 'we chu'mile ralala napurigá nokame nile, 'lige ro'ele alué ba'wí 'we semá júkame.

39 Etesa bo'né bariseo napu Esusi bayélige, regá 'náta: «'La bijchiá ruwime nísaká napu Onorúgame ané, 'liko machimékuru alieti mukí ka ye mukí, 'we chátiri mukí júkuru we'ká rió 'yuga gojchime.»

40 'Liko Esúsika machigá alarigá 'nata ajtigó alué bariseo anele:

—Mué Simoni, ne bilé ra'íchali ruwimela.

'Lige alué rió bariséoka regá nejele:

—Ruwígó mué benírame.

41 Esúsika anile:

—Oká rió wikele bilé rió enomí taneme, 'lige bilé rió maligi sientu enomí wikame nile, bilé wikame nile malígisa makué.

42 'Lige okánika tase umébale ku gu'lina. 'Lige alué enomí tanémeká 'la e'kale alué wikame okánika alué rió. ¿Chieri 'nalina abé ganíliga rejpílekobá alué rió enomí taneme 'yuga?

43 Simónika regá nejele:

—Alué rió napu abé we'ká wikame nile.

Esúsika regá anile:

—'La bijchiá aní mué.

44 'Liko alué Esusi e'néniga alué mukí anele alué Simoni:

—'La etiá mué ye mukí alarigá 'sichi. Neka bajkíkuru mué galíachi, 'lige mueka tase nejíkuru ba'wí napurigá ne ralala pagómala. 'Lige ye mukika ne'chí ralala pagókuru alué bo'né o'kiálate, 'lige wakékuru bo'né gupálate.

⁴⁵ Mueka tase chu'míkuru ne'chí napurigá nokiame niru ramué, * 'lige ye mukika napusí seba tase a're ne'chí ralala chu'miá napugiti 'we a'lá nirame ne'chí.

⁴⁶ Aminami mueka tase ujchékuru alué aseite ne mo'ólachi 'we a'lá niraga napurigá nokame niru ramué, 'lige ye mukika ro'ékuru ne ralálachi alué ba'wí 'we semá júkame.

⁴⁷ Alekeri aní ne: «Ye mukika wa'lú e'kárigime ju», ma'chígime nérékuru napugiti 'we a'lá nirame ne'chí. Alué ta'mé wa'lú e'kárigime ka, pee semá 'sime ju.

⁴⁸ Alésíko alué Esusi anele alué mukí:

—Mué mukí, wa'lú e'kárigime ju mué. Jípeko 'la sebámala mué 'pa rewagachi.

⁴⁹ Alué ralámuli bayérigame napu mochile alé si, alueka chojkile ra'icha a'bopi, regá anigá:

—¿Chieri júché ye rió síkaniá napu 'la e'kágorianíguru? Pe alué Onorúgameka 'la e'kame ju.

⁵⁰ 'Lige Esusi abiena uchéchigo anele alué mukí:

—Mué mukí, mueka 'we 'la bijchigi 'la e'kame ko ne ralámuli, alekeri 'ma tabilé gastigáriwa mué Onorúgamete. Ganíliga enawa kumi.

---

* **7:45** Alué ralámuli israelítaka sekachí chu'migá rejpórimo nile abiena banachí rekó pe rió ke napurigá nokame ju señora jena ramué ejperélachi, alué señora napu banachí a'nagupi chu'migá reporame ju a'nagupi.

8

Jena ruwimela jaré umugí a'pime níligo go'ame Esusi

¹ Pe a'kinana alué Esusi we'kaná we'ká riógachi eyénale abiena pe tabemi riógachi benírísia Onorúgame nila ra'íchali rejcholi, 'we a'lá ma'chígime ruigá churigá ka napu'lige 'ma 'la sébali ikísá napu najkí Onorúgame. 'Lige e'yénale si alué makué oká rió napu nulame nile Esusi nochálilachi,

² abiena si e'yénale alué jaré umugí napu alué Esusi buyánilige u'kuchípala remónisi pachágana alué umugichi mochígame, abiena napu Esusi sa'wálige nayulí. Bilé alué mukí María rewégame nile napu ochérigame nile Magalena anilichi, alué mukí napu gichao u'kuchípala remónisi buyánirigame nile Esúsíte.

³ Abiena si enale Juana rewégame mukí, alué Chusa rewégame rió upila, alué rió napu wa'lula nulame nile alé wa'lula selígame Erore bejtélachi. Abiena si eyénale bilé mukí Rusana rewégame, abiena uché jaré we'ká umugí. Suwábaga alué umugí napu si e'yénale Esusi 'yuga alemi a'pame nile tábiri go'ame napurigá go'mela Esusi 'lige alué makué oká rió napu nulame nile Esusi nochálilachi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé ra'íchali chukíligo bilé rió ri'ligó weroka echame

⁴ 'Lige we'ká ralámuli napuúle napu sébale Esusi, napuúle we'kaná riógachi ejperégame ralámuli.

Alué ralámuli alemi napuísá, Esúsika ra'íchale, regá anigá:*

⁵ —Bilé rió simile ri'ligó echimea, 'lige weroka echale 'ma sebasá bo'né gawílachi. 'Lige alé bo'né gawílachi nasipa bo'ígime nile bilé bowé 'lige jaré ri'ligó rakala rujsule alé bowechi napu bo'ile alemi asarachi, 'lige 'ma re'keréle ralámuli alemi simáriga, abiena 'ma chulugí go'lele.

⁶ 'Lige jaré ri'ligó rujsule alemi napu nile i'pichí tabilé ru'nágame we'é ajtígichi, 'lige alué ri'ligó ya'wisá alé, 'ma wakíbale, pecha sa'mime nílga alué we'é.

⁷ 'Lige jaré ri'ligó rujsule pe alemi suwékimi wejchárale, 'lige tabilé 'la ya'wile alué ri'ligó.

⁸ 'Lige jaré ri'ligó rujsule 'we a'lá asarachi 'we a'lá sa'michi, 'lige 'we a'lá ya'wile, 'lige alué ri'ligoka 'la we'ká rakele. We'ká 'wile alué rió echágame.

Regá anisá Esusi, aminami regá anílechigó a'wágame ra'íchaga:

—'Emi ralámuli 'la akeme niri ka, 'la námaka gepuwa —regá anile.

⁹ 'Lige alué makué oká ralámuli Esusi benírimeka anele:

—Ruyá aníguru mué jaré ri'ligó rujsúlgo tabilé 'la we'echi 'lige tabilé 'la rakéligo, 'lige jaré ri'ligó rakala rujsúlgo 'we a'lá we'echi 'lige 'we a'lá rakéligo.

'Lige rukele:

—¿Tachiri ruwime ke aní mué?

¹⁰ Esúsika anele:

* **8:4** E'nesi glosario «parábola».

—'Émika a'lá ma'chígime ruyémala ne napu tabilé námale 'emi. 'Lige uché jaré ralámulika tabilé 'la ma'chígime ruyémala ne ta'mé námutame, napurigá alué ralámuli tabilé pe'tá námaka ejtebímala

rekó 'la etee 'lige rekó abiena 'la akeé.†

¹¹ 'Lige aminami anele alué Esusi:

—Ye ra'íchalika ruwime kéré Onorúgame nila ra'íchali neraga ko alué ri'ligó rakala.

¹² Alué boweka ruwime kéré alué ralámuli napu pe kulí chojkime ju Onorúgame ra'ichálila beniá 'lige alué Remónisi nawasa 'ma bujeme ko alué Onorúgame ra'ichálila napurigá ta oyéramala napurigá ta bi'wimela alawala.

¹³ 'Lige alué we'é tase ru'nágame ka ruwime kéré alué ralámuli napu akeme ju Onorúgame nila ra'íchali rejcholi, ganíliga gepume ko sineko 'lige tase we'lisi námaka mochime ko. Napu'lige resí ikiá ku a'reme ko alué ra'íchali rejcholi.

¹⁴ › Alué wejchaka, alueka ruwime kéré alué ralámuli rekó 'la 'nátaga akeme ke alué Onorúgame nila ra'íchali rejcholi 'lige tase a'reme ko alué tabilé Onorúgame nila ra'íchali rejcholi, 'we 'nátame ko enomí méliame 'lige alué uché jaré e'karúgame tábiri nochálime tase 'la Onorúgame nila, 'lige tase 'la o'wé nóchaga e'yéname ko Onorúgame nochálalachi.

¹⁵ 'Lige alué we'é a'lálaká alueka ruwime kéré alué ralámuli napu ra'íchali rejcholi akeme ju 'la sébali e'wame ko, tasiné a'reme ko e'wá alué Onorúgame nila ra'íchali rejcholi, senibí 'la sébali olame ko.

---

† **8:10** E'nesi Isaías 6:9.

Abiena Esusi anele:

¹⁶ — Tabilé 'wesi ralámuli rajeme ju bilé chojpé wa'lú bejtólite o'póluga rekamia, nibilé elamia bilénami sejkóchimi rajagá, iligá re'pabo elame ju napurigá 'la ma'chílimala ralámuli alemi mo'ime.

¹⁷ Ye ra'íchalika ruwime kéré jena wijchimóbaka tase 'wesi 'nátili nerúlimio nasótigame, abiena a'kinana 'ma suwábaga machiboli ko churigá 'nata ajtigó bilé ralámuli.

¹⁸ 'Liko 'la 'nátaga gepusi 'emi: Alué napu 'la námame ju bile ra'íchali rejcholi ruilía 'lige uché jaré ralámuli benírame alué ra'íchali rejcholi, alueka uchérajpé 'yáwali ju 'nátili Onorúgamete. Alué napu 'la námame ju bilé ra'íchali rejcholi 'lige tabilé benírame uché jaré ralámuli alué ra'íchali rejcholi, alué u'kabi napu ekí námale 'ma we'kuámala — regá anele Esusi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ka 'la napurigá Esusi eyela 'lige Esusi bonila 'lige waíla

¹⁹ Napu'lige Esusi bijí ra'icha ilígichi, alué Esusi eyela 'lige suwábaga alué nasípasi bonila 'lige nasípasi waíla sébale alé napu asale 'lige tase cherigá a'bé nawile cha we'ká jáligame ralámuli alemi.

²⁰ 'Lige bilé ralámuli ruyele alué Esusi regá:

— Mué eyela 'lige mué bonila 'lige mué waíla alé ma'chika jawí 'lige mué 'yuga ra'ichánili — anele.

²¹ 'Lige Esúsika anile:

— Alué napu 'la 'nátaga gepume ju Onorúgame nila rejcholi abiena 'la sébali olame napurigá aní alué rejcholi, alueka 'la napurigá ne eyela júkuru 'lige napurigá ne bonila 'lige napurigá ne waíla.

Jena ruwimela Esusi eká geléchaligo 'lige ba'wí

²² Bilé rawé Esusi 'mole 'yuga alué makué oká rió alué bo'né Esusi benírame bilé u'tá bárkochi, 'lige anele:

—Wamí 'lebo bajoniwa ye bárkochi mochiga jena wa'lú ba'wí ilígichi Galilea anilime.

'Lige simíbale alé u'tá bárkochi mochiga.

²³ 'Lige alemi nasipa ba'wichí e'yénaga Esúsika gojchile. 'Lige pe yati neraga a'wágame ekénale alemi, 'lige a'wágame chíbale ba'wí alé bárkochi, wa'lú maníbale alé pachágana, amulí bokuíle.

²⁴ 'Lige alué makué oká rió yati ajchale Esusi regá anegá:

—¡Muérigo ramué nuleme! ¡'Ma bokuíchi ye barko! ¡'Ma amulí si'lilia ramué!

'Liko alué Esusi asísale 'lige a'wágame ne'óchale alué eká 'lige alué ba'wí, 'ma kilí elábale alué eká abiena alué ba'wí a'wágame chíbachi alé bárkochi, alésíko 'ma asíbale alué eká. 'Lige anele alué makué oká rió:

²⁵ —¿Chukirúpeché? ¿Chonigá tabilé bijchigi 'emi pe Onorúgame gite 'la asibamio ye eká?

'Lige alué ralámulika e'karúgame 'nátaga, a'bopi rukele:

—¿Chieri júché ye rió? Aka 'la e'wárinti ka'e ekátiri.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió alué u'kuchípala remónisi mochígame

²⁶ Arigá sébale na'lebo baona napu ejperégame nile alué ralámuli Garáraka sígame, alué gawika bo'ile na'lebo bajoniga o'wépoka Galilea rewégachi gawí.

27 Esusi re'kisa alé bárkochi 'lige sébale bilé rió alemi abalemi bejtégame. Alué rioka 'ma we'ká bamí lo'í nile alué remónisi u'kuchípala gite. 'We chátiri na'tárime nile alué u'kuchípala remónisi. Alué rioka tase o'pachátame nile, aminami tase bejtégame nile bilena galírale, pe resochí bejtégame nile napu ro'ilime nile suwígame.

28 'Lige alué rió Esusi etesa a'wágame sinale, 'lige 'male a'bemi napu ilile Esusi 'lige a'bé ilíbale chojkóbisiga napu ilile Esusi, 'lige e'wele ne'oka anile:

—¿Tachiri najkí mué Esusi, Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame inolá? ¡Pe rekó tase resí olawa ne'chí!

29 Alarigá anile napugiti alué Esusi nuléligime bilé remónisi u'tabela napurigá ma'chínamala alé riochi. Alué remónisi u'tabela i'sínimi 'we a'wágame newame nile alué rió 'lige 'we lo'í. Ralámulika buleme nile sekala alué rió abiena ronola karénate napurigá ta ichúrimi júmamala, 'lige alué rioka pe gáriga rejpúname nile alué karena. Alué remónisi u'tabela gite 'másame nile jami lo'íriga.

30 Esúsika rukele alué lo'í:

—¿Chonilime ju mué?

Alué lo'ika regá nejele:

—Neka Lejioni‡ rewégame ju.

Alarigá anile alué rió napugiti we'ká remónisi u'kuchípala mochígame níligame pachágana alué riochi.

---

‡ 8:30 Lejioni aniáká we'ká aniame kéré alé Israeli ejperégame níriká.

31 'Liko alué remónisi u'kuchípala anele Esusi napurigá ta 'lúpua bilena 'we re'lé ewágachi tajsiné chibálime.

32 'Lige alemi a'mulipi we'ká gowí§ uchule rojí go'yá, 'lige alué remónisi u'kuchípala lisensia tánale alé gowichi mo'imea. 'Lige alué Esúsika 'la lisensia 'yale.

33 'Lige alué remónisi u'kuchípala buyale alé ri-ochi, 'lige mo'ile alé gowichi. 'Lige alué gowí 'ma lo'írile, alésíko júmasele bilena 'we go'nágana 'we enárikáchi alué wa'lú ba'wí ilígichi Galilea rewégame, 'lige alé 'ma suwile alué gowí si'lika.

34 Alué gowí neseme etesa alarigá ikisao yati júmasele majaga, simíbale ruyemia ralámuli alé we'ká riógachi abiena alemi 'we e'megá riógachi.

35 'Liko alué ralámuli akisá alué ra'íchali yati júmale e'nemia pala bijchiá níliga. 'Lige sebase alé napu ilile alué Esusi, etele alué rió napu Esusi we'ká u'kuchípala remónisi buyánale, etele a'bé ajtígame ralachí chega napu ilile Esusi, 'ma 'la o'páchiga abiena ku 'la rió. 'Liko alé ajtígame etesa ralámuli, majale.

36 'Lige alué ralámuli napu etele sa'wichi alué rió lo'í ruyele uché jaré ralámuli sa'wíligo alué rió napu we'ká u'kuchípala remónisi mochígame nílige pachágana.

37 Suwábaga ralámuli Garara rewégachi ejperégame chojkile alué Esusi mabua napurigá uché bilénami simela napugiti alué ralámulika majáligime. 'Liko Esúsika ku 'mole alé bárkochi 'lige simile alué barko asagá.

---

§ 8:32 We'ká gowí nile, oká mili neraga. E'nesi San Marcos 8:32.

38 'Lige alué rió napu Esusi we'ká u'kuchípala remónisi buyánirile, ta'chó simichi Esusi, anele:

—Neka si siminali mué 'yuga.

'Lige Esúsika tabilé elile napurigá si simela, 'lige Esúsika anele:

39 —Mueka ku galírale simiboa, 'lige suwábaga rupoa alarigá gu'íriliriga mué Onorúgamete.

'Lige alué rioka yati simile 'lige chojkile we'ká ralámuli ruyea alemi we'ká riógachi ejperégame 'we a'lá gu'íriliga Esúsita.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo oká umugí

40 Esusi ku sebasa alé na'lebo, 'lige alué we'ká ralámulika 'we ra'sálále ku nawachi Esusi napugiti suwábaga 'we buigá mochíligame.

41 'Lige alemi nawale bilé rió Jairo rewégame. Alué rioka nulame nile alé u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame. Alué rioka alé a'bé Esusi ralálachi ilíbale chojkóbisiga, 'lige 'we e'wérali bayérale regá anigá:

—Pe rekó, nabá ne bejtélachi

42 napurigá 'yómala mué ne malala —anele.

Alué rioka pe alué bi'lepi malégame nile makué oká bamígame, 'lige 'we nayua bo'ile alué iwé, amulí mukiá bo'ile.

—'La ju. Nabágó 'líkó —anele alué Esusi.

'Lige alué Esusi alé Jairo bejtélachi simiá enágichi, we'ká ralámuli si simíbale rajchiní namó járole simiba napu Esusi enale.

43 'Lige alemi si enale bilé mukí 'ma makué oká bamí nayume, alué mukika rojpachí nayume nile, tabilé siné sa'wime nile elena rojpachí, rasígame eléname nile. 'Lige 'ma suwábalige suwábaga enomí 'yome najtétiga, 'lige tase 'wesi umébaile sa'wá.

44 Lige alué mukika a'bé nawile alué Esusi alemi guwana simigá, 'lige nochale alué Esusi o'páchala we'lí se'wala, 'lige alarigá 'sisa alué mukí, 'lige yati sa'wile.

45 'Liko Esúsika rukele:

—¿Chieri nochá ne'chí o'páchala se'wala?

'Lige o'maka anile:

—Ta'wésigurú.

'Lige Pégroka anile:

—Mué Wa'lula, alué ralámulika 'we namó járo'é jemi 'we rajchiní. «¿Chieri nochá ne'chí o'páchala se'wala?», anía aníguru mueka. Ramueka tabilé machirú.

46 'Lige Esúsika regá anile:

—Aka bilé ralámuli nochátubá ne o'páchala se'wala, aka ne 'la ne nili níliché sa'wá alué ne nila a'walite.

47 'Liko alué mukí tabilé ikírisa mejkabemi simiá chíbamia, 'liko simile áwalisia, 'lige a'bé chujkíbale rojpóchaga napu ilile Esusi. 'Liko anele we'ká ralámuli akériga sa'wináliga gite nocháligo alué Esusi o'páchala we'lí se'wala, 'lige anele yati sa'wíligo alué Esusi o'páchala se'wala nochasa.

48 'Liko alué Esúsika anele:

—Mué mukí, jípeko 'ma sa'wígame ju mué 'lige 'ma 'la bi'wígame alawégame napugiti 'we a'lá sébali bijchígiligame mué a'walí nígame ko ne. Jípeko 'we ra'sálagá enawa kumi.

49 Bijí ra'icha ilígichi alué Esusi alué mukí 'yuga, 'lige sébale alé bilé rió alué wa'lula Jairo galílachika simígame. 'Lige anele alué Jairo:

—Mué malala 'ma mukú. 'Ma tase aminabi bayérowa ye benírame Esusi.

50 'Lige Esusi akisá alué ra'íchali, anele:

—Tase majawa mué rió mayega 'ma bijchiá mukúligo, pe 'la bijchígiwa 'la a'walí nígame ko ne, 'lige mué malala ku ajánamala.

⁵¹ Napu'lige sebasa alé galírale Jairo bejtélachi, 'lige Esúsika tase elile napurigá uché jaré ralámuli si mo'imela alé pachá, pe bakiá bo'né benírime Pegro, Santiago, 'lige Juani, 'lige alué tewé eyela, abiena alué tewé o'nola.

⁵² 'Lige alué tewé we'kasa, alué we'ká ralámuli suwábaga 'we nalá jale sulachí o'choa a'bopi napurigá nokame nile alué ralámuli.*

'Lige Esúsika anele:

—Tase nalasi 'emi. Ye u'tá teweka tase mukugá bo'í, pe gojchigá bo'í.

⁵³ 'Lige ralámulika tase bijchígile, pe gawélele, 'la machíligame mukugá bo'igó alué iwé.

⁵⁴ 'Lige Esúsika bajkile napu bo'ile alué iwé, 'lige cha'pile sekala, 'lige anele e'wele ra'íchaga:

—¡Mué iwé, asísiwa!

⁵⁵ 'Lige alué iwé ku ajánale, 'lige yati ku o'weti asísale. 'Lige Esusi nulale napurigá kógiwa go'ame.

⁵⁶ 'Lige alué o'nola eyela si 'we ra'sálále. 'Lige alué Esúsika nulele napurigá tabilé 'wesi ralámuli ruyémala ku ajánilirigo.

---

* **8:52** Alué ralámuli israelita napu'lige bilé ralámuli mukusá, a'wágame nalame nile rijimala napurigá yolí 'lige aminami o'chome nile a'bopi sulálachi. Alueka ruwime nile 'we chalagá mochigo alué ralámuli bilé ralámuli mukusá. I'sínimi najtétiga bayeme nile ralámuli napurigá alé smela a'wágame nalamia o'choga sulachí.

9

Jena ruwimela Esusi júlaligo nochániliga alué makué oká rió Esusi benírame

¹ Esusi bayele alué makué oká rió Esusi benírame, 'lige 'yale a'walí 'lige nóchali napurigá ma'chí buinámala alué remónisi u'kuchípala ralámulichi pachágana mochígame abiena napurigá sa'wámala alué nayúkame.

² Júlafe napurigá beníramala churigá nimia napu'lige sébali ikichi jena wijchimoba napu najkí Onorúgame,

³ Regá anegá júlafe:

—Tabilé tábiri o'ká simawa. Tase o'ká simawa resola, nibilé sibula, nibilé enomí, nibilé nutugega. Tase pabega simawa uché bilé o'pacha re'lé ujchalime nujubami o'pachátilime.

⁴ Alé bilena we'ká riógachi sebasa, 'la bi'lénapi galírale mochiga nochawa napu'lige 'yoha ichúrimi e'yéniga, napusí simiba uché bilena we'ká riógachi a'lige kulí a'rewa alué galí.

⁵ 'Lige aminami alemi we'ká riógachi sebasa 'emi, 'lige alé tase galésiga 'emi, 'liko yati uché bilena we'ká riógichimi simawa. 'Lige 'we a'lá sawesa simawa we'é ronochí chujkíbigame. Alueka ruyame nímala Onorúgame gastigárimio alué ralámuli tabilé nejígoriká bilé galí napurigá alé mochiga nochámala 'emi ralámuli 'yoha ichúrimi e'yéniga.

⁶ Alésíko simíbale alué makué oká rió ichúrimi, we'ká riógachi e'yénale benírisia ralámuli alué 'we a'lala rejcholi Onorúgame nila, abiena nayúkame sa'wasia.

7-8 Alué wa'lula selígame rió Erore rewégame akisá suwábaga alarigá 'sió alué Esusi 'lige alué makué oká rió, e'karúriga 'nátales 'lige tase machile chieri rió ka alué napugiti aníligame jaré ralámuli:

—Juani ku ajánale.

Jaréchigo mayele alué 'ya ajtígame ko Elíasi rewégame napu ruwime nílige napu anele Onorúgame, alué ku ajánaligo mayele. 'Lige jaréchigo mayele ku ajánaligo uché bilé rió alué 'ya ajtígame napu ruwime nílige napu anélige Onorúgame.

⁹ 'Lige alué wa'lula selígame Erore Antípasi rewégameka regá anile:

—Aka 'ma nuligéché ne me'líniliga Juánika 'lige 'ma a'pírigeturu ne alué Juani mo'ola rijpúniga gujtala, 'lige ¿chieri júché alué rió? 'We ruwanti júkuru alué rió.

'Lige alué wa'lula selígame Erore eténale alué Esusi.

¹⁰ Napu'lige ku sebasa alué Esusi nochálilachi nulame alué makué oká rió, ruyele 'la beníriligo Onorúgame nila ra'íchali rejcholi ralámuli 'lige 'yóligo ralámuli. 'Lige alué Esúsika bayérole alué makué oká rió alé 'minami tase riógachi alé a'mulipi pe'kabi riógachi Betsáira rewégachi.

¹¹ 'Lige ralámulika machisá alemi simíbaligo, yati najátale. 'Lige Esúsika 'we galegá etele alué we'ká ralámuli, 'lige ruyele churigá nulame ko Onorúgame, abiena sa'wale ralámuli nayúkame.

Jena ruwimela Esusi 'yáligo go'ame we'ká ralámuli

¹² 'Lige 'ma alichi, alué makué oká rió nawile a'bé alué Esusi, 'lige anele:

—Mué Esusi, ya a'rewa ye ralámuli napurigá simámala 'minami resíbamia go'ame 'yáamia 'minami we'kaná a'tabemi riógachi. Jena napu ramué mochiru tabilé i'té go'ame.

¹³ 'Lige alué Esúsika anele:

—Aka 'emi kógiwagurú go'ame.

'Lige alué makué oká rioka anile:

—Tase we'ká nerú baní, pe malígipi mochí, 'lige pe okabi ro'chí bi'tí. Wa'lú ralisúká go'ame 'la nímaleké 'liko 'la o'pasámaleké ye we'ká ralámuli. ¿Koche ralibóaché alakí go'ame? —anile alué makué oká rió.

¹⁴ We'ká ralámuli mochile alé, we'ká umugí 'lige we'ká u'kuchítiri. Siné kachi maligi mili mochíligeréko pe riocho. 'Lige alué Esúsika anele alué makué oká rió:

—We'kaná chojkégame neraga mochiawa malígisa makué neraga.

¹⁵ 'Liko alué makué oká rió yati alarigá nulele ralámuli.

¹⁶ 'Lige Esusi 'wile alué maligi baní 'lige alué oká ro'chí, 'lige 'pa rewagachi e'negá iligá wa'lú cheliera 'yale Onorúgame. 'Lige Esusi nasípassi chi'wanasa alué maligi baní 'lige alué oká ro'chí, 'yale alué makué oká rió kóginiliga alué we'ká ralámuli.

¹⁷ 'Lige alué we'ká ralámuli 'we a'lá sébali o'pasale, 'lige pe nujubapi napubule alué makué oká rió alué go'ame rasírigame, 'lige bochile makué oká e'wele atabé alué baní a'tabé rasírigame abiena ro'chí 'yúriga.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Onorúgamete julárigame ko alué Esusi

18 Bilé rawé alué Esusi Onorúgame 'yuga ra'icha ilígachi waná bi'neli alué makué oká rió alué Esúsita benírilime alemi mochílechigó. 'Lige rukele:

—¿Chieri korí alué ralámuli ne'chí?

19 Alué ralámulika regá nejele:

—Jaré ralámuli aní mué Juani ko napu ralámuli rewaramé nile ba'wichí jáwaga. 'Lige jaréchigo ralámuli aní Elíasi ko mué. Jaréchigo ralámuli aní mué ko bilé alué 'ya mochígame napu ruwígame nílige napu anélige Onorúgame ku ajánaligo mayé.

20 'Liko Esúsika rukele:

—'Émika ¿chieri koriágó ne'chí?

Pégroka anile:

—Mueka pe alué Kristo* ju.

21 'Lige alué Esúsika 'we a'lá ruyeale alué makué oká rió napurigá ta'wesi ruyémala.

22 'Lige anele Esusi alué makué oká rió:

—Ne napu julárigame ju Onorúgamete 'pa rewagáchika napurigá rió neraga 'we resí ikimela ne. 'We gawélimala ne'chí alué e'wélala ralámuli jurío nulame abiena alué e'wélala balé, abiena alué ralámuli napu benírame ju alué nulalí napu a'rele 'we 'ya alué Moisesi. 'Lige arigá 'ma me'liboa ne, pe bakiá rawé mukugá bo'mé ne 'lige Onorúgame ku ajánirimala ne'chí.

23 A'lige pe nujubapi Esusi anele alué makué oká rió:

—Alué ne'chí oyérinilime, nabí rawé e'wámili ju napu ne nulá, 'lige 'ma a'rémili ju chátiri 'nátili 'nata. Alueka 'la sébali machigá asimeli júkuru tabilé majaga rekó ralámuli 'ma me'linálíchi ne'chí

* 9:20 E'nesi glosario «Cristo».

oyérame kóriká. 'Lige senibí rawé 'la oyérimili júkuru ne'chí.

²⁴ Alué rió majame mukugá ne'chí oyériga, alueka tase rewimela semati raweli. Alué rió napu ne'chí oyérame ju 'lige bilé rawé mukusá, alueka 'la semati raweli rewimela rewagachi.

²⁵ ¿Churigá 'la nímalawé rekó bilé rió 'we a'lá nígame ke peka 'la 'nátame rió ke pe chibi 'sika eyéname ke?

²⁶ 'Lige bilé rió 'we chijúname ne'chí oyériga mayega 'we cha anéwali ko uché jaré ralámulite ne'chí oyérame kóriká, 'liko ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga chijunámalachigó alué rió 'yuga napu'lige ne ku nawasa wa'lú ra'ósili noligá, niga alué a'walí ne bo'né O'nola nila, abiena alué santo ánjeli a'walila niga.

²⁷ Jaré 'emi napu jena mochí jipe, bajchabé ta'chó suwiyá 'la machimela churigá nulame ko Onorúgame† —regá anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi se'winati gayénaligo

²⁸ Ye ra'íchali ruisá, osánó rawé kachi nerágirigá a'kinana, Esusi simile bilénami re'pá rabó Onorúgame 'yuga ra'ichamia alué bakiá rió 'yuga, Pegro, Santiago, 'lige Juani.

²⁹ 'Lige bijí Onorúgame 'yuga ra'icha iligá alué Esusi, se'winati gayénale bo'né banalá, abiena o'páchala, 'we rojsákame gayénale, 'we rapame.

---

† **9:27** Esusi ruwigá anime ke anile, alué Pegro 'lige Santiago 'lige Juani etemio alué Esusi alué Elíasi 'lige Moisesi 'yuga ra'íchachi, o jaré ralámuli etemio Esusi ku ajánachi, o alé Rusaleni ilígame wa'lú re'obá 'ma gajunálichi kómá.

30 'Lige yati neraga jsile oká rió alé napu 'we 'ya ejperégame nile ta'chó ajtígachi Esusi, 'lige Esusi 'yuga ra'íchale. 'Lige bilé nile Moisesi, 'lige uché bilélaka Elíasi.

31 'Lige alé noligá 'we ra'ósaga ilíbale. 'Lige alé ra'íchale o'maka churigá mukimeo Esusi alé we'ká riógachi Rusaleni pe a'kinana.

32 'Lige alué Pegro 'lige okánika alué gompaniérola okoka bi'tile 'lige yati bujsale, 'lige etele 'we ra'ósiga iligó noligá napu jale alué bakiá rió.

33 'Lige alué Moisesi 'lige Elíasi 'ma simiba e'yénigichi alé Esusi ilígachi, Pégroka anele alué Esusi:

—Mué nulame, 'láchigo jena napuítuke'é ramué. 'Lige newawa bakiá galí rojsate, bilé mué Esusi nila, uché bilé Moisesi nila, 'lige uché bilé Elíasi nila.

'Lige alué Pégroka tabilé machigá, pe ra'íchaga alarigá anile.

34 'Lige bijí ra'icha jágichi, re'kínale bilé nolí 'lige 'ma na'pólale suwábaga alué usani rió. 'Lige 'we majale alué Esúsitate benírilime nolite na'pólisa.

35 'Lige anile bilé ra'íchali alé nolírale regá anime:

—Ye Esusi ne Inolá ju napu ne nóchali 'ya, 'we a'lá e'wiwa 'emi bakiá rió ye rió nulachi.

36 Alué ra'íchali ma'chí anisá, pe a'lige yati neraga alué bakiá rió etele Esusi bi'neli ilígame. 'Lige alué bakiá rioka tase 'wesi ruyeletabilé 'cho mukuchi ka alué Esusi alakíligo alemi.

Jena ruwimela alué Esusi benírimetabilé umébaligo sa'wá bilé re'malí nayume

37 Melénala rawé ku e'tegínele alé rabókana, 'lige we'ká ralámuli simíbale najtepamia alué Esusi.

38 'Lige bilé rió anile alemi we'ká ralámuli jágichi nasípami iligá a'wágame ra'íchaga:

—Muérigo Benírame, pe rekó na'temaki ne inolá re'malí, pe ye bi'lepi inógame ju ne.

39 Alué u'tabela remónisite cha'piame ju ye re'malí alawala, abiena ronowégame chu'ega bo'írame ju. 'We resí olasa, ku a'reme ju.

40 Neka 'ma nulugé mué 'yuga benime napurigá ma'chí pákala alué u'tabela remónisi, 'lige tabiléchigo umébalekó.

41 'Lige Esúsika regá anile:

—'Emi ralámuli cha nokame tabilé bijchígime, chiéniko si asimélaché ne 'emi 'yuga napurigá 'la bijchígamala 'emi. Jeka o'tó mué inolá.

42 Napu'lige alué re'malí o'nola alé sekachí cha'pigá o'tochi alé Esusi ilígachi alué re'malí, 'lige alué remónisi u'tabela yati wijchí rekábale alué re'malí, 'lige bo'írale ronobútiga chu'ala. 'Lige Esúsika ne'óchale alué remónisi u'tabela, 'lige ma'chí pale. 'Lige ku o'nola 'yuga júlale.

43 'Lige suwábaga ralámuli napu ekí etele, 'we ra'sálale etesa alachilú a'walí nígame ko Onorúgame.

Jena ruwimela alué Esusi benírame tabilé námaka mochigo Onorúgame rekíligo napurigá mukumela alué Esusi

Napu'lige suwábaga alué ralámuli 'we ra'sálagá mochígichi etesa Esusi ma'chí pachi alué u'tabela remónisi, 'liko Esúsika anele alué makué oká rió aba alué bo'né Esúsitate benírilime:

44 — 'We a'lá 'nátaga gepusi ye ra'íchali, tase siné we'kuawa: Ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, bilé rawé o'toboli ju ne alé sairúgame mochígichi.

45 'Lige alué makué oká rioka tase námale alieti olagá anió Esusi, napugiti bo'né abalarigá ra'íchaligame napurigá ta námamala, 'lige alué ralámuli Esúsita benírilimeka majale rukegá napurigá abé a'lá ruwimela alieti olagá anió Esusi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ka abé najtékame rió

46 'Lige alué makué oká rió chojkile ra'icha a'bopi abé najtékame nínilia bilé.

47 'Lige alué Esúsika machile alieti 'nata jago alué ralámuli, 'liko bilé towí bayele 'lige alé a'bé elale.

48 'Lige anele alué ralámuli:

—'Emi a'lá na'temaka etéeme nísaká ye towí napu ne 'we a'lá na'temaka eté 'liko 'la ne'chí nirame nímala 'emi. 'Lige ne'chí niráká 'emi, 'liko 'la nirame ju 'emi Onorúgame. Alué a'lá na'temaka eteme suwábaga ralámuli, alué nímala abé najtékame Onorúgame níriga.

Jena ruwimela alué Esúsita benírilime tabilé najkile napurigá 'yome nímala uché jaré ralámuli

49 'Liko Juánika anele alué Esusi:

—Mué Wa'lula, ramueka eteru bilé rió u'kuchípala remónisi buyánachi napurigá buyáname ju mué. 'Lige alué rió regá anigá buyáname ju alué u'kuchípala remónisi: «Esusi a'walila gite 'la buyasa 'la kápá muechi alué u'kuchípala remónisi.» 'Lige ramueka suliru, alueka pecha lisensia nígame kame napurigá

ralámuli 'yoga einámala, pecha ramué 'yuga eyéname ka alué rió.

⁵⁰ 'Liko alué Esúsika anele:

—Tase sulíwa alué rió. Alué tase sairúgame ju ramué 'yuga, alueka ramué gompaniérola ju.

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué Akobo 'lige Juani

⁵¹ Napu'lige 'ma sébachi raweli Esusi ku rewagachi moinámichi, 'we 'la iwega a'lá bi'lepi 'nátaga simile Esusi alé Rusaleni.

⁵² Alé boichimi enegá júlale jaré rió bajchá alé bilénami ralámuli samaritano ejperélachi 'yániliga galí okola. 'Lige alué ralámulika yati simíbale bajchá galí 'yamia alé samaritano ejperélachi.

⁵³ 'Lige alué ralámuli samarítánoka tase 'yale galí napurigá alemi gojchimela alué Esusi 'lige alué 'yuga e'yénigime napugiti machíligame alué Esusi Rusaleni simiá enáligo.‡

⁵⁴ 'Liko alué oká rió Esúsitate benírilime, Santiago 'lige Juani, anele alué Esusi:

—Mué Wa'lula, ¿ta najkí mué napurigá nulawa napurigá bilé na'í 'pa rewagáchikana re'kínamala napurigá suwábaga rajimela alué ralámuli alé riógame napurigá 'sile alué 'ya ajtígame rió Elíasi rewégame napu ruwime nílige napu anele Onorúgame?

⁵⁵ 'Lige alué Esúsika e'nele alué oká rió, 'lige ne'óchale regá anigá:

---

‡ **9:53** Alué ralámuli Samaria ejperégameka bilena rabó simíbame nile pe abalé Samaria iwérali tánimia Onorúgame 'lige tabilé siné 'la nirame nile napurigá alué ralámuli jurío simámala iwérali tánimia Onorúgame Rusaleni anilichi. E'nesi glosario «samaritanos».

—¿Chonigá e'kósiniliché 'émika alué ralámuli?

⁵⁶ Alésíko simíbale uché bilena riógachi.

Jena ruwimela choníligo alué napu Esusi oyéranile

⁵⁷ Lige boichimi e'yéniga alué ralámuli, najté pale bilé rió 'lige anele alué Esusi:

—Mué Wa'lula, neka 'we a'lá sébali oyérinili mué.

⁵⁸ Lige Esúsika regá nejele:

—Geyóchika nígame júkuru resó, 'lige chulugika 'la ra'sógame júkuru. Ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, neka tabilé asé galégame ju napurigá gojchimela ne. 'Lige mueka 'la siminálirí, mué bo'né ma'chíleké.

⁵⁹ Esusi anele uché bilé rió:

—Nabá ne'chí 'yuga ne'chí oyériga.

'Liko alué rioka anile:

—Mué Wa'lula, pe'wera buwé ne'chí, ne o'nola mukúgame tomia simé ne bajchá.

⁶⁰ Lige Esúsika regá anele:

—Nulewa alué tase oyérame Onorúgame napurigá tómala alué mué o'nola mukúgame. Mueka simiboa 'nalina we'kaná ichúrimi ralámuli ruyemia churigá ka napu'lige 'ma 'la sébali ikisá napu najkí Onorúgame jena wijchimoba.

⁶¹ Lige anile uchéchigo bilé rió:

—Mué Wa'lula, néchigó abiena siminali mué 'yuga. Iligá pe'wera buwéwago ne galírale ro'ísa'é ruyemia galírale mochígame.

⁶² Lige Esúsika anele:

—Alué bilé rió asará chujkúgame, 'lige ku guwana e'nasia ename, alueka tase wajchígame asarámala.

10

Jena ruwimela Esusi wanápale gicháosa makué miná oká rió nochámala gicháosa makué miná oká rió

¹ Pe nujubapi Esusi wanápale gicháosa makué miná oká rió, 'lige júlale bajchabemi pe okacho neraga i'wana chojkégame. Júlale alemi we'kaná riógachi napu simírimili nílige alué Esusi. Tabilé júlale si alué makué oká rió bo'né benírame.

² Regá anegá júlale:

—'We we'lé ju ri'ligó echerúgime, 'lige alué 'wime ka 'we u'kabi ju. Alekeri alué echerúgime nígame anewa napurigá julámala 'wíniliga uché jaré 'wime.*

³ 'Lige anele:

—Simíbaga 'emi okacho neraga. Neka jula 'emi napu mochí 'we jobátigame ralámuli napurigá u'kuchí bo'á a'tanala alé napu olí e'yéname ju.

⁴ Tase o'ká simawa sibula go'ame ra'kólime, aminami tase enomí ra'kola, 'lige tabilé pabega aká nujubami akarálime. Aminami tase jábawa boichimi ralámuli 'yuga we'lisi ra'icha. Pe bi'lepi 'nátaga e'yénawa pe benírilimecho ralámuli Onorúgame nila ra'íchali.

---

* **10:2** Napu'lige Esusi regá aníá: «'We we'lesi ju ri'ligó echerúgime 'lige 'we rakega ilí», pe anime ke anile we'ká níligo ralámuli napu machinalia mochile Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige napu'lige aníá: «Alué 'wime 'we u'kabi ju», pe anime ke anile 'we u'kabi níligo ralámuli Onorúgame ra'íchálila benírame. Napu'lige aníá: «Echirúgame nígame anewa napurigá julámala 'wíniliga chejaré 'wime», pe anime ke anile: tániwa Onorúgame napurigá julámala we'ká alué Onorúgame nila ra'íchali benírame.

5 › Napu'lige seba bilena galírale, repóriwa alué ralámuli regá anegá: «Onorúgame 'la 'yásiga 'la ke 'emi semati raweli jena galírale.»

6 Alé galírale 'we ganíliga ejperélasa alué ralámuli, 'liko abéchigo ganíliga ejperélamala Onorúgame nila ra'íchali akisá. Ta ganíliga ejperégame nísaká 'liko abé tabilé ganíliga ejtebímala tabilé 'la nirasa Onorúgame nila ra'íchali.

7 'La bi'lénapi galírale okópua alé bilena we'ká riógachi, tase ichúrimi galírale okópua alé. 'Lige go'poa go'ame napu koni alué ralámuli alé riógame, napugiti nóchameka go'ame meka nóchame kame.

8 › Bilena riógachi sébachi 'emi, 'la ganíliga etésiga 'emi alé, 'lige go'ame kógisiga, yati go'poa alué go'ame tabilé gawéliga.

9 Abiena 'la sa'wawa ralámuli nayume alé galírale riógame, 'lige anewa: «'Ma sébapá raweli napu 'la sébali ikimeli nílige jena wijchimoba napurigá najkí Onorúgame.»

10 'Lige 'emi sebase alé bilena riógachi 'lige tase galegá etésiga 'emi, yati sawewa alué we'é ralachí chujkíbigame napurigá suwábaga ralámuli etémala 'lige regá aniboa:

11 «Ye we'é napu chujkiba ramué ralálachi jemi 'emi ejperélachi, 'ma sawilí ramueka. Yeka ruwime ju 'ma tabilé cheri kame níriga ramué 'emi si. 'Lige Onorúgame 'ma tabilé gu'írimala 'emi. 'La machigá mochiwa 'ma sébigo alué raweli napu'lige Onorúgame nulámili nile jena napu 'emi ejperé, 'émika tabiléchigo najkígó napurigá nulámala.» Alarigá anesa 'liko yati simawa 'minami uché bilena riógachi.

12 Neka 'la ruwíba napu'lige seba alué gastigo alé riógachi napu tabilé ganíliga etéliru 'emi, alué gastígoká uchéchigo rajpé abé a'wágame nimio me'tagá alué napu Soroma† sébale napu 'we cha nokame ralámuli riolé 'we 'ya.

13 › Resía alué ralámuli Korasini ejperégame. Resía alué ralámuli Betsaira ejperégame. 'We a'lá semáriga sa'wagéturu ne alé ejperégame ralámuli Onorúgame a'walílate napu tabilé 'wesi ralámuli gayéname ju alarigá sa'wá, 'lige 'emi abirigá tabilé a'réturu alué resítiri nóchali. 'Lige ne a'chigóriga semáriga gu'írisa alé Tiro ejperégame ralámuli 'lige Sironi rewégachi napu ejperé alué cha nokame ralámuli, alueka o'pachátimikuru o'pacha 'we chajótigame 'lige mochíbimikuru bilena najpisochi‡ napurigá machimela ralámuli 'ma ku guwana 'nátame ko. Alué ralámulika ya 'ma 'la Onorúgame oyérame nímikuru. Alué Korasini ejperégame 'lige alué Betsaira ejperégame etiáturu semáriga nejkúrichi ne 'lige tabilé ku guwana 'nátaturu.

14 Napu'lige seba raweli gastigo narémichi alué ralámuli Korasini ejperégame 'lige alué Betsáira ejperégame, a'lige rawé alué ralámuli uchérajpé a'wágame gastigo narémala me'tigá alué Tiro ejperégame 'lige Sironi ejperégame.

---

† 10:12 Soroma anilichi ejperégame ralámuli 'we cha nokagá ejperégame nile a'bopi, abiénachigó 'we jobátigame, alekeri Onorúgame 'ma me'ale suwábaga alué ralámuli walú na'íte. E'nesi Génesis 19. ‡ 10:13 Napu'lige alué ralámuli 'ya mochígame 'we chálá mochiga 'we chátiri nóchigoriká abé 'yabé bajchabé rawé, alueka o'pachátame nile o'pacha 'we chajótigame 'lige mochíbame nile amoba najpisochi tabilé rajame. Alueka ruwime nile 'ma ku a'reo alué chátiri 'nátili.

15 'Lige alué ralámuli Kapernaumi ejperégame 'we gunarume, 'we a'ká ralámuli ko lame a'boi 'lige mayeme o'toboli ko alé 'pa rewagachi, iligá 'lúpili ju 'légana Remónisi bejtélachi —anile Esusi.

16 'Lige anele alué ralámuli alemi jágame makué gichao miná oká:

—Napu 'la bijchigi 'emi ra'ichálila, alueka 'la ne'chí oyérame nímala napugiti 'emi ra'ichálila ka, alueka kame napu ne 'ya 'emi. Alué napu tabilé 'la nirá 'emi ra'ichálila, alueka pe tabilé 'la nirame kérélamala ne ra'ichálila. 'Lige alué ralámuli tabilé 'la nirame ne'chí, alueka tabilé 'la nirame júchigó Onorúgame napu ne'chí júlale.

17 'Lige ku sebasa alué gicháosa makué miná oká rió, 'we ra'sálagá sébale, regá anesia Esusi:

—Mué Wa'lula, alué remónisi u'kuchípala 'we a'lá e'wí ramué mué a'walila gite.

18 Esúsika anele:

—Ne 'la etiátigó alué wa'lula Remónisi 'pákana rewagáchikana pasichi Onorúgamete.

19 Neka wa'lú a'walí 'ya 'emi napurigá tajché olawa alué sinowite 'lige alué majchílite napu'lige amóbami re'keka simárochi 'emi, 'lige napurigá ta umérowa 'emi Remónisite.

20 'Lige 'emi tabilé ra'sáláwa umérome kóriká remónisi u'kuchípala, iligá 'we ra'sáláwa 'nalina napugiti 'émi rewalá 'ma uchuchárigame kame alé Onorúgame nila apélichí alé rewagachi.

21 A'lígirikáchi Esusi 'we ra'sálále alué Onorúgame Alawala gite, 'lige anile:

—Mué Onorúgame 'pa rewagachi ajtígume abi-ena jena wijchimoba, neka 'we ra'sálagá ajtí etega

'we a'lá semáriga gu'írichi mué ralámuli jena wijchimo-ba ejperégame. Mueka 'la 'ya 'nátili suwábaga 'la kilí ralámuli napurigá 'la ma'chígime námamala churigá nejkúrime ka mué Onorúgame jena wijchimo-ba, alué 'nátili napu tabilé 'yale mué alué 'we jebénigame ralámuli, alarigá najkíligame mué bo'né O'nó —alarigá anele Esusi alué Onorúgame.

²² 'Lige regá anile aminami:

—Ne O'nola suwábaga 'ya ne'chí nóchali, 'nátili, 'lige a'walí. Tase 'wesi machí chieri ko Onorúgame Inolá napu ne ju, pe ne O'nola Onorúgame 'la machí, 'lige ta'wesi machí chieri ka ne O'nola Onorúgame, pe bo'né Inolaka 'la machí, pe neka 'la machí. 'Lige 'la machimélachigó alué ralámuli napu ekí 'la najkí ne napurigá machimela.

²³ 'Lige e'nele alué makué oká rió bo'né benírame, 'lige anele:

—'We ganíliga mochí alué ralámuli napu etémala napu 'emi etiá 'we a'lá semáriga 'yochi ne, 'la semáriga benírachi ne, 'lige 'la semáriga gu'írichi ralámuli ne.

²⁴ 'Lige alué 'ya mochígame napu ruwime nílige napu anélige Onorúgame 'we eténelie 'we a'lá semáriga 'yochi ne, 'we a'lá semáriga benírachi ne 'lige 'we a'lá semáriga gu'írichi ne ralámuli, abiena alué e'wélala nulame rey eténelie ye napu etiá 'emi, tabiléchigo etélekó. Abiena akinálile ye napu 'emi aké, tabiléchigo akéleko.

Jena ruwimela 'we 'la e'welime ko napu nulá Onorúgame

²⁵ 'Lige bilé rió ra'íchali benírame, alué ra'íchali napu a'rele Moisesi 'we 'ya, simile a'bé Esusi 'yuga

ra'ichamia rukemia pe machináliga churigáriga anirá pala pe'tá chajkena nejiara, 'lige regá rukele:

—Mué Benírame, ¿chu'símala ne napurigá 'la moinámala ne 'pa rewagachi?

²⁶ Esúsika regá rukele:

—¿Churigá anígó alué ra'íchali napu a'rele Moisesi? ¿Churigá námogo mué?

²⁷ Alué rioka regá nejele:

—Regá aníché alué ra'íchalika: «'We a'lá nirawa Onorúgame 'la bi'lepi 'nátaga. 'We a'lá niraga etewa apiépiri uché jaré ralámuli napurigá nirá mué bo'nepi.»

²⁸ 'Liko Esúsika regá anele:

—'We a'lá sébali neje mué. 'We 'la sébali olásaká mué napurigá aní mué, a'liko 'la moinámala mué rewagachi.

²⁹ 'Lige alué rió ra'íchali benírameka alué ra'íchali napu a'rele Moisesi 'we 'ya, napurigá a'lá rió neraga regá rukele chonirá Esusi, pala pe'tá chajkena nejiara:

—¿Chieri ju alué uché jaré ralámuli napu 'la niraga etémili ju ne?

³⁰ 'Liko Esúsika anele:

—Bilé rió enale re'kínasia go'nágana alé Rusaleni 'yéniga Jerikó simea. 'Lige jaré rió chigórigame najtépale boichimi, 'lige 'ma chigóliru suwábaga tábiri 'ma o'páchatiri, abiena 'we wejpisosa a'réliru, amulí mukume a'réliru.

³¹ 'Lige bilé rió balé enale alemi boichimi 'lige etesa pe chajkena simírole.

³² 'Lige uché bilé rió alué wa'lú re'obá tebume Onorúgame galila enale alemi boichimi, 'lige etesa alué rió abiena chajkena simírole.

³³ 'Lige uché bilé rió enale alemi boichimi Samaria bejtégame, alué rioka bulito 'mékame nile, alué rioka 'la na'temale etesa alemi bo'ígichi alué rió.

³⁴ 'Lige a'bé nawile alué rió, 'lige 'yole chi'wágichi, ujchele yowí, abiena bulele ba'nisólite. 'Lige alé re'pá bulítochi ajchale, 'lige o'tole alé bilena galírale galí gojchiamé ilígachi, 'lige alé repule.

³⁵ 'Lige melénala be'á alué rió samaritano 'ma simea, najtétile oká enomí alué rió galí nígame, 'lige anele: «'La tebúpua ye rió, 'lige wikagá rejpísaká ye rió, kuka simíriga najtétimala ne.»

³⁶ Esúsika 'ma suwénasa ye ra'íchali ruyá, rukele:
—¿Chieri alué bakiá rió abé na'temaka etélekobá?

³⁷ 'Lige alué rió Moisesi a'rélala ra'íchali benírameka anile:

—Alué rióguru napu 'yole alué rió.

'Lige alué Esúsika anele:

—Muéchigó 'we na'temápua suwábaga ralámuli.

*Jena ruwimela tabilé a'chigóriga 'nátiligo alué
Marta napurigá María*

³⁸ Regá anisá Esusi uchéchigo abichilubi 'we simile bowesia 'lige sébale alé bilena pe'kabi riógachi. 'Lige sébale alé galírale Marta bejtélachi, 'lige Mártaka 'la ganíliga repórale Esusi.

³⁹ Alué Marta binégame nile María rewégame. 'Lige alué Maríaka yati a'bé asíbale Esusi ra'ichálila gepumia.

⁴⁰ 'Lige alué Mártaka, ta'mé ikiá níliga tabilé nejkúrachi alué binila go'ame newilichi, 'lige a'bé nawile Esusi 'lige anele:

—Mué Esusi bi'neli neyúriga wa'lula, ¿tabilé chélá mué rekó ne binila tabilé gu'irie ne'chí go'ame newalichi? Pe rekó nulérigó napurigá gu'irimala ne'chí.

⁴¹ Alué Esúsika nejele:

—Mué Marta, mueka pe we'ká go'ámecho newalime 'nata jipe kulipi rekó ne jena ajtígichi.

⁴² 'Lige jipe kulipi abé a'lá ju pe bi'lepi 'nátili, abé a'lá ju ne ra'ichálila gepulia 'emi níriga, 'lige Maríaka pe alué 'nátili pe ne'chí gepugímecho cha'pile, 'lige tabilé 'wesi bujémala alué 'nátili ne'chí gepugime.

11

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ra'ichálime ka Onorúgame 'yuga

¹ Sinéchigo alué Esusi Onorúgame 'yuga ra'icha ilile alé bilena, 'lige suwénasa, bilé alué bo'né benírame anele:

—Mué Wa'lula, ramué beniri churigá ra'icháliame ka Onorúgame 'yuga napurigá Juani benírale alué bo'né benírame, alué Juani ralámuli rewarama ba'wichí jáwaga.

² 'Lige Esúsika anele:

—Napu'lige Onorúgame 'yuga ra'icha ka, regá anibóaguru:

Mué O'nó 'pa rewagachi ajtígame.

Ramué najkiáke'é

napurigá 'we a'lá nirawa mué suwábaga ralámulite.

'We yati nulasa 'la kékuru mué jena wijchimoba.

³ 'La sébali 'yawa go'ame ramué jipe rawé.

⁴ E'kawa ramué suwábaga chátiri 'nátili,

ramueka abiena 'la e'kálime kame
 alué resí nokogá járome ralámuli resí olagá ramué.
 Tase a'rewa ramué napurigá rujsúpua alé napu
 nerú chátiri 'nátili,
 iligá gu'íriwa ramué.

⁵ 'Lige regá anile bilé alué bo'né benírame 'yuga
 ra'icha:

—Mué bilé rió machime nisa, 'lige mué be-
 jtélachi sebasa nasipa rukó 'lige anésiga mué
 ma'chika iligá: «Muérigo gompaniero, pe rekó
 anáchaga ne'chí 'yárigó bakiá baní,

⁶ alué bilé machirume sébake'é alé ne bejtélachi,
 'lige tase nike ne baní napurigá kógimala.»

⁷ 'Lige mueka tabilé regá nejiámala alé pachaka
 galírale: «Tase nejkumewa mué, 'ma 'yériga ilí jena
 yochi, 'lige ne 'kúchila 'we okoka bi'tí jena yochi
 ne'chí 'yuga a'bé yochi. Tase cherigá umubámala
 ne i'pua yochi.» Tabilé regá nejiámala mué.

⁸ Abirigá asísimala mué 'yamia go'ame alué
 rió alemí ilígame go'ame taa napugiti pe alar-
 igá nokame kame ralámuli jemi, napurigá tabilé
 se'winá lámala alué nawágame go'ame táame 'lige
 uché jaré ralámuli. Asísamala mué regá 'nátaga:
 «Resía ye rió, 'yama ne baní.» Bilena galírale 'yériga
 ilisá yochi, e'wérali olawa napurigá i'púmala yochi
 alué pachá mochígame ralámuli.

⁹⁻¹⁰ › Onorúgame senibí 'la 'yámala semati raweli
 napu abé 'la nirá bo'né. Alekeri abichilubi tániwa
 Onorúgame semati raweli, 'liko Onorúgameka
 nejiámala semati raweli. 'Yáawa 'emi 'lige abiena
 'la rewimela 'emi. Napu'lige tabilé 'la semáriga
 simichi bilé nóchali, tániwa Onorúgame 'lige alué
 nejiámala 'nátili churigá nochátiká napugiti alué

kame ramué O'nola. Apiépiri rió napu 'la tánime ju iwérali Onorúgame, alueka 'la narémala iwérali.

11 › Mué inógame nisa, 'lige alué mué inolá remé táachi, ¿'lacha rejté 'yámalawé mué? 'Lige bilé ro'chí táachi mué inolá, ¿'lacha sinowí 'yámalawé mué?

12 'Lige bilé ga'wá táachi mué inolá, ¿'lacha machili 'yámalawé mué?

13 Mué rió 'we resí 'sime ke, 'la bi'wígame go'ame 'yame ju mué bo'né inolá, 'lige alué Wa'lula Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame, alueka abéchigo semáriga 'yámala alué bo'né alawala alué ralámuli napu taní Onorúgame Alawala.

Jena ruwimela we'ká ralámuli ne'óchaligo Esusi Remónisi gompaniérola kóriká

14 Esúsika bilé rawé ma'chí pa ilile u'tabela remónisi alé bilé riochi ajtígame napu tase ra'íchame newale. Napu'lige alué chátiri Remónisi 'ma ma'chínasa alé riochi, alué rioka yati ku ra'íchale. 'Lige jaré ralámulika 'we ra'sálále 'la ku ra'íchame gainasa.

15 'Lige uché jaré ralámulika tabilé galele, 'lige anile:

—Ye rioka alué wa'lula remónisi Belsebú gompaniérola ju alekeri 'la buyáname ju remónisi u'kuchípala.

16 'Lige jaré ralámuli anele Esusi pe gawéliga 'lige umériniliga:

—Aka re'kibúbá bilé na'í 'pa rewigáchika 'la Onorúgame nila a'walí ajchágame níriká.

17 'Lige bo'né Esúsika 'la machile chátiri 'nátaga anió alué ralámuli, 'lige anele:

—Bilena gawichí 'ma pe na'áwasa ralámuli, pe 'ma suwimela a'bopi nakoga. Alué ralámuli bilena galichi riógame na'áwasa a'bopi, pe na'áuka ejperélamala.

¹⁸ Lige alué wa'lula remónisi sairasa u'kuchípala remónisi, 'ma bi'neli rejpímala alué wa'lula remónisi. 'Lige neka alarigá ruwíguru, 'émika cha cha aniname, 'émika aníguru ma'chí buyáname ko ne alué chátiri u'kuchípala remónisi alué wa'lula remónisi Belsebú a'walílate.

¹⁹ Ne alué Belsebú gompaniérola nísaká, ¿'lacha buinámapué ne alué u'kuchípala remónisi ralámulichichi pachágana mochígame? 'Emi 'yuga nóchame 'la buyáname ju alué remónisi u'kuchípala Onorúgame gite, a'lígeko 'emi abiena 'la machí buyáname ko ne u'kuchípala remónisi Onorúgame gite, pe iligá tabilé 'la ma'chígime ruwíguru 'emi.

²⁰ 'Lige neka 'la bijchiá alué Onorúgame a'walílate buyáname júkuru alué chátiri remónisi u'kuchípala. Yeka ruyame ju Onorúgame 'ma nulao jena napu 'emi mochí.

²¹ › Napu'lige bilé rió 'we a'wágame 'we a'lá siparínaga asisá, 'lige 'we a'lá semáriga repuka asimela bo'né galila. Alué we'ká tábiri alé nerúgame tase che ikimela.

²² 'Lige sebasa uché bilé 'lige abé a'wágame nílasa me'tagá alué rió 'we a'lá siparínagame, 'lige alueka 'ma umérimala, 'lige 'ma bujémala alué siparina napu mayele alué rió alué siparina gite tabilé 'wesi chigomio, 'lige 'ma bujémala suwábaga tábiri 'lige 'ma nachutámala alué gompaniérola alué tábiri.

²³ › Alué napu ta ne'chí gu'írame ju, alueka pe

ne'chí sairúgame ju. Alué napu tabilé gu'írame ju ne'chí ralámuli repua, alueka pe chátiri 'nátili ruigá eyéname ju ralámuli napurigá tabilé oyéramala ne'chí.

Esusi abichilubi regá anele:

²⁴ —Alué bilé u'tabela remónisi ma'chínasa alé bilé riochi, eyéname ju jami gawichí wakígichi 'yaga bilena resibulime, 'lige tase asé rewisá alemi resibulime 'liko 'nátame ju: «Ku simé ne napu ajtigé ne 'yabé siné.»

²⁵ 'Lige ku sebasa napu bejtéligé, rewame ju 'we a'lá pechítigame.

²⁶ 'Lige simime ju uché jaré gichao u'kuchípala remónisi bayemia abéchigo chátiri, 'lige suwábaga mo'ime ju ejperélimia alé riochi. 'Liko alué rió abéchigo cha 'sime gayéname ju me'tigá 'ya bájhá rawé napu'lige pe bi'lepi u'tabela remónisi ajtígachi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ka alué ganílili 'la bijchiá

²⁷ Napu'lige alué Esusi bijí ruyá ilígachi ye ra'íchali, bilé mukí alemi we'ká ralámuli jágichi a'wágame ra'íchale regá anigá:

—i'We a'lá ganíliga ajtí alué mukí napu ju mué eyela napu mué ochéririle 'lige napu chi 'íririle mué!

²⁸ 'Liko Esúsika anile:

—Abé a'lá ganíliga ejperé alué ralámuli napu 'la námaka akeme ju abiena 'la e'wame napurigá nulá Onorúgame.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué cha nokame ralámuli tabilé 'la na'tánilio

29 Alué ralámulika aminacho we'ká napuíle alé noligá napu Esusi ilile, 'liko Esúsika regá anile:

—Ralámuli jipe ejperégameká 'we chátiri 'nátame ju, alué ralámulika aníá aníguru: «Aka re'kibúbá bilé na'í 'pa rewigáchika 'la Onorúgame nila a'walí ajchágame níriká.» Neka 'wéchigo 'la ma'chígime ruimélagó alué napurigá 'sile alué Jonasi 'we 'ya ajtígame napu ruwíme nile napu anele Onorúgame:

30 Alueka ne'óchale alué Nínibe ejperégame ralámuli. 'Lige a'chigóriga olámalachigó ne jipe ejperégame ralámuli, ne'ochámala ne alué ralámuli, ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga. 'Emi níriká 'ma tabilé nulétékuru ne'chí napurigá re'kibúmala ne na'í 'pa rewagáchika, pe 'la e'wátékuru napu nulá ne.

31 Napu'lige sebasa raweli gastigo narémichi jipe ejperégame, 'lige alué wa'lula nulame mukí napu 'we 'ya bejtégame nile 'mimi o'iná 'tumi rayénali bokuíchi e'negá iliruga ku ajánamala a'lige rawé, 'lige ne'ochámala 'emi ralámuli. Alué mukika napu'lige bijí ajagá asagá, 'we mejkaka nawálekuru gepumia alué Salomoni nila rejcholi 'we benegá ra'íchame, 'lige jipe jena ajtíkuru ne napu abéchigo benegá ra'íchame ju me'tigá alué Salomoni, 'lige 'émika tabilé gepúnili ne nila ra'íchali.

32 Alué ralámuli napu ejperégame nile alé Nínibe rewégachi abiena ku ajánamala a'lige rawé gastigo narémichi jipe ejperégame ralámuli 'lige ne'ochawa 'emi alué mukite, napugiti alué ralámuli Nínibe ejperégame 'la ku guwana 'nátaligame napu'lige Jonasi ruyele Onorúgame nila rejcholi. 'Lige jena ajtí ne napu abéchigo benegá ra'íchame ju me'tagá

Jonasi 'lige 'emi tase a'rénili resítiri 'nátili.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'la sébali 'nátame rioka 'la tabilé chátiri alawégame ko

Esusi abiena anele:

³³ —Tase 'wesi ralámuli rajeme ju bilé chojpé nasoka elamia, iligá 'we a'lá re'pá ma'chí elame ju napurigá 'la ma'chílimala ralámuli alemi mo'igá.*

³⁴⁻³⁵ Aminami napu'lige bilé rió rajesa bilé chojpé, 'lige 'we a'lá ma'chílame nisa, 'la ma'chílimala. Tabilé 'la ma'chílame nísaká, tabilé 'la ma'chílimala rekó 'la rajériga ilígichi chojpé.†

³⁶ Mué 'la sébali 'nátaga inásaká, 'lige tabilé chátiri 'nátame nisa mué, alarigáká nímala napurigá bilena 'la ma'chigá ilígachi chojpé rajachi rukó.

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué ralámuli bariseo 'lige alué Moisesi ra'íchali rejcholi benírame

³⁷ Napu'lige alué Esusi a'resa ra'icha, 'lige bilé rió bariseo bayérale galírale go'ame go'achi. 'Lige Esúsika yati oyérale, 'lige bajkile alé pachá galírale 'lige asíbale alé a'bé mésachi, alué mesa 'we re'lé ilígame gayena bo'igá go'yame.

³⁸ 'Lige alué rió bariséoka se'winá lale etesa tabilé panígisa go'yachi alué Esusi napurigá nokame nile a'boi napurigá 'we a'lá oyéranti neraga Onorúgame.

---

* **11:33** Esúsika pe ruwime ke anile ra'ichamio Esusi bilena napurigá 'la suwábaga 'la akimela. † **11:34-35** Esúsika pe ruwime ke anile bile ralámuli 'la semáriga 'nátame 'la oyérimio Esusi nila ra'íchali 'la bi'wígame alawega einamia. 'Lige 'we chátiri 'nátili nígame nísaká tabilé 'la oyéramio Esusi nila ra'íchali. Tabilé 'la sébali nimio alué rió na'tálila ka.

39 'Lige alué Esúsika anele:

—'Emi ralámuli bariseo pe ma'chíminachó pagome ju bejtoli 'lige pacháganaka tabilé pagome ju napu'lige Onorúgame kogia go'ame napurigá 'la najtékame nímala Onorúgame níriga. 'Émika 'la semáriga panígisa go'yame ju napurigá 'we a'lá semáriga oyérame Onorúgame nobi pacháganaka 'wéchigo chátiri alawégame kéré ko 'emi.

40 ¡'La churikanti 'emi ralámuli! 'Émika ¿tacha machíbeché alué Onorúgame newáligo 'emi sa'pala abiena alué 'emi alawala?

41 'We 'la semáriga gu'írinilisaká 'emi alué tabilé nígame bajchá 'la bi'wígame 'nátame niwa. 'La bi'wígame 'nátame nísaká 'emi 'liko 'la semáriga gu'írimala 'emi apiépiri ralámuli.

42 › Resía 'emi ralámuli bariseo, 'la senibí 'la kógime ju 'emi go'ame alué Onorúgame, nobi tase 'la sébali olame júkó 'emi ralámuli 'yuga, aminami tase 'la sébali nirame ju 'emi Onorúgame. 'La ju kógilia Onorúgame nobi abiena tabiléchigo a'réwagó nirá alué Onorúgame.

43 › Resía 'emi ralámuli bariseo, 'émika pe rióchaga mochime ju alé mutélachi alé napu mochime ju alué e'wélala alé u'kuchí re'obachi «sinagoga» rewégame, aminami najkime ju 'emi napurigá 'we a'lá niraga repóriwa uché jaré ralámulite alemi nasípami we'ká rioga ilígichi.

44 › Resía 'emi, 'émika ju pe napurigá bilena suwígame bi'tígichi 'we tabilé ma'chiná bi'tígame 'lige ralámuli amóbami e'yéname ju tabilé machigá

alemi bi'tigó alué suwígame tótiga.‡

45 'Liko bilé rió alué ra'íchali benírame napu Moisesi benírale ralámuli nejele regá anigá:

—Mué Esusi ralámuli benírame, mué alarigá ne'óchaga alué bariseo, pe 'ma ramué 'yúriga ne'óchame ke aní mué, ramué napu rejcholi benírilime niru ralámuli alué ra'íchali rejcholi napu Moisesi ralámuli benírale 'we 'ya.

46 'Lige Esúsika regá anele:

—Resía 'emi ralámuli ra'íchali benírame napu Moisesi benírale ralámuli 'we 'ya, 'emi we'ká e'karúgame nóchali nuleme ju alué ralámuli, 'lige 'émika tabilé pe'tá gu'írame júkuru.

47 › Resía 'emi ralámuli, 'emi ralámulika pe galírame ju amoba napu bi'tí alué 'ya suwígame ralámuli napu ruwime nílige napu Onorúgame anélige napu me'ale alué ralámuli 'ya ejperégame 'emi rijimala.

48 'Lige 'emi ralámuli abalaké nóchali oyérame júkuru, chátiri nóchali napu nóchale 'emi rijimala 'ya riógame.

49 › Alekeri Onorúgame bo'né 'la machigá alakimeo a'kinana regá anile: «Julámala ne, ne napu ju Onorúgame, jaré rió ne nila ra'íchali ruyeme ralámuli 'lige jaré rió ne nila nóchali nulame, 'lige jaré 'ma me'liboa cha nokame ralámulite, jaré najátaga cha'piboli nímal», regá anile Onorúgame.

50 Abichilubi 'we ra'íchale Esusi regá:

‡ 11:44 Esúsika anigá anile chátiri alawégame gayéneo alué a'ká ralámuli pe alué bariseo e'wiga tabilé machigá chátiri ralámuli ko alué bariseo napugiti alué bariseo pe se'wináriga nóchame níligame. E'nesi Números 19:16.

—'Lige alué ralámuli jipe ejperégame Onorúgameka wa'lú gastigo 'yámala. Alueka tabilé me'ale alué 'ya mochígame ralámuli napu ruwime nílige napu anélige Onorúgame, Onorúgameka abirigáchigo gastigárimalagó napugiti a'chigóriga cha resí nokagá járome kámechigó napurigá alué rijimala 'we 'ya ejperégame. Alué 'we 'ya ejperégame ralámuli cha olale, me'ale Onorúgame nila ra'íchali benírame ralámuli 'we 'ya ejperégame,

⁵¹ napu'lige pe kulí bilé rió me'líliru Abeli rewégame 'ya ajtígame, 'lige abé guwichí a'kinana Sakaríasí§ me'líliru napu me'líliru alé wa'lú re'obá ilígichi, Onorúgame galílachi ma'chímana a'mulipi napu ilile tegoli mesa napu kógime nile go'ame ajágame Onorúgame alué ralámuli.* 'Lige alek-eri 'la ruwí ne, alué Onorúgameka 'emi ralámuli jipe ejperégame gastigárimio suwigóriká alué 'ya ejperégame ralámuli Onorúgame nila ra'íchali rejcholi benírame ralámuli.

⁵² > Resía 'emi ralámuli benírame ra'íchali rejcholi napu Moisesi benírale ralámuli 'we 'ya, tabilé sébali olame ju 'emi napurigá aní ra'íchali napu Moisesi benírale ralámuli, aminami tase elime ju 'emi napurigá sébali olámala alué uché jaré ralámuli napu 'la sébali olánilime ju.

⁵³ Napu'lige Esusi ruyesa ye ra'íchali, alué ralámuli ra'íchali rejcholi benírame napu Moisesi benírale ralámuli 'we 'ya abiena alué ralámuli bariseo, 'we ayole Esusi 'yuga 'lige we'ká

---

§ **11:51** Alué Sakaríasí 'we 'ya bejtégame nile we'kabé sientó bamí abé 'ya ta'chó ochérachi Esusi. Alué Sakaríasí tabilé Juani o'nola nile. * **11:51** E'nesi glosario «altar».

e'karúgame ra'íchali rukele,

⁵⁴ machináliga pala 'la sébali nejiara, 'lige se'wináriga nejiásaká nejínaliga nokale.

12

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá 'la 'nátaga nokísimala ralámuli

¹ 'Lige we'ká mili ralámuli napuíle alé napu ilile Esusi, rajchiní járole cha we'ká níligame. 'Lige Esúsika chojkile ra'ícha alué bo'né benírame 'yuga. Regá anele:

—'La 'nátaga mochiwa 'emi, alué bariséoka 'we semáriga ra'íchame ju, tabiléchigo 'la sébali olame kéré kó. Tase alarigá nokiboa 'émichigó,

² napugiti abirigá machiboli kame a'kinana rekó nasoka se'wináriga nokisá 'emi,

³ alekeri rekó 'emi ra'íchalige jami chonárale jaga, abiena akimeli ju ralámuli alué ra'íchali melénala rawé. 'Lige suwábaga napu 'emi ra'íchalige nasoka 'yériga mochiga pachá galírale a'bé najkachí, uché jaré ralámulika asíriga a'wágame ra'ichámala napu nasoka ra'íchale 'emi.

Aminami regá anélechigó:

⁴ —'Emi ruyé ne ye ra'íchali ralámuli ne'chí 'yuga e'yéname: tase majaga járowa 'emi alué ralámuli me'ame.

⁵ Neka 'la ruwimela chieri 'nalina 'la majátiká. Majawa 'nalina Onorúgame, alué napu nígame ju wa'lú a'walí napurigá me'limela 'lige napurigá 'lúmala 'emi alé 'légana na'ichí. Alueka 'la 'we majawa.

⁶ › 'Émika tabilé najtegachi ralinéame ju alué u'kuchí maligi chulugí, pe oká pésochi ralineme ju

'emi, nobi Onorúgameka 'wéchigo a'lá repuka ajtíko alué maligi u'kuchí chulugí.

7 Abiena alué gupá 'emi mo'ólachi jágame, Onorúgameka 'la sébali tétega ajtí a'pílipi alué gupá. Tase majawa 'emi, 'émika uché rajpé najtékame ju me'tagá alué we'ká u'kuchí chulugí.

Abiena anele Esusi:

8 —Alué rió tase chijúnaga ruyeme alué uché jaré ralámuli ne'chí oyérame ko, 'lige ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, abiena 'la semáriga ruyémala ne alué we'ká santo ánjeli ne'chí oyérame ko alué rió.

9 'Lige bilé alué rió tabilé ne'chí oyérame korisá, 'liko ne ruyémala alué we'ká santo ánjeli tabilé ne'chí oyérame ko alué rió.

10 › Apiépiri rió se'winá anesa ne'chí, ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, alué rioka aba'lá e'kávili ju Onorúgamete 'la e'kali tánisaká Onorúgame. Bilé rió enáriga ra'íchame alué Onorúgame Alawala olagá, alueka tase siné e'kávili ju Onorúgamete rekó 'we tachi e'kali.

11 › Napu'lige 'emi o'tosuga alé u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame, siné kachi o'tosuga 'ma 'emi alé napu ra'íchalí gatélachi ju, 'lige 'émika tase we'ká na'tawa alarigáriga animea,

12 'emi sebasa alé, alué Onorúgame Alawala 'we a'lá semáriga gu'írimala 'emi churigáriga ra'ichátiká 'emi níriga.

Jena ruwimela napurigá 'la 'nátaga ejperélawa, tase najkigá alué we'ká e'karúgame tábiri 'we n-jteme

13 'Lige bilé rió alemi nasípami we'ká napuíka jágichi alemi iligá anele alué Esusi:

—Mué Esusi ralámuli benírame, nulewa alué ne ba'chila napurigá ne'chí 'yámala alué napu ne nachuámili ju napu ne o'nola nila nile.

14 'Liko Esúsika regá anele:

—Mué rió, ¿chieri 'ya ko ne'chí nóchali napurigá ne ra'íchali gateme níkala, rojáname alué tábiri?

15 Aminami Esusi anile:

—'We a'lá 'nátaga, tase najkiboa alué we'ká tábiri. Rekó bilé rió we'ká tábiri nígame ke, alué we'ká tábiri ka tase nejkúrimala Onorúgame oyérilichi.

16 'Lige aminami regá anele:

—Bejtele bilé rió we'lé echame bo'né gawílachi, 'lige alué go'ame napu echale 'we rakele.

17 'Lige alué rioka 'nátale: «¿Cholama ne jipe alakí go'ame?» lale. «Tase níkuru ne wa'lú rekoa alé gatélime alakí go'ame.»

18 'Lige arigá regá 'nátale: «Gajunámala ne ye rekoa, 'lige bilé abé wa'lú rekoa newámala ne. 'Lige alé gatémala ne ye go'ame, abiena alué uché jaré we'ká tábiri.»

19 'Lige lámala ne bo'nepi: «Jípeko we'ká go'ame iní ne gatérigime we'ká bamí go'yáame. A'rema ne echá pe'kabi bamí, 'we ganíliga bejtémala ne, abiena 'we bajía asimé ne.»

20 › 'Lige alué Onorúgameka anele: «Mué rió tase 'la 'nátame, rekó we'ká 'wige mué go'ame, jipe rukó mukumela mué rió. Alué we'ká go'ame napu mué 'wile, alueka ¿chieri niga rejpímala 'lige?»

21 › Pe alarigá ikime ju alué rió napu we'ká tábiri niga asinálime ju bo'né bi'neli, 'lige ta'mé 'la oyérame ju Onorúgame, pee suériga oyérame ju.

22 Pe nujubapi Esusi anele alué bo'né benírame:

—Neka 'la ruwí: Tase pe go'ámecho mélime na'tawa jena wijchimoba ejperega, aminami tase pe o'páchacho najkiboa.

23 Pe alarigá na'tálíka tabilé 'la ju, iligá Onorúgame 'yuga 'we a'lá sébali na'tálime ju 'nalina.

24 Aka alué golachi ta siné echame ke, senibí go'yame ká'é go'ame napugiti Onorúgame 'we a'lá gu'írame kame. ¡Émika abé najtékame ju Onorúgame níriga me'tagá alué golachi!

25 Rekó 'we re'pá jágame gainánilie 'emi, tase uché rajpé re'pá jágame gainámala 'emi.

26 Tabilé aminabi ochérame nísaká bilé rió pe napu echilú ju, 'liko ¿chonigá cha lámala? 'Lige aminami ¿chonigá 'we cha lámala tabilé nígariká go'ame, enomí 'lige galí, 'lige e'karúgame tabiri tábiri?

27 › Aka 'we 'la 'nátaga e'nésibá Sempuali jami jágame aka chiena 'la semáriga o'chérame ká'é. Tase siné nóchame ju nibilé sume ju o'pacha, nobi 'wéchigo semáriga jame júkó sewagá. Alué wa'lula selígame Salomoni rekó 'we semati o'pachátame ke tabiléchigo aliena semati go anaga alué Sempuali jami jágame.

28 Onorúgameka pe gajsalá kachi 'la semáriga nesérome ká'é, alué gajsalá napu pe jami jame ju jipe, alué napu pe 'ma na'yáwili ju bilé rawé. 'La tabilé machinti 'emi abéchigo 'la semáriga gu'íriwili ko 'emi Onorúgamete.

²⁹ Alekeri 'emi tase na'tawa pe go'ámecho.

³⁰ Alué ralámuli jemi wijchimoba ejperégame pe alieti 'nátaga ejperégame ju. Onorúgameka napu 'emi oyérame ju 'la sébali machí 'emi alieti resí laa mochigo.

³¹ Émika tase alarigá 'nátaga e'yénawa, abichilubi 'la sébali machigá mochiwa churigá nulame ka Onorúgame, 'lige suwábaga 'we a'lá sébali nejímala Onorúgame resí lasa 'emi bilé tábiri.

Abiena anílechigó Esusi:

³² —Tase majawa 'emi napu ne 'we a'lá semáriga repú. Rekó pe u'kabi ke 'emi, Onorúgame 'emi O'nola 'we a'lá semáriga ganíliga ajtí bo'né a'walila 'yamia 'emi.

³³ Ralinewa 'emi napu ekí tábiri nílige, 'lige kógiwa alué enomí napu resí lame ju. 'La sébali olawa napurigá najkí bo'né Onorúgame, alarigaka 'la 'yawa 'emi semati raweli Onorúgamete 'lige tabilé 'wésite bujewa 'emi alué semati raweli.

³⁴ Suwábaga tábiri napu ni 'emi, pe aluecho 'la repugime 'nátame ju 'emi, tabilé 'la nélegá Onorúgame bilé rió pe we'ká umugí 'yuga go-jchiamé 'nátame nisa, alueka tabilé 'la nirame ju Onorúgame.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'we a'lá buigá mochílime ko napu'lige ku sebámachi bo'né

Abiena anile Esusi:

³⁵ —'La 'nátaga mochiwa alué Onorúgamete julárigame nawachi.

³⁶ Niwa napurigá jaré rió nóchame napu buigá mochime ju bilé rió wa'lula napu eyena kóliga

alé newíkime nerúgichi, napu yati i'pume ju yochi kuka nawachi.

³⁷⁻³⁸ 'We ra'sálagá etéwili ju alué ralámuli rukó nóchame galí repume 'la tase gojchigá mochime rukó, 'la e'negá mochime buigá alué wa'lula, na'igá napusí seba, rekó alué wa'lula nawachi nasipa rukó che'láchimi kómá. 'Lige alué wa'lúlaka 'we ra'sálagá etémala, 'lige mochiámala alé mésachi go'ame kógimia. 'Lige alué wa'lula anémala «Neka 'we ra'sálá. 'Emi tabilé okole rekó 'we we'liko rukó sébachi ne.»

³⁹ › Aka gepúsibá: Bilé rió galí nígame 'la machisá aliéniko nawamia alué chigórigame alé galírale, 'liko e'negá asimeli júkuru napurigá alué chigórigame ta i'púmala alué galí tábiri chigomia.

⁴⁰ 'Lige a'chigóriga 'emi 'la 'nátaga mochiwachigó. Bilé rawé tase sanátiga nolínamala ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga.

⁴¹ 'Liko Pégroka rukele:

—Mué Wa'lula, ¿chieri 'nalina ruigá aní mué ye ra'íchali? ¿Pe ramuecho, suwábaga chalá?

⁴² 'Liko rukele alué Esusi:

—¿Chieri kárékobá alué bilé rió wa'lubela nóchalichi nulame 'la sébali olame? ¿Pala alué rió kárékobá napu galí nígame a'reme ju repúniliga alué galí napurigá kógimala go'ame alué ralámuli nóchame 'la sébali alé, 'la tase 'cho 'we charigá e'lowichi alué ralámuli?

⁴³ 'We 'la ra'sálagá etéwili ju alué rió alué galí nígamete alué rió 'la semáriga nóchaga ajtígame alé galírale napu'lige ku nawachi alué galí nígame.

⁴⁴ 'Liko alué galí nígame nulémala napurigá nulame nímalá 'lige repume napu ekí tábiri nerú alé.

45 Pe iligá tabilé 'la sébali olame nísaká alué rió galí tehua ajtígame mayesa we'liko sebamio alué galí nígame, 'lige chojkiasa resí olá alué nóchame abiena alué umugí alé galírale nóchame, aminami chojkiasa go'ame go'yá napu tabilé go'meli nílige abiena chokiasa bajía rekuka,

46 'lige alué galí nígame ku alé nawasa tase sayétiga alué galí tehua ajtígame, sebase napu'lige tase buigá ajtígichi pe bajía i'wilí ba'wila rekútame, alésíko alué galí nígame wa'lú gastigo 'we chátiri 'yámala, 'lige 'ma o'tomela alé napu mochi alué uché jaré ralámuli tase 'la sébali olame.

47 › Bilé rió nóchame 'we machime nisa alarigá najkió alué wa'lula 'lige tase sébali olasa, aminami tase e'wasa, 'liko wa'lú gastigo 'yáwili ju 'we we-jpisoka.

48 'Lige bilé rió nóchame ta machigá 'sílasa 'lige chati nochasa, alueka ta'mé we'sá wejpisópili ju gastigo 'yaa. Bilé rió wa'lú nóchali 'yárigame Onorúgamete, 'la sébali nochámili ju ralámuli 'yuga. Alué rió 'la niraga etélime, alueka 'we owigime níkala.

Abiena anile Esusi:

49 —Neka nawákuru na'áwali o'inamia jena 'emi ralámuli ejperélachi.

50 'Lige neka siné rawé resí nílimili júkuru mukía. Najkí ne napurigá yati alarigá ikimela.

51 ¿'Lacha mayé 'emi ralámuli ne nawáligo ra'mamia 'emi ralámuli jena wijchimoba nakoga ejperégame? Neka ruwí tase ra'mamia nawagó. Neka iligá nawákuru sairárimia.

52 Jipe si aminako maligi ralámuli rióggame bilena galírale, bakiá alué ralámuli alué uché jarela oká

ralámuli sayégame nímalá.

⁵³ Alué o'nólaka bo'né 'kúchila ejtemali sairámala. Alué eyélaka alué ranala tewé sairámala. Alué wasirúgameka mo'lila sairámala.

⁵⁴ Alésíko alué Esusi alué we'ká ralámuli 'yuga ra'íhale, regá anele:

—'Emi ralámuli etesa alué nolí o'wichi alé tuaka, 'lige 'la machime ju 'emi u'kumeo, 'lige 'la bijchiá u'kume ju.

⁵⁵ Napu'lige ekachi o'inaka rayénali bokuíchi e'negá iliruga, 'la machime ju 'emi rajtálímio.

⁵⁶ Rekó 'émika 'la machime ke chiéniko u'kumeo 'lige chiéniko rajtálímio, 'lige ¿chonigá ta machíché 'emi alarigá ikimeo nujubami rawé rekó 'la etee ne'chí nochálila 'lige rekó 'la akéeme ke ne ra'ichálila?

Abiena anile Esusi:

⁵⁷ —¿Chonigá ta gateme júkó 'emi a'boi alué na'áwali?

⁵⁸ Bilé riote nejísiga mué alé wa'lúlachi, 'lige sim-iboa alué rió 'yuga, 'lige ta'chó sebalia alé napu ajtí alué wa'lula, gatewa alué na'áwali waná 'emi napurigá ta sebawa alé napu ajtí alué wa'lula. Alé sebásiká, alué wa'lúlaka nulémala alué sontalo galírale bajchániliga mué. Alésíko alé galírale bajchawa mué.

⁵⁹ 'Lige neka 'la ruwí we'ká rawé asimeo mué alé galírale 'lige 'ma suwábaga najtétisa mué a'lige kulí ma'chínímio mué alé galírale bajcháriga asagá.

13

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá a'rilime ko alué tabilé 'la nóchali

¹ Pe aba'lige yati ruyele jaré ralámuli alué Esusi ye ra'íchali:

—Kulí me'líligará jaré rió jena Galilea ejperégame alé wa'lú re'obá ilígachi alé Rusaleni napu ajágame me'lisá jale alé ra'pichí Onorúgame kógimia. Alué wa'lula selígame Pilato rewégame nulálegara alué ralámuli me'líniliga.

² 'Lige alué Esúsika rukele:

—Aka 'we a'lá na'tásibá 'emi, ¿mayé 'emi me'líligo alué we'ká rió galileo 'we resí nokame kóriká me'tagá alué uché jaré rió galileo?

³ 'Lige anile pe aba alué bo'né Esusi:

—Tabilé, pe a'chigóriga resí nokame nile suwábaga. 'Lige 'emi ralámuli tase ku guwana na'tasa alué 'nátili 'lige resí ikimela 'émichigó.

⁴ 'Lige uchéchigo rukele:

—¿'La bijchiá mayé 'emi ralámuli wa'lú gastigo nígame níligo alué makué osánó ralámuli napu suwile alé Siloé alué re'pá ilígame galite me'táchaga, me'tagá alué uché jaré pe abalé Rusaleni ejperégame?

'Lige anele:

⁵ —Tabilé, pe a'chigóriga aliena resítiri chátiri alawégame nile suwábaga. 'Lige 'emi tase ku guwana na'tasa, resí ikimela 'émichigó.

⁶ Aminami Esusi anele:

—Bilé rió echágame nile bilé chuná alé nasípami we'ká i'wilí* jágichi. 'Lige simile e'nemia pala rakega iligá, 'lige tase rakega ilile.

⁷ 'Liko anele alué rió napu repume nile alemi echerúgime: «Neka 'ma bakiá bamí nawáguru jena

---

* **13:6** Jaré ralámuli u'lí anime ju 'lige jaré pe 'uba aneme ju alué i'wilí.

e'nemia ye chuná pala rakega iligá, 'lige tasiné rakéguru ye chuná. 'Ma me'teka pápua, pe ne-jkumea ilí jena i'wilí jágichi.»

⁸ › 'Lige alué echerúgime repúmeka regá anile: «Mué wa'lula, pe a'réwa'é bijí ye bamicho. 'Lige ne we'pínamala alué we'é alé chojkirá 'lige wa'lú bo'ita ajchémala ne.

⁹ Alarigá siné kachi 'la rakésabá, 'lige jipe bamí ta rakésaká 'ma me'tépua.»

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé mukí rejpopa rumúligame bilé rawé resíbulichi

¹⁰ Sinéchigo rawé resíbulichi, alué Esusi Onorúgame ra'ichálila beniria ilile ralámuli bilena u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame,

¹¹ 'lige asale alé bilé mukí 'ma makué osánó bamí nayume. Wa'lú rumúligame nile rejpopa alué mukí. Alarigá a'réliru bilé u'tabela remónisite. Alué mukika tase gayéname nile wajchía, ro-jpóchaga oyame nile.

¹² 'Lige alué Esusi etesa, bayele 'lige nochale rejpopa 'lige anele:

—Mué mukí, jípeko ya 'ma sa'wí mué alué nayulí napu nayume nile mué.

¹³ A'lige alué mukika pe yati 'la wajchile, 'ma 'la sa'wile alésíko. 'Lige alué mukí chojkile wa'lú cheliera 'yaa Onorúgame.

¹⁴ 'Lige alué nulame alé u'tá re'obachi 'we ayole napugiti alué Esusi 'yóligame rawé resíbulichi. 'Lige alué nulame anele alué we'ká ralámuli:

—Nerú usani rawé napurigá 'yoboa, a'lige rawé 'yoboa, tase rawé resíbulichi ka.

¹⁵ 'Liko Esúsika regá anele alué nulame:

—¡Tabilé sébali olame ju 'emi napurigá aní a'bopi! ¿Tacha su'páname ju 'emi alué roló alué bulito kómá rawé resíbulichi o'tomea ba'wí bajírimia?

¹⁶ Ye mukika Abraámi rijimala† ju a'chigóriga napurigá niru ramué, 'lige nayua ajtíkuru ye mukí cha olásiga u'tabela remónisite, makué osánó bamí nayume júkuru. ¿'Lige tacha 'yówaché ye rawé resíbulichi?

¹⁷ 'Lige alué Esusi regá anisá, 'lige suwábaga alué ralámuli Esusi saíla chijúniga ejtebile, 'lige alué ralámuli tabilé Esusi saílaka 'we ganíliga ejtebile asíriga ra'sálagá alué Esusi 'we a'lá sa'wasa alué mukí nayume.

¹⁸⁻¹⁹ 'Lige anile Esusi:

—¿Churigá ruyésiga 'la nímalaché 'emi napurigá 'la námamala churigá ka napu'lige ralámuli 'la sébali olachi alué napu nulá Onorúgame? Bajhá bilé ralámuli benime ju Onorúgame ra'ichálila 'lige uché jaré ralámuli benírame ju, 'lige pe yati we'ká ralámuli 'la oyérame ju alué ra'íchali. Alué Onorúgame ra'ichálilaka napurigá alué a'lásini rakala, alarigá ju. 'We u'tá ju nobi 'wéchigo wa'lú ochérame ju me'tigá ri'ligó, 'lige chulugí alé jsime ju kábimia.‡

› Ruwimé ne bilé ra'íchali: Bilé gajsalá rakala 'we u'tá ke 'lige alué gajsalá rakala ya'wisá wa'lú ochérame ju re'pá ilígame, 'lige alué chulugí jsime ju 'lige alé mochíbame ju. Alarigá júkuru Onorúgame nulachi jena wijchimoba.

† **13:16** Abraámika abé 'ya bejtégame nile, alué mukí rejpopa nayúmeke abé a'kinana ochérigame nile oká mili bamí abé a'kinana.

‡ **13:18-19** Alé Israeli alué gilíbá a'lásini 'we 'ya nerúgame 'we re'pá jágame ochérame nile.

20 Abiena anile Esusi:

—¿Churigá ruyésiga 'la nímalaché napurigá 'la námamala 'emi churigá ka napu'lige ralámuli 'la sébali olachi Onorúgame ra'ichálila?

21 Alueka ju napurigá alué kawali (lebarura) alué arina na'loasa bilé mukí. 'Lige bochígimi nabame ju alué kawali, 'lige 'la semáriga a'pome ju alué arina wejsótigame. Alué kawálíka káréke'é bilé rió nawasa bilena riógichimi Onorúgame ra'ichálila benírimia 'lige pe i'kilimi aminacho we'ká ralámuli oyérame ju Onorúgame ra'ichálila.

Jena ruwimela Esusi ruwílígo 'we nóchali kame ko moinalia rewagachi

22 Alué Esusi enegá bowesia alé Rusaleni simiá, 'lige 'we benírísia enale Onorúgame nila ra'ichali rejcholi alemi we'kaná we'ká riógachi simíraga abiena pe u'kabi riógachimi.

23 'Lige bilé rió rukele:

—Mué Wa'lula, ¿pala pe u'kabi ju alué ralámuli napu moinámili ju rewagachi napu'lige suwisá?

Esúsika anele:

24 —'We e'wérali olawa napurigá mo'iboa alé u'tá yógame galichi. Neka ruwí we'ká ralámuli 'we mo'inálimio alé yochi 'lige tase gainamio mo'yá napugiti 'ma 'yériga ilimémpá alué galí.

25 Alué rió galí nígame ilísiga 'yérisa 'yera 'lige 'emi ralámuli jaré ma'chika jaga regá animela: «Mué rió, i'pú yochi.» 'Lige alué galí nígameka animela: «Neka tase machí chieri ka 'emi.»

26 › 'Liko 'emi ralámuli regá animela: «Ramueka napuíka go'tuge go'ame, abiena mué ruigéturu semati rejcholi alemi ramué ejperélachi.»

27 › 'Lige alué rioka pachaka iligá animela: «Neka 'ma ruwí tase machiá chieri ka 'emi. ¡Ku simíbaga 'emi suwábaga chátiri resítiri nóchame!»

28 › 'Lige nalámala 'emi, abiena 'we chi'námala ramalá 'we ayoga etega alé pachá mochigo Abraámi, abiena Isaki abiena Akobo abiena alué we'ká rió napu ruwime nílige napu anélige Onorúgame, 'lige nalámala 'emi ma'chika a'résiga.

29 Alé pachá mo'imela ralámuli, bochígimi mejkaka sígame mo'imela alé pachá. 'Lige alé pachá mochíbamala go'ame go'mea Onorúgame 'yuga.

30 We'ká alué ralámuli jurío napu bajchá akele alué Onorúgame ra'ichálila, alueka tabilé mo'imela alé pachá galichi. 'Lige we'ká alué ralámuli tabilé jurío napu akele abé nujubapi, alueka 'la mo'imela alé pachá galichi.Š

31 Pe a'lige rawé sébale jaré bariseo, 'lige anele Esusi:

—Mué Esusi, 'másawa jena Galilea asagá, alué wa'lula selígame Erore me'linali mué.

32 'Lige alué Esúsika regá nejele:

—Simasi e'newa alué cha'sime rió napu pe majáriga mabúnili ne'chí, 'lige ruyewa jipe rawé 'lige be'lí ma'chí buinamio ne alué remónisi u'kuchípala, abiena sa'wamio ne alué nayúkame ralámuli, 'lige anuwí kulí suwénamio ne.

33 'Lige jipe raweka abiena 'we enámili júkuru ne bowesia Rusaleni simiá, ne napu ruwime ju napu ané Onorúgame alé Rusaleni mukumeli kame, tase uché bilena.

Š 13:30 Galí aniáká Esusi, pe rewagachi anime ke anile.

34 › ¡'Emi ralámuli Rusaleni ejperégame, me'ame ju alué ralámuli napu ruwime ju napu ané Onorúgame, 'lige aminami rejete bajsibuga me'ame ju 'emi alué ralámuli napu Onorúgame júlale! Neka we'sá 'we napubúnilige 'emi napurigá bilé o'tolí ra'kome ju bo'né a'tanala, 'lige 'émika tasiné napuíkuru.

35 'Lige alekeri Onorúgame 'ma tabilé asimela 'emi 'yuga. 'Lige jípeko tabilé siné etewa ne napusí seba alué raweli napu'lige 'emi regá animela: «'We a'lá sébali nóchame ju alué wa'lú a'walí nígame napu Onorúgame neraga nawá.»

14

Jena ruwimela choníligo Esusi napu'lige sa'wasa bilé nayume

¹ Bilé rawé resíbulichi alué Esusi simile go'ame go'mea alé galírale bilé wa'lula bejtélachi bariseo selínala, 'lige uché jaré bariseo e'negá mochile e'negá chu'siá sita aleké resíbulichi rawé pe cha'pináliga.

² 'Lige alé a'bemi asale bilé rió bajíbichigime, 'we nayume.

³ 'Lige alué Esúsika rukele alué ra'íchali benírame ra'íchali napu Moisesi benírale ralámuli, abiena alué bariseo alemi mochígame:

—¿Tacha 'la lisensia ju 'yóliche bilé rió nayume rawé resíbulichi?

⁴ 'Lige alué ralámulika kilí mochile tase nejega. 'Liko Esúsika cha'pile alué nayume, 'lige sa'wale, 'lige kumi júlale.

⁵ 'Lige Esúsika ra'íchale alué bariseo 'yuga 'lige alué benírame 'yuga, 'lige rukele:

—Bilé 'emi inolá wijchisá rawé resíbulichi, bilé roló kómá 'emi bujkula alé rejkolichi napu maníbame ju ba'wí bajílime i'pichí napu newalime niru ramué jena Israeli 'we rojkógachi, ¿tacha ku ma'chí pámalá 'emi? ¿Abajáchala a'rémala 'emi?

⁶ Lige alué ralámulika tabilé anigá ejtebile.

⁷ Alué jaré ralámuli bayérigame alé alué bariseo bejtélachi go'achi, alueka alemi sigá yati mochíbale bajchami napu mochime nile alué ralámuli e'wélala. 'Lige alué Esúsika etesa alarigá nokachi, 'la ruyele bilé bariseo uché jarela akériga:

⁸ —Napu'lige mué bayésiga alé newigime nerúgichi, tase asibawa alé mutélachi alué abé 'la semáriga bayérigame ralámuli mochímichi 'we semáriga bayérigame kóriká bo'nepi. Sebasá alué rió abé 'la semáriga bayérigame alé mutélachi asibámala,

⁹ 'lige alué repágame newigichi nolínamala regá anisia: «Pe rekó 'ya ye rió alué mutela napu mué ajtí.» 'Lige chijunámala mué ilísiga alé mutélachi, 'lige simela mué 'yamia uché bilé mutela napu mochime ju alué tabilé 'la semáriga bayérigame.

¹⁰ Napu'lige bayésiga mué, 'lige sebasá mué alé newigime nerúgichi, iligá asibawa alé 'na guwánaka, 'lige alarigá alué napu repale regá animela: «Mueka asiboa 'mi bajchá napu mochímili ju abé 'la semáriga bayérigame.» Alé bajchámána ajchásiga mué, alarigá 'la machimela alué uché jaré ralámuli mué rió abé 'la semáriga bayérigame ko.

¹¹ Yeka aniname kérékuru alué rió napu mayeme ju 'we najtékame ka Onorúgame níriga, alueka pe

tabilé najtékame kérélamio. Alué pe kilí rió, alué 'nalina nímio abé najtékame Onorúgame níriga.

¹² 'Lige Esusi abiena regá anele alué bariseo napu repale:

—Napu'lige go'ame kogia mué alué ralámuli, 'lige tase bayewa alué ralámuli mué gompaniérola, aminami tase bayewa mué ba'chila, mué go'chila, mué bonila, mué waíla, abiena tase bayewa mué rijimala, abiena tase bayewa alué ralámuli 'we nígame jemi a'mulipi riógame najkigá napurigá ku repámala a'kinana.

¹³ Napu'lige go'ame newá mué go'mea we'ká ralámuli 'yuga, iligá bayéwaká alué ralámuli 'we resítiri tase nígame, 'lige alué tase gayéneme e'yena, alué sujírigame, alué tase ma'chílime.

¹⁴ 'Liko 'we ganíliga etewa mué alué ralámulite. Alueka tabilé siné rawé ku gu'línamala nibilé pe'tá go'ame, 'lige alarigá wa'lú raweli rewimela mué 'lige 'pa rewagachi moinámala mué napu'lige mukusá.

¹⁵ Alué ye ra'íchali akisá alué alé mésachi mochígame, bilé rió napu asale alé anele alué Esusi:

—Asíriga ganílimala alué ralámuli napu'lige go'ame go'yá alé rewagachi Onorúgame nila go'ame.

¹⁶ 'Liko Esúsika anele:

—Bilé rió nulale wa'lú go'ame newániliga. Bajhabé ta'chó newá go'ame we'ká ralámuli bayele napurigá go'ame go'mela.

¹⁷ Napu'lige sebasa raweli go'ame go'mechi ralámuli bayérigame, 'ma gayéniga ilígichi alué go'ame, júlale bilé rió bo'né 'yuga nóchame

bayéniliga alué ralámuli napurigá smela alé galírale go'ame go'mea.

18 Alué ralámuli bailime ka tase ikíromoríle simiba go'ame go'mea. Alué bilé rió anile: «Ralá ne bilé wasá, 'lige simé olá ne e'nemia, tabilé ikírimala ne alemi simiá go'ame go'mea.»

19 'Lige uché bilé regá anile: «Ralá ne malígana chojkégame oisí asarame, 'lige asarama olá ne pala 'la asarara. Tabilé ikírime ne simiá.»

20 'Lige uché bilé rió regá anile: «'We kulí newíkame ju ne, tabilé ikírime ne simiá.»

21 'Lige alué rió nóchame ku sebasá, ruyele alué nulágame go'ame newániliga tabilé 'wesi jsnali. 'Liko alué nulágame 'we ayole, 'lige anile: «Jípeko uché bilena simiboa 'liko 'we sajpuka alemi napu mochí alué ralámuli 'we resítiri tabilé nígame 'lige alué sujírige 'lige tase ma'chílime, jeka bayéwaká.»

22 'Lige pe abé alimi alué nóchame ku nawagá anile: «Mué rió, neka a'má sébali olá napurigá nulá mué, 'lige 'we u'kabi rewá ne ralámuli, 'lige go'ame ka 'we wa'lú ju.»

23 'Liko alué nulágame go'ame newániliga anele alué nóchame: «Uchéchigo simigá 'yawa uchérájpé ralámuli pe alemi we'kanami boichimi e'yénigime, 'lige 'la sébali napabuwa napu ekí najkí ne.

24 'Lige alué ralámulika 'la semáriga bayérigame tase jsíkuru napu bajchá baigé ne, jípesíko alué ralámuli tase siné go'mela go'ame jena ne bejtélachi» —regá anile Esusi alé a'bé mésachi asagá.

Jena ruwimela 'we nóchali kame ko Esusi oyérilia

25 We'ká ralámuli Esusi 'yuga e'yénale, 'lige Esúsika gu'lile 'lige anele alué we'ká ralámuli:

26 —Bilé rió, abé nirame nisa bo'né o'nola, bo'né eyela, bo'né upila, bo'né 'kúchila, bo'né ba'chila, bo'né go'chila, bo'né bonila, bo'né waíla, 'lige bo'nepi, me'tigá ne'chí, a'lígeko tabilé ne'chí oyérame níkala alué rió.

27 Tabilé resí ikinálasa alué rió ne'chí 'yuga eye-
nia, tabilé ne'chí oyérame níkala.

28 'Lige bilé rió wa'lú galí re'pá ilígame* newánilisa, bajchako 'we a'lá e'némili júkuru alué rió chekí enomí sebátiká.

29 'Lige ta'lá sébali e'nesa 'lige chojkiasa newá galí, 'lige rokárélasa alué we'ká enomí, 'liko alué we'ká ralámuli etéeme gawélime ju alué rió.

30 Anime ju: «Alué rioka pe chojkiasa, tase gayénale.»

31 'Lige anélechigó Esusi:

—Bilé rió wa'lula selígame rey tase nejkome ju bilé liá mili sontalo sayega makué mili gompaniéroga, senibí bajchá 'we a'lá 'nátame ju.

32 'Lige tase chérigá neyúrasa nílasa ka, 'liko ta'chó seba, júrame ju jaré rió ruyéniliga alué saíla tabilé nejkónilio.

33 Bilé rió ne'chí oyérinilisa ka tase 'we chárigá najkime níkala suwábaga alué e'karúgame napu ekí tábiri ni. 'Lige 'we chárigá najkime nisa ka bilé rió alué we'ká tábiri, tase ne'chí oyérame níkala.

Abiena anile Esusi:

* 14:28 Siné kachi pe bilé u'tá galí olagá anime ke anile Esusi alaniá, rejté newárigime napu asame nile alué tebume echerúgime tebuka.

³⁴ —Onaka† 'la ju napu'lige bijí ajkágame kachi. Alué oná 'ma najsuwisa, tase siné ku a'lá gainámala.

³⁵ Aminami tase go'mela ajágame, pe pápili ju alésíko. 'We a'lá 'nátaga gepusi ye ra'íchali.

15

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame 'we ra'sálame ko ku guwana 'nátasa bilé rió 'we resí 'sika ilírome

¹ We'ká rió enomí goblálome alué enomí napu nejílime nile alé wa'lúlachi. 'Lige abiena alué resí nokogá járome rió, alemi jsile gepumia alué Esusi ra'íchachi.

² 'Lige alué napu benírame nile ralámuli Moisesi nila ra'íchali, abiena alué bariseo napu jálechigó alemi, tase galele alué Esusi, a'bopi ra'íchaga regá anile:

—Ye rioka 'la galeme ju alué resí nokogá járome ralámuli 'lige 'yuga go'yame ju go'ame.

³ 'Liko Esúsika anele:

⁴ —Bilé rió bujkégame nisa bilé sienta bo'á, 'lige bilé bo'á we'kasa, ¿tacha yati simime ju 'yamia alué bilé we'kágame alé jamí a'resa alué gi makuesa makué miná gi makué? Napusí rewisá a'reme ju 'yaa.

⁵ 'Lige yati gujtámachi rekagá o'tome ju rewisá alué bo'á 'we ra'sálagá.

⁶ 'Lige sebasa ku galírale, bayeme ju alué abé machirume abiena alué a'mulipi riógame, 'lige

---

† 14:34 Esúsika alarigá anele napugiti alué 'ya nerúgame onaka 'we najsuíme níligame, 'lige pe pasime nile. Jipe nerúgame onaka tabilé najsuíme ju.

regá aneme ju: «Bilé bo'á we'káwige ne 'lige 'ma ku rewá ne alué bo'á we'kágame, 'lige 'we ra'sálagá eyena ne 'lige alekeri repari ne galírale go'ame go'achi», animela. ¿'Emi ta lonikiméréchigó?

⁷ Alué Onorúgameka a'chigóriga ra'sálámala etega ku guwana 'nátachi bilé rió. 'Lige etega alué gi makuesa makué na gi makué ralámuli napu mayeme ju 'we a'ká ralámuli ko a'bopi, alué etega ka tase 'me alarigá ra'sálámala Onorúgame.

Aminami anile Esusi:

⁸ —Abiena, bilé mukí makué enomíggame enomí plata 'lige we'kawasa bilé alué enomí, ¿'lige tacha rajémalawé chopé 'yamia alué enomí 'lige arigá tacha 'ma pechímalawé 'yaga 'la kilí alé galírale napusí rewá si alué enomí?

⁹ 'Lige rewisá alué enomí, alué abé machirume umugí 'lige alué uché jaré umugí alemi a'mulipi rióggame regá anémala: «'We ra'sálá ne napugiti 'ma ku rewagame ne alué enomí napu we'káwage ne, 'lige alekeri repari ne galírale go'ame go'achi», regá anémala.

¹⁰ Neka 'la ruwí, aliena semáriga ra'sálalí nerúlámio alé re'pá rewagachi napu mochí alué santo ánjeli Onorúgame 'yuga nóchame ku guwana na'tasa bilé rió resí 'sika ilírome.

¹¹ Esusi abiena regá anile:

—Bilé rió oká inóggame nile.

¹² 'Lige alué abé u'tabela re'malí anele alué bo'né o'nola: «Ne'chí ya'má 'yawa alué we'ká tábiri napu ne nachuámili ju mué mukusá.» 'Liko o'nólaka 'ma rojánale, 'yale alué we'ká tábiri alué oká ejtemali.

13 'Lige pe u'kabi rawé kachi a'kinana, alué re'malí abé u'tabela 'ma re'wániga ralinele alué napu ekí tábiri nachule. Alésíko mejká simile uché bilena gawichí. Alé gawichí asagá 'ma suwábaga suwábale alué enomí, tabilé 'la repule.

14 Napu'lige 'ma suwábaga suwábasa enomí alué re'malí, 'lige sébale raweli 'we resítiri, 'we gurule go'ame alé gawichí.

15 Alésíko simile bilé rió e'nemia we'lé nígame gawí nóchali tánimia. 'Lige alué rió gawí nígame júlale gowí neséniliga na'minami bo'né nila wasachi.

16 Alemi eyénaga gowí nesegá 'we e'lowile alué re'malí pe alué rojí go'ale napu gowí go'gá e'yénale. Ta'wesi ralámuli kógile go'ame alué re'malí.

17 › 'Liko regá 'nátales: «We'ká ralámuli ne o'nola 'yuga nóchame, alueka 'we ganíliga noká nocha tabilé e'lowika. ¡Neka jemi eyéniga 'ma amulí mukú e'lowika!

18 Alekeri kumi simé ne ne o'nola bejtélachi, 'lige regá anémala ne: «Mué o'nó, neka 'we resí 'siá 'sile 'yabé napu'lige bijí mué 'yuga bejtega napu tabilé 'la ju Onorúgame níriga 'lige mué níriga.*

19 'Ma tase napurigá mué inolá neraga etewa ne. Jípeko pe bilé rió mué 'yuga nóchame neraga etewa ne, alarigá anémala ne.»

20 › 'Liko kumi simile alué re'malí bo'né o'nola bejtélachi.

› 'Lige bijí a'nabeka enágichi alué re'malí, alué bo'né o'nólaka etele, 'lige 'we na'temaka etele aleké

* **15:18** Alué re'malika 'we resí 'síkame káréle napugiti alué re'malika tániligame alué o'nola suwábaga tábiri napu nachuámili nílige alué o'nola mukusá, peka 'cho we'kachi kachi.

re'malí. 'Lige 'male najtepamia, 'lige najtépage gomuruka repórole.

21 'Lige alué re'malí regá anile: «Mué o'nó, jípeko chátiri alawégame ju ne. Neka 'we resí 'sile napu tabilé 'la ju Onorúgame níriga 'lige mué níriga 'lige uché jaré ralámuli níriga, alekeri 'ma tase napurigá mué inolá neraga etewa ne.»

22 › 'Lige alué re'malí o'nólaka anele alué bilé bo'né 'yuga nóchame: «'We sapuka ma'chí pápua o'pacha 'we a'lala, 'lige o'pachátiriwa ye re'malí, abiena ujchewa makúsachi alué bilé u'tá jiero chítúligame 'we najteme. Abiena akáriwa.

23 'Lige abiena nolawa alué u'tá roló abé a'lá sa'pégame, 'lige me'liboa. 'Lige abiena wa'lú go'ame newasa ra'sálagá go'poa o'maka ramué.

24 Ye re'malika napurigá 'ma mukúgame neraga ke, jípeko 'ma napurigá ku ajánigame ju. 'Lige 'we chátiri 'nátame ke 'yabeko, jípeko 'ma ku guwana 'nátale. 'Lige napurigá we'kágame ke 'yabeko, jípeko napurigá ku rewurúgame ju napugiti 'ma ku nawagame»,† alarigá anile alué o'nola.

Abichilubi ra'íchale Esusi:

25 —Alésíko chojkile alué wa'lú yawiyame. Alué re'malí ba'chílaka 'mimi epomi echégichi eyénale. 'Lige kuka seba a'nabeka enegá akele rabisime yawiyame.

---

† 15:24 Alué re'malika 'ma tabilé lisensia nígame nile napurigá ku sebámala o'nola bejtélachi, ku alé bejteramia. Nobi abiénachigo ku alé nawale ko 'lige o'nólaka ku 'la e'kale 'lige lisensia 'yale napurigá ku alé bejterámala alué re'malí. Yeka ruwime ju Onorúgame 'la e'kame ko apiépiri ralámuli ku 'la semáriga na'tasa alué ralámuli napu 'we resí 'sika ilírome nílige 'yabé bajchabé sineko.

26 'Liko bayele bilé alué rió nóchame 'lige rukele: «¿Tachiri gite rabisía mochí ralámuli alé galírale?»

27 'Lige alué nóchameka regá anele: «Alué mué bonila 'ma ku nawá, 'lige mué o'nola nulá me'línalia bilé roló ranala abé sa'pégame napurigá o'maka go'poa, napugiti a'lá nawagame tase nayume.»

28 › 'Lige alué re'malí ba'chílaka 'we ayole alarigá ruyésiga. Alésíko alué re'malí ba'chila tase sebánale alé galírale o'nola bejtélachi. 'Lige alué o'nólaka ma'chínale bayemia napurigá bajkimela pachá galírale.

29 'Lige alué re'malika anele alué o'nola: «Mué 'la sébali machí alakí bamí gu'iria ne mué. 'Lige neka senibí 'la e'weme ju mué, 'lige mueka tasiné nejime ju nibilé rekó pe bilé chibá u'tátiri kachi napurigá ne newámala bilé yawiyame ne gompaniérola 'yuga.

30 'Lige jípeko nawálekuru mué inolá napu mué nila enomí suwábaga suwábale umugí 'yuga eyénaga, 'lige alueka 'la me'líguru mué alué besero napu abé sa'pégame nile.»

31 › 'Lige anile alué o'nólaka: «Mué ne inolá, mueka senibí nejkúrime ju, 'lige suwábaga napu ne nígame ju mué nila ju.»

32 Jípeko 'la ju newalía ye go'ame go'yame ra'sálagá napugiti mué bonila napurigá mukúgame nílgame 'lige jípeko napurigá ku ajánagame ju. We'kálige we'ká rawé 'lige jipe

napurigá rewurúgame ju.‡

16

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé ra'íchali bilé rió nóchalichi nulame tabilé 'la nóchaligo

¹ Alué Esusi abiena anele alué bo'né benírame: —Bejtele bilé rió nochálichi nulame, alué rioka nile gu'írame bilé rió we'lé nígame gawí. 'Lige jaré alué nóchame simíbale ruyemia alué abé wa'lula echerúgime nígame regá: «Tabilé 'la nocha alué nóchalichi nulame.»

² 'Liko alué nóchali nígame bilé rió júlale bayéniliga alué nulame, 'lige 'ma nawasa alué nulame, anele: «Tabilé 'la nóchame kará mué. Jípeko 'ma ku nejiwa mué alué nóchali, 'ma suwábaga alué apeli 'yúriga. 'Ma tabilé nochámala mué ne 'yuga.»

³ › 'Lige alué nóchalichi nulámeka 'nátale regá: «Jípeko ¿tachiri nochámalaché ne bujésiga nóchali? Tase benégame ju ne bejtégame nóchaga, 'lige chijuna ne pe taga go'gá», alarigá 'nátale alué rió.

⁴ 'Lige kúchigo regá 'nátale: «Pe regá olásiga 'la kéréko, napurigá ne 'la galewa bilena galírale napu'lige 'ma tabilé nocha ne, a'lige ta'chó suwábaga nejía ne ye apeli, i'pílipi bayémala ne alué ralámuli napu wikeme ju alué wa'lula nóchali nígame.»

---

‡ **15:32** Alué re'malí o'nólaka, napu'lige napurigá mukúgame aniá pe anime ke anile: «'We chátiri 'nátame níligo alué re'malí.» 'Lige napurigá ajánagame aniáká pe anime ke anile: «'Ma a'rele cha'sika eyena 'lige resí 'nátaga.» Aminami alué ralámuli níriká napu'lige bilé re'malí tánisa bo'né o'nola napu nachuámili nílige alué o'nola nila napu'lige o'nola mukusá, 'lige alué re'malika 'ma mukúgame neraga nile.

5 › 'Lige bayesa alué bilé rió, rukele: «¿Chekí wiké mué alué wa'lula nóchali nígame?»

6 'Lige alué rioka regá nejele: «Bilé sientu miná usánisa makué bote bilé liá litro chewame olibo rakala ba'wila wiké ne.»* 'Liko anile alué rió nóchalichi nulame: «'La bijchiá ju, jena chujkú napu mué wiká, asíriga we'ká wiká mué. Alekeri gu'írimala ne mué, pe nasípasi najtétimala mué, pe osá nosa makué bote olibo rakala ba'wila, 'lige pe alakí ujchawa jena apélichu mué bo'né.»

7 › 'Lige uché bilé rukele: «Mueka ¿chekí wikégó alué wa'lula nóchali nígame?» 'Lige alué rió rukilime ka regá nejele: «Neka bilé sientu gostali ri'ligó wikáre'é.» 'Liko anile alué rió nóchalichi nulame: «'La bijchiá ju, jena chujkú napu mué wiká, asíriga we'ká wiká mué, alekeri gu'írimala ne mué, pe osá nosa makué gostali ri'ligó najtétimala mué, 'lige pe alakí ujchawa jena apélichu mué bo'né.»

8 › 'Lige alué echerúgime nígameka anile alué nulame 'we rejchirúgame níligo pe u'kabi gobláligo alué wikame ralámuli.

› Apiépiri rió chati nóchame 'we rejchirúgame ju a'boi nochálilachi nóchaga.

'Lige Esusi abiena regá anile:

9 —Neka 'la ruwí: 'We 'la semáriga gu'írowa ralámuli kógiga we'ká e'karúgame tábiri napu iní 'emi jena wijchimoba napurigá we'ká gompaniérogame nímalá 'emi, 'lige napurigá Onorúgame nejímala napu tabilé siné suwíbame ju

---

* **16:6** Alué olibo rakala ba'wila 'we sowime ju, 'lige alué ralámuli 'ya ejperégame alekete gísáriga go'yame nile go'ame, abiena 'we yowí nile, abiena uneme nile lámparachi ro'agá rajemia. E'nesi glosario «lámpara».

napu'lige 'ma suwibasa suwábaga alué e'karúgame tábiri.

¹⁰ › Bilé rió pee nígame nisa, 'lige 'we gu'írame nisa ralámuli, a'lígeko abé we'ká tábiri nígame nisa 'la we'ká ralámuli gu'írimala. 'Lige pee nígame nisa 'lige tabilé gu'írame nisa ralámuli, a'kinana rekó we'ká tábiri nígame ke, tabilé gu'írimala ralámuli.

¹¹ 'Lige alué rió tabilé 'la semáriga uneme nisa alué we'ká tábiri napu iní jena wijchimoba, a'lígeko churigá 'la semáriga uneme nímawé alué Onorúgame nila semátiri 'nátali.

¹² 'Lige tabilé 'la repume nisa alué tábiri uché jaré ralámuli nila, alésíko 'ma tabilé 'yawa Onorúgamete alué tábiri napu 'yáwali nílige napurigá bo'né niga neraga asimela.

¹³ › Alué bilé rió nóchame tase a'lá nochámala oká rió nóchali nígame 'yuga, napugiti alué rió nóchame tase galémili ju bilé alué nóchali nígame. Pe bi'lepi 'la sébali e'wímala. Yeka regá ruwime kéré: Tase 'we najkiboa pe enomicho 'lige we'ká tábiri napu ni 'emi, iligá 'we a'lá oyérawa Onorúgame.

¹⁴ Alué ralámuli bariseo pe enomicho najkime, aké mochile alarigá ra'íchachi alué Esusi, 'lige 'we gawélele i'kirú anigá.

¹⁵ 'Liko Esúsika regá anele:

—'Emi ralámulika 'la a'ká ralámuli korime ju a'bopi, nobi Onorúgameka 'wéchigo a'lá machígó 'emi alarigá 'nátame ko. Ralámuli 'nátachi 'we a'lá ko a'bopi 'lige 'we najtékame korisá a'bopi, Onorúgameka 'we gichime ju alué ralámuli na'tálila.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé siné suwíbame ko Onorúgame nila semati rejcholi

16 › 'We 'ya ta'chó ochérachi alué Juani ralámuli rewaramé, ya 'ma nerule alué Moisesi nila ra'íchali rejcholi, 'lige alué ra'íchali rejcholi napu ruwime nile napu anele Onorúgame abiena nerúlechigó. Alué Juani ochérasa a'lige si akiná nerú ra'íchali rejcholi napu ruwime ju churigá ka napu'lige 'we 'la 'nátaga eyénachi bilé rió Onorúgame 'yuga. We'ká ralámuli 'nátame ju pe napurigá a'boi 'nata. Jaré noli nakome ju uché jaré ralámuli 'yuga regá anigá: «Alarigá nulá Onorúgame napurigá nakowa.»

17 Ralámulika tabilé siné lisensia nílamala napurigá nokimela napurigá a'boi najkí. Suwábaga alué Onorúgame rejchólila senibí nerúlamala, 'lige 'we a'lá sébali olámili ju ralámuli.

18 › Aka regáriga anírubá alué Onorúgame nila rejcholi: Bilé rió a'resa bo'né upila 'lige uché bilé mukí 'yuga rewisá, alarigáká 'we resíriga ju. Abiena rewisá uché bilé mukí a'rérigame 'yuga, abiénachigó wa'lú resítiri ju.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo ejperéligo oká rió, bilé rió 'we enomígame 'lige bilé rió tabilé enomígame Lasro rewégame

Abichilubi ra'íchale Esusi, regá anile:

19 —Bejtele bilé rió 'we enomígame, 'we a'kalala o'pacha o'pachátame 'we najteme, nabí rawé 'la e'karúgame go'ame go'yame 'we ra'sati 'we najteme.

20-21 'Lige bilé rió bejtele tabilé enomígame 'we nayume wejchagónite, Lasro rewégame. Alé yochi alué rió 'we nígame bejtélachi ajchalime nile napurigá go'ame rujsúkame go'mela, 'lige alué

o'kochí alemi nawime nile cha'mimea alé we-jchágachi.

22 'Lige bilé rawé arigá 'ma mukule alué Lasro 'lige alué alawala o'tole alué santo ánjeli 'pa rewagáchika sígame alé ajchamia napu ajtí Abraámi 'we semárikáchi. Alué rió 'we enomígame abiena mukúlechigó a'kinana, 'lige o'tóli ru na'polamia.

23 › 'Lige alué rió 'we enomígame alawala asagá alé re'lé na'ichí napu mochime ju alué cha nokame ralámuli suwígame alawala, 'we resí nilia asale, 'lige etele wamí 'pa rewagachi ajtígame alué Abraámi alué Lasro 'yuga.

24 'Lige e'wele ne'ole regá: «Muérigo Abraámi, neka mué rijimala ju 'we a'kinana ochérigame, mueka 'we 'ya bejtele, pe rekó na'temákarigó ne'chí. Nulewa alué Lasro napurigá sa'nabáchamala pe'tá alué makúsala 'lige napurigá jeka simela rulabáchamia ne'chí inalá, asíriga resí nilia ajtí ne jena re'lé na'ichí.»

25 Abraámika regá nejele: «Muérigo towí, aka 'we a'lá na'tábá, mué asíriga 'la ganíliga bejtele bijí ajagá asagá, 'lige alué Lásroka 'we resí níliga bejtele bijí ajagá asagá. 'Lige ye Lásroka jipe 'we a'lá ganíliga ajtí jena, 'lige mueka 'we resí nilia ajtí alé re'lé na'ichí.

26 Aminami 'we re'lé enari kachi ju alemi, tase chérigá gainawa ramué alemi e'tegía, aminami muéchigó tase chérigá gainámala jeka 'moa.»

27 › 'Liko anile alué rió napu 'we enomígame nílige alé na'ichí asagá: «Muérigo Abraámi, 'liko juláwagó alué Lasro alé 'mi ne o'nola bejtélachi,

28 alé napu mochí ne ba'chila 'lige ne bonila, maligi ju, napurigá simela Onorúgame nila ra'íchali rejcholi ruyemia napurigá 'la tase 'lúpua jeka na'ichí 'we resí ikiachi.»

29 'Liko alué Abraámika anile: «Ya 'ma we'sá gepú alué napu mué ba'chila ju 'lige bonila alué ra'íchali rejcholi Onorúgame nila alué napu Moisesi osale abiena alué napu osale alué napu ruwime nile napu anele Onorúgame. Alueka alué ra'íchali rejcholi gepúrale ko 'nalina.»

30 › 'Lige alué rioka napu 'we enomígame n'lige regá anele: «Muérigo Abraámi, alué ralámulika tase bijchígime ju rejcholi ruilía, 'lige alué Lasro mukúgame aluete nawísiká alué ralámuli, ku guwana na'támala resiti nocha.»

31 › 'Lige alué Abraámika regá anile: «'Lige tase bijchígisa napurigá ruwile alué Moisesi abiena napu ruwile alué napu ruwime nile napu anele Onorúgame, abichilubi tabilé a'rémala chátiri 'nata† rekó ku ajánige bilé mukúgame.»

17

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá a'lá 'nátaga mochiwa napurigá tabilé chátiri nóchali nochawa

¹ Esúsika regá anele alué bo'né benírame:
—Senibí rawé mochímala jaré rió alué semati 'nátali najsibume, rekó 'ma simíbage 'lige rekó 'ma tané ikigé, aba nawámala uché bilé rió ra'íchali najsibume, resía 'lige alué rió.

† 16:31 Chátiri 'nátali na'talia pe a'chigó aliena resíriga ju napurigá chátiri nochalia.

² Wamí wa'lú ba'wichí páteke'é alué rioka wa'lú rejté ri'ligó rusume golótiga napurigá tabilé aminabi benírimala chátiri 'nátili alué uché jaré ralámuli ta'chó 'la sébali machime Onorúgame nila ra'íchali.

³ ¡'We a'lá 'nátaga 'emi!

› Cha anésiga mué bilé riote, ruyewa alué rió alué 'we a'lala rejcholi, 'lige a'lá sébali gepúsaká alué rejcholi, 'liko ku 'we a'lá galegá etewa.

⁴ Napu ekisá cha anisá alué rió 'lige ku e'kali tasa, yati ku e'kawa alué rió.

⁵ 'Lige alué makué oká rió nulame Esusi nochálilachi anile:

—'Yáwagó ramué alué 'nátili napurigá abé a'lá bijchígiwa napu aní Onorúgame ra'ichálila.

⁶ 'Lige alué Esúsika anele:

—Rekó 'emi péemili bijchígame nisa Onorúgame ra'ichálila 'liko anesa 'emi Onorúgame: «O'pó mué alué rojá 'lige elawa alé wamí wa'lú ba'wichí nasipa 'lige wa'lú ochérioriwa», 'lige Onorúgameka yati e'wámala.

⁷ Abiena anile Esusi:

—Bilé rió nóchali nígame bilé rió ralisá tabilé najtétiga nochárimia* 'lige 'minami julasa asarániliga, 'lige kuka nawasa alemi 'sisa asará, 'mimi einasa 'ma ajágame nesigá, 'lige ¿'lacha regá anémalawé alué rió nóchali nígame?: «Pachaka asagá, go'yá asá remé», ¿'lacha regá anémalawé?

⁸ Tase alarigá anémala alué rió, pe regá 'nalina anémala: «Wajsewa go'ame, 'lige 'la e'negá asiboa tachiri rokárika jena mésachi ne go'yá ajtígachi. Pe nejubapi go'poa muéká.»

* **17:7** E'nesi glosario «esclavo».

⁹ 'Lige ¿'lacha aneme júkó alué rió 'ma bosasa cheliérabá? ¿Tacha alieri 'íniligo jaré ralámuli?

¹⁰ › A'chigóriga 'emi napu'lige ya 'ma sébali olasa suwábaga nóchali napu nulá Onorúgame, regá ani-boá 'emi: «Mué Onorúgame, ramueka pe nóchame niru, 'lige napu mué nulá sébali olaru.»

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo makué ralámuli wejchagónite nayume

¹¹ Esusi enegá alé Rusaleni simiá, simírole alemi napu napuí alué Samaria rewégame gawí Galilea rewégame gawí si.

¹² 'Lige a'mulipi enágichi alé bilena u'kabi riógachi, alé simíbale Esusi najtepamia makué rió sa'pachí amoba nayume lepra anilime naulite yolí ra'íchaga. 'Lige alé a'nabeka jábale alué nayúkame rió,

¹³ 'lige regá anele Esusi a'wágame ra'íchiga:

—¡Muérigo Wa'lula Esusi, pe rekó na'temápua ramué!

¹⁴ 'Lige alué Esusi etesa, regá anele:

—Simíbaga balé e'newa u'tá re'obá ilígachi «sina-goga» rewégame.

'Lige boichimi eyéniga 'ma tané ikile alué naulí alué makué rió sa'pálachi.

¹⁵ 'Lige bilé alué rió etesa 'ma tané ikíligo alué naulí, yati ku ro'ile, 'lige ku sébaga napu ilile Esusi, wa'lú cheliera 'yale Onorúgame e'wele ra'íchaga,

¹⁶ chojkóbisiga rojpóchaga chujkíbale a'bé napu ilile Esusi wa'lú cheliera i'gá. Alué rioka Samaria bejtégame nile.

¹⁷ 'Liko alué Esusi regá rukele alué ralámuli alé jágame e'negá:

—¿Tacha makué rió ke sa'wígame? 'Lige ¿koche mo'íbaleché alué uché jaré gi makué rió?

18 Ye riocho uché bilena gawichí bejtégame 'la kuka nolina wa'lú cheliera 'yamia Onorúgame.

19 'Lige Esusi anele alué rió:

—Ílísiga, ya 'ma bi'wígame alawégame ju mué jípesí. Yati ku simigá.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá nulame ka Onorúgame

20 Alué ralámuli bariseo rukele Esusi:

—¿Chiéniko si 'la machí nérélamala Onorúgame 'ma nulao?

'Lige Esúsika regá nejele:

—Napu'lige nulachi Onorúgame, tase 'wesi etémala,

21 napugiti alué Onorúgameka pachágana sulachí asimémpá, pecha 'wesi regá animela: «¡Jena ajtí nulá Onorúgame!» «¡Alé 'miná ajtí nulá Onorúgame!»

22 'Liko regá anele bo'né benírame:

—Sebámala bilé rawé napu buwémala 'emi ne'chí, ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, tabiléchigo etémalagó 'emi.

23 'Lige jaré regá animela: «Jena 'ma nulá Onorúgame», 'lige jaré regá animela: «Alé 'miná 'ma nulá Onorúgame.» 'Lige 'emi tase simawa e'newa, aminami tase najátawa alué alanime ralámuli, pecha bijchiá nimia.

24 Ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, napurigá u'kí ne'wílala 'we ra'ósame alarigá nímala nawachi ne alé 'pákana rewagachi napu'lige alué raweli sebasá.

25 'Lige bajchako me'liboa ne ralámulite jipe ejperégame. We'ká ralámuli pe gawéliga gepúmala ra'íchali rejcholi ruwichi ne.

26-27 Alué ralámuli napu ejperele 'ya napu'lige bejtele Noé rewégame rió, alué ralámulika pe ejperégame nile, pe mo'norúacho mochime nile 'lige go'ame go'yá 'lige bajía rekútame, aminami pe resítiri nocha. Napusí Noé bajkile bilena wa'lú bárkochi a'rele resítiri nocha napugiti wa'lú u'kúligame 'lige suwábaga ralámuli suwile si'lika. A'chigóriga nímalachigó napu'lige sébachi ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga. 'We chátiri nocha mochímala ralámuli 'lige tabilé sayémala nawachi ne.

Abichilubi anile:

28 —A'chigóriga ejperele alué 'ya ejperégame ralámuli napu'lige bejtele alué Loti rewégame rió. Pe go'ame go'yacho mochime nile, 'lige bajía rekútume, 'lige ralagá tábiri 'lige ralineá, 'lige pe echá mochime nile, abiena pe galí newagá ejperégame nile,

29 napusí alué rió Loti 'másasa alé we'ká riógachi Soroma asagá, napu'lige na'í rujsule abiena asupre rewégame rejté rajame 'pákana rewagáchika, 'ma re'wániga suwile alué ralámuli, 'ma suwábaga tábiri 'ma galítiri 'yúriga rajale.

30 'We resíriga nímalachigó uchéchigo nawachi ne napu ju bi'neli neyúriga tabilé se'winá 'sime. Chátiri nocha mochímala ralámuli 'lige tabilé sayémala nawachi ne.

31 › Napu'lige sebasa rawé napu'lige ne kuka sébachi 'pa rewagáchika, 'lige jaré ralámuli galichi amoba mochisa, 'lige alué we'ká tábiri alué

ralámuli nila alé re'lé pachá galírale mochisa, tase e'tegímili ju buinamia alué tábiri o'tomea júmisimia. 'Lige jaré ralámuli wasachi e'yénasa, tase ku galírale simámili ju.

³² Aka churigá ikíliga'é alué mukí Loti upila, ku guwana e'nesa 'ma oná gayénale.

³³ Alué napu jena wijchimoba nerúgame tábiricho 'we koruka eteme ju 'lige majame ju Onorúgame ra'ichálila benírige ralámuli pe me'liboa mayega, alueka tabilé narémala semati raweli. Alué napu tabilé majame ju mukigá Onorúgame nochálilachi nóchiga, alueka 'la narémala semati raweli 'pa rewagachi.

³⁴ Neka 'la bijchiá ruwí. A'lige rukó oká ralámuli bi'timela alé bi'lénapi tabachi okoka, 'lige alué bilé o'toboli ju 'pa rewagachi, 'lige bilé abajá a'réwali ju.

³⁵ Oká umugí napuíka rusiá uchusa, bilé o'toboli ju 'pa rewagachi, 'lige bilé abajá a'réwali ju.

³⁶ Oká rió nokisá nocha wasachi, 'lige bilé o'toboli ju 'pa rewagachi, 'lige bilé abajá a'réwali ju.

³⁷ 'Lige alué benímeka rukele Esusi:

—Mué Wa'lula, ¿koche ikimela 'lige alué alarigá?

'Lige Esúsika regá nejele:

—Alé napu bo'í mukúgame, alé napuímala gonoli 'lige wilú.

18

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'we a'lá nejkúrame ko Onorúgame napu'lige iwérali tánachi apiépiri ralámuli

¹ Aminami Esusi ra'íchale alué bo'né benírame 'yuga bilé ra'íchali napu ruwime nile senibí ra'ichálime ka Onorúgame 'yuga.*

² Regá anele:

—Bejtele bilé rió ra'íchali gateme† alé bilena we'ká riógachi. Alué rioka tase nirame nile Onorúgame, aminami tase nirame nile ralámuli.

³ Abalé we'ká riógachi bejtélechigó bilé mukí gunámakame. 'Lige alué mukika ya 'ma we'sá simíligé alué rió ra'íchali gateme e'nemia napurigá gu'írowa na'áwili gatélíchi.

⁴ › 'Lige we'ká rawé alué ra'íchali gateme tase gu'íriale alué mukí na'áwili gatea. 'Lige arigá regá 'nátales: «Rekó ne ta nirame ke Onorúgame aminami ta'wesi ralámuli,

⁵ abirigá 'la gu'írimala ne ye mukí gunámakame napugiti cha nejkumeme napurigá ta aminabi nejkumémala 'lige napurigá ta che animela ralámuli akiná.»

⁶ 'Lige anile alué Esusi:

—'La na'tásibá alué rió ra'íchali gateme tase 'la sébali nóchame rió ke, aka alué rió 'la gu'íriligé alué mukí,

⁷ 'lige alué Onorúgameka, ¿'lacha ta'lá semáriga gu'írimalawé ralámuli Onorúgame oyérame alué napu Onorúgame 'yuga ra'íchame ju iwérali tániga?

⁸ Alueka tase we'lisi buwémala, 'we yati gu'írimala. Ne rukérabá bilé ra'íchali 'emi: Napu'lige uchéchigo nawá ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, ¿'la rewimérelé ne alué ralámuli bijí 'la bijchigia

* **18:1** E'nesi glosario «oración». † **18:2** Yolí ra'íchaga «juez» anilime ju bilé wa'lula ra'íchali gateme.

mochígame 'we a'lá nejkúrame ko Onorúgame napu'lige iwérali táachi apiépiri ralámuli?

⁹ Esusi abiena anele alué jaré ralámuli napu mochime nile alemi 'we gunarume 'lige gawéliga eteme uché jaré ralámuli. Regá anele:

¹⁰ —Oká rió simíbale alé re'pá rabó wa'lú re'obá ilígachi, 'lige bilé alué rió bariseo nile, 'lige alué uché bilé rioka enomí nareme nile napu nejílime nile alé wa'lula ajtígachi.

¹¹ 'Lige alué rió bariséoka o'weti iligá Onorúgame 'yuga ra'íchale bo'nepi 'we gunaruga regá: «Mué Onorúgame, neka wa'lú cheliera 'ya mué napugiti neka 'we a'lá rió kame, tase chigoga oyame, tase chati nóchaga oyame, tase we'ká umugí 'yuga gojchime, 'lige tase napurigá alué rió enomí goblálome.

¹² Neka 'we ayúname ju tabilé go'gá che'lébaga 'lige melénala rawé rukachégame 'yúriga. Osá ayúname ju ne alarigá bilé tarali. Makué peso mesa ne, bilé peso 'yame ju ne mué Onorúgame.»

¹³ › 'Lige alué enomí goblálomeka 'mi waná ilile rojpóchaga tase e'nénaga 'pa rewagachi, pe iligá mo'loa ilile rojpóchaga, regá aníá: «Mué Onorúgame, pe rekó e'kárigó ne'chí, 'we chátiri alawégame ju ne.»

¹⁴ 'Lige alué rió enomí goblálome 'ma ku galírale simile, 'we a'lá e'káriga Onorúgamete, napugiti bilé ralámuli napu abé wa'lula neraga 'nátame ka bo'nepi me'tagá uché jaré ralámuli, alueka tabilé na'temaka etewa Onorúgamete. Alué bariséoka tabilé na'temaka etéliru Onorúgamete. 'Lige alué abé a'lá niraga eteme uché jaré ralámuli

me'tagá bo'nepi, alueka 'we na'temaka etewa Onorúgamete.

Jena ruwimela napurigá 'we a'lá oyériga nokísiwa alué Esusi tase 'nátaga uché bilé tábiri

¹⁵ 'Lige alué we'ká ralámuli a'pile jaré u'kuchítiri Esusi alé napurigá cha'pimela Esusi alué u'kuchítiri, 'lige alué Esúsite benírilime ralámuli etesa u'kuchítiri a'pichi ralámuli, yati sulile napurigá tabilé a'pímala alué u'kuchítiri alé.

¹⁶ 'Lige Esúsika bayele alué ralámuli bo'né benírame, 'lige anele:

—A'rewa napurigá alué u'kuchítiri jeka smela, tase suliwa. Onorúgame 'yame ju a'walí alué ralámuli napu ju napurigá u'kuchí 'kuchi napu yati nareme ju napu'lige i'líá bilé tábiri.

¹⁷ Neka 'la bijchígaga ruwí, alué ralámuli tase alarigá nokisá napurigá alué u'kuchí 'kuchi, tas-iné elimio Onorúgame napurigá nulémala alué ralámuli.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'we 'la nirálime ko Onorúgame me'tagá alué we'ká e'karúgame 'lige alué uché jaré ralámulichigó

¹⁸ Bilé wa'lula ralámuli jurío nuleme rukele alué Esusi:

—Mué, benírame, 'we a'lá rió, ¿tachiri nochámili ju ne napurigá moinámala ne re'pá rewagachi nabí alé asimea?

¹⁹ Esúsika regá nejele:

—Mueka ¿chonigá «'we a'lá rió» anéché ne'chí? Alué 'we a'laka pe Onorúgame ju.

²⁰ Mué 'la sébali machíguru alué osilí napu a'rele Moisesi napu anime chujkú: «Tase we'ká umugí

'yuga gojchiboa, pe mué bo'né upílacho 'yuga gojchiboa, tase me'liboa ralámuli, tase chigowa, tase 'wesi ralámuli 'yuga 'yéigiga ra'ichawa, 'la nirawa mué bo'né o'nola abiena mué eyela.»

21 'Lige alué rioka regá anile:

—Neka 'we a'lá rió ju 'yasi bijí u'tá rió ka napurigá nulá alué Moisesi nila rejcholi.

22 'Lige Esúsika alué ra'íchali akisá, regá anele:

—Bijí tabilé 'cho bi'wígame alawégame rió kéré mué: Suwábaga tábiri ralinewa napu ekí ni mué, 'lige kógiwa mué alué enomí alué tabilé nígame ralámuli, alésíko 'la bi'wígame alawégame rió nímala mué Onorúgame níriga. Alarigá 'la mémala mué alué bi'wígame raweli 'pa rewagachi. Napu'lige suwábaga tábiri ralinesa mué, ku nawawa ne'chí 'yuga einamia.

23 'Lige alué rió alarigá nulésiga, 'we sewele napugiti we'ká tábiri nígame níligame alué rió.

24 'Lige alué Esusi etesa 'we sewéligo alué rió, regá anele:

—'We nóchali nímala bilé rió 'we nígame níriga sébali olá napurigá najkí Onorúgame.

25 Bilé rió 'we nígame pe 'we korua ajtime ju e'karúgame tábiri napu ni bo'nepi tabilé nélagá Onorúgame, alué rioka tabilé sebámala 'pa rewagachi.‡

26 'Lige alué ralámuli napu akele alué ra'íchali, regá anile:

---

‡ 18:25 Lukasi osale regá anime napu'lige néchigó ye ra'íchali 'ya kulí siné: Abé ta'mé nóchali olámala bilé wa'lú ajágame kameyo anilime alé wejchá busílachi simiria. Regá anime.

—'Liko ¿chieri la sébali olámalaché napurigá Onorúgame nulá napurigá sebámala rewagachi?

²⁷ 'Liko Esúsika regá anile:

—Ralámuli jena wijchimoba ejperégameka tabilé gayéname ju 'la sébali olá napurigá 'la o'toboa Onorúgamete 'pa rewagachi, pe Onorúgame gite ka 'la sébali olame ju 'la moinamia 'pa rewagachi.

²⁸ Alué Pegro abiena alé eyénale Esusi 'yuga, 'lige anile:

—Ramueka 'ma suwábaga a'reru alué we'ká tábiri napu nígame nírige ramué mué 'yuga e'yénimia.

²⁹ 'Liko Esúsika regá anile:

—Tase 'me a'lá ju Onorúgame níriga rekó 'we galegá etee alué tábiri napu ni bo'né bilé rió, 'lige rekó 'we a'lá galegá etee bo'né upila, bo'né ba'chila, bo'né bonila, bo'né go'chila, bo'né waíla, bo'né o'nola, bo'né eyela, 'lige bo'né 'kúchila, peka a'lá sébali olae alué rió napurigá najkí Onorúgame. Abé a'lá ju 'la sébali olá bilé rió napurigá najkí Onorúgame.

³⁰ Alarigá sébali olame nisa bilé rió 'liko Onorúgame 'la 'yámala alué 'la bi'wígame raweli jena wijchimoba ajtígachi, 'lige 'pa rewagachi ajtígachi senibí. Abiena bilé mukí níriga a'chigóriga júchigó.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo uchéchigo siné churigá mukumeo

³¹ Alué Esusi waná bayele alué makué oká rió Esusi nochálalachi nulame 'lige regá anele:

—'La gepúsibá, ya'má simawa alé 'pa rabó Rusaleni anilichi. Alé sebámala raweli napurigá

osale alué 'ya ejperégame napu ruwime nile napu anele Onorúgame alarigá ikimeo ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga.

³² O'toboli ju ne alé napu mochí tabilé jurío ralámuli, 'lige 'we gawéliwili ju ne abiena 'we resí anéwali ju ne, noli a'kachípali ju ne.

³³ Aminami 'we wejpisópili ju ne 'lige 'ma me'liboli ju ne. 'Lige neka pe bakiá rawé kachi ku ajánamala me'lisuga.

³⁴ 'Lige alué makué oká rioka tabilé námale alarigá anichi alué Esusi. Onorúgame tabilé 'yale 'nátali napurigá námamala chonigá aníligo alué Esusi.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió tase ma'chílime

³⁵ Napu'lige Esusi 'ma a'mulipi enágichi alé we'ká riógachi Jerikó rewégachi, 'lige bilé rió tabilé ma'chílime asale alemi boichimi taa enomí.

³⁶ 'Lige akisá we'ká ralámuli simárochi alemi, rukele:

—¿Cho nokogá aní alué ralámuli?

³⁷ 'Lige ralámulika anele:

—Alué Esusi NasaretaŠ bejtégame 'naka ená we'ká ralámuli 'yuga.

³⁸ 'Liko e'wele ra'íchale alué rió:

—¡Muérigo Esusi, Rabí rijimala alué 'ya ajtígame, pe rekó na'temaki ne'chí!

³⁹ 'Lige alué ralámuli bajchabemi e'yénigime sulile napurigá tajché aniá asimela alué rió, 'lige alué rioka aminacho e'wele ra'íchale:

—¡Muérigo Esusi, Rabí rijimala, pe rekó na'temaki ne'chí!

---

§ 18:37 E'nesi glosario «nasareno».

⁴⁰ 'Liko Esusi ilíbale 'lige nulale napurigá aleka a'piwa alué rió tabilé ma'chílime. 'Lige 'ma alé a'písiga alué rió, rukele:

⁴¹ —¿Tachiri choliame najkí mué?

'Lige alué rió tase ma'chílime ka regá anile:

—Mué bi'neli neyúriga wa'lú a'walí nígame, neka najkí napurigá mué ne'chí 'yómala busila napurigá ku 'la ma'chílamala ne.

⁴² 'Lige Esúsika regá anele:

—Ku ma'chílimala mué, napugiti 'we a'lá sébali bijchígame mué Onorúgamete julárigame ko ne.

⁴³ 'Lige pe yati ku ma'chílale alué rió, 'lige alué Esusi 'yuga simile, wa'lú cheliera 'yasia enale Onorúgame ra'sálagá. 'Lige alué we'ká ralámuli napu ekí etele ku 'la ma'chilio alué rió, abiena wa'lú cheliera 'yasia e'yénale Onorúgame ra'sálagáchigó.

19

Jena ruwimela Esusi 'lige Sakeo napuŋka go'áligo

¹ 'Lige Esusi sébale alé we'ká riógachi Jerikó rewégachi. Enale alemi nasípami we'ká galí jágichi.

² 'Lige alé bejtele bilé rió 'we enomígame Sakeo rewégame. Alueka wa'lula nile enomí nareme alé Roma anilichi wa'lúlachi enomí nejílichí.

³ Alué rioka 'we eténile alué Esusi alemi enágichi, 'lige tase chérigá etele alemi wijchí iligá, cha we'ká rióligame alemi 'lige aminami alué Sakeo cha re'lé ilígame rió níligame.

⁴ 'Liko alué rió bajchami 'male 'lige re'pá rojachi 'mole, alé iligá e'nemia Esusi. Alemi simírimili níligame alué Esusi we'ká ralámuli 'yuga. Alué

rojaka napuyeri chuná nile jami jágame 'we re'pá jágame.

⁵ 'Lige alué Esusi alemi enegá, e'nele alé re'pami rojachi, 'lige etesa Sakeo anele:

—Muérigo Sakeo, 'we sapuka re'kí, nabá mué bejtélachi, neka simeli ju alemi mué galíachi.

⁶ 'Lige alué Sakeo 'we sapuka re'kile, 'lige 'we ra'sálagá anele:

—Nabágó 'liko.

⁷ Alué we'ká ralámuli etesa alué Sakeo galíachi bajkigó Esusi go'ame go'mea, 'lige alué ralámuli chojkile a'bopí ra'icha sayega alué Esusi. Anile alué Esusi bajkíligo alé galírale enomí bujeme ralámuli rió bejtélachi.

⁸ 'Lige alué Sakeo 'ma go'sá o'weti ilísale, 'lige anele alué Esusi:

—Mué Wa'lula, neka nasípasi kógimala alué ralámuli tase nígame alué we'ká tábiri napu ne ni, 'lige chigógite'é ne enomí 'yégiga alué ralámuli, jípeko naosa rasígame ku 'yámala ne a'pílipi.

⁹⁻¹⁰ 'Lige Esúsika regá anile:

—Ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, neka 'yasia nawá resí nokagá ejperégame ralámuli semati rejcholi ruyemia, jipe ya 'ma ku a'rele ye rió chátiri 'nátili napu ju Abraámi rijimala, alué Abraámi napu 'we 'ya bejtégame nile. Alekeri gu'iri ne napurigá ku guwana na'támala, 'lige 'la ku guwana 'nata.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali enomí

¹¹ Alué ralámuli napu alemi mochile gepua alué ye ra'íchali, 'lige mayele a'lige yati pe alé Rusaleni

sebasa o'maka Wa'lula Rey gainamio Esusi alé Israeli nulame.

12 'Lige Esúsika regá anele se'wináriga 'nata mochígichi:

—Bejtele bilé rió 'we enomígame, 'lige mejká simile wa'lula rey ajtígachi napurigá wa'lula selígame ajchawa, selígame nawamia bo'né gawílachi.

13 'Lige ta'chó simiá, bayele alué makué rió bo'né 'yuga nóchame, 'lige 'yale a'pílipi makué enomí 'we najteme 'lige anele: «Nocháriwa 'emi ye enomí napusí ku nawachi ne.»

14 › 'Lige we'ká ralámuli alé ejperégame napu bejtele alué 'we enomígame rió tase galele alué rió napurigá selígame nímala, 'lige júlale nujubami sulíniliga alé 'mi wa'lula nulame ajtígachi riógame ralámuli regá anéniliga: «Tabilé najkiá ramueka napurigá wa'lula selígame nímala ye rió ramué gawílachi.»

15 › Alué rioka abirigá wa'lula selígame ajcháliru, 'lige ku sébale bo'né bejtélachi. 'Lige ku sebasa bo'né galílachi, 'lige bayele alué makué rió bo'né 'yuga nóchame rukemia chekí méliga enomí nocháriga alué a'pílipi rió.

16 › 'Lige alué bilé rió bajchá nawágame regá anile: «Mué Wa'lula, alué enomí napu mué nejí 'sié makué enomí 'we najteme merá bilé sientó enomí.»

17 › 'Liko alué enomí nígame regá anele: «'We a'lá sébali nóchame rió ju mué, alekeri nulame newámala ne mué makuémina we'ká riógachi.»

18 › 'Lige uché bilé rió nóchame sébale alé. Alueka regá anele: «Mué Wa'lula, alué makué enomí napu mué nejí 'sié, alueka pe malígisa makué méte'é.»

19 › 'Liko alué enomí nígame anele alué rió: «Mué rió, malígina we'ká riógachi nulame nímala mué.»

20 › 'Lige uché bilé rió nóchame sébale alé, 'lige anele: «Mué Wa'lula, jena mochí ye enomí napu mué nejí 'sié. Neka ye enomí banítóchi ra'koga gatega ajtigé

21 napurigá ta e'wagámala, napugiti mué rió 'we ená anime kame. Mueka niga asíbame ju napu tabilé mué bo'né nila ju, mueka 'wíime ju bilena peka echisá.»

22 › 'Lige anile alué rió enomí nígame: «Tabilé 'nátanti. Mué 'la sébali machí ne 'we ená anime rió ko, niga asíbame ko ne napu tabilé ne nila ju, 'lige 'wíime ko ne napu tabilé echá.

23 'Lige ¿chonigá ta nochari ko mué alué enomí alé enomí gatélachi mo'ogá? Alarigaka 'la uché rajpé narémikuru ne alué enomí ku nawagá.»

24 › 'Lige alué rió enomí nígame anele alué ralámuli napu jale alemi: «Bujewa alué enomí ye rió, 'lige 'yawa alué napu mele bilé sientó.»

25 › 'Lige alué ralámulika anile: «¡Mué Wa'lula, aka 'máchigo ni ko alueka bilé sientó enomí napu mele!»

26 › 'Lige alué rió enomí nígameka regá nejele: «Neka 'la sébali ruwí, alué abé mékame enomí nocháriga, alueka abéchigo abé we'ká 'yámala ne. 'Lige alué tase mékame enomí nocháriga, alueka bujémala ne napu ekí 'ya ne.

27 'Lige alué ralámuli sairúgame napu tase najkile napurigá ne wa'lula selígame nímala, alueka jeka

a'pawa 'lige 'ma me'liboa jena ne'chí etériga», alarigá anele.

Jena ruwimela 'ma sébaligo Esusi we'ká riógachi Rusaleni anilichi

²⁸ Pe nujubapi 'ma alarigá ra'ichasa alué Esusi, uché 'we simile Rusaleni simea, alésíko rewiná nile.

²⁹ 'Lige amulí seba Be'tagé 'lige Betania 'ámuli riógachi napu nile re'leberi Olibo rewégachi rabó 'lige alé yéniga júlale oká rió bajchá napu nile bo'né benírame, regá anigá:

³⁰ —Simawa alé 'pari pe'kabi riógachi Be'tagé rewégachi 'lige 'emi alemi sébaga rewimela 'emi bilé bulito o'wiga ujchárígame bijí ranala ta'chó murútilime. 'Lige su'panasa jeka o'toboa o'wiga alué bulito.

³¹ 'Lige ralámuli rukésaká chonigá su'panalia alué bulito, regá anewa: «Alué Wa'lula najkí bulito.»

³² 'Lige alué oká rió bo'né Esusi benírame simíbale 'lige 'la rewale bulito napurigá anile Esusi.

³³ 'Lige alué bulito su'pana uchúkachi, alué upugégame ka anele:

—¿Chonigá su'panáliché 'emi alué bulito?

³⁴ 'Lige alué oká rioka regá nejele:

—Alué Onorúgame a'walila nígame najkí ye bulito.

³⁵ Alésíko o'tóile alué bulito Esusi alé na'légana, 'lige alué oká rió gemala chiní i'weli bujusá pérale alué bulito 'lige alé asérale alué Esusi.

36 'Lige alé rabó moyena alué we'ká ralámuli bajchabemi pésiga e'yénale gemala chiní i'weli napurigá nokame nile napu'lige nawasa napunápurí riógachi bilé wa'lula rey.

37-38 'Lige alé rabó Olibo na'kolígana e'yéniga napu pe 'wechi ma'chígime nile Rusaleni, suwábaga alué we'ká ralámuli alué Esusi oyérame chojkile e'wele sinaka ra'icha ra'sálagá, abiena 'we a'lá niraga ra'icha Onorúgame. Regá anigá:

—¡Jipe 'ma seba alué Wa'lula Rey Onorúgamete julárigame, Onorúgame a'walila nígame, ramueka 'we a'lá niralia ye rió! ¡Wa'lú ra'sálalí nerú 'pa rewagachi!

Regá anile alué ralámuli napugiti wa'lú a'walí nígame níligame alué Esusi, 'we sa'wame nile ralámuli tabilé ma'chílime, 'lige ajánarime nile alué suwígame. Abiena 'la o'pasárale maligi mili ralámuli 'ya bajchabé rawé maligi banite 'lige oká ro'chite. Onorúgame 'yame nile a'walí bo'né nila.

39 'Lige jaré bariseo napu jale alemi we'ká ralámuli jágichi, alueka anile:

—Muérigo benírame, sulíwa alué mué 'yuga e'yéname napurigá kilí jámala.

40 'Liko alué Esúsika regá nejele:

—Neka 'la bijchiá aní, ye ralámuli a'résaká siná a'liko rejte sinaka ra'ichámala.

41 Napu'lige Esusi enagá alé 'ma bochígimi ma'chígichi Rusaleni, 'lige nalale alué we'ká alé riógame ralámuli na'temaka,

42 regá anigá:

—Neka 'we seweka ená jipe alué ralámuli na'temaka. 'We 'la kápá alué ralámuli 'la 'nátaga

akisá jipe rawé 'la bi'wígame alawégame gayéname ko apiépiri ralámuli 'la 'nátaga akeme aleké ra'íchali rejcholi napu benírige ne alué ralámuli 'yabé rawé, jípeko 'máchigo nasótiga ajtíkó alué rejcholi, pecha bijchígilime alué ralámuli.

⁴³ 'Lige sebámala bilé rawé 'we resí ikimeli alué ralámuli. Alué saíla alé a'beka tegóchika we'é namó ajchámala nakomia aleka uchuka, mo'imea pachami,

⁴⁴ 'lige 'ma re'wániga me'limela alué ralámuli Rusaleni ejperégame, abiena 'ma re'wániga gajunámala galí. Alarigá ikimela alué ralámuli pecha bijchígiligame Onorúgame nawachi ralámuli gu'írimia ku guwana ro'inamia alué resiti nóchame.

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué ralineme alé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi mochígame

⁴⁵ 'Lige alué Esusi bajkile alé ra'pichí wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi, 'lige 'ma ma'chí buyánale alué ajágame ralineme ralámuli alé.

⁴⁶ 'Lige anele:

—Alé bilena apélichi regá ruwí: «Ne galílaká Onorúgame 'yuga ra'ichálime nímala 'lige iwérali tánilime», 'lige 'émika uné napurigá resó chigórigame nila.

⁴⁷ Alué Esúsika senibí rawé benírime nile Onorúgame nila ra'íchali alé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi, 'lige alué e'wélala balé abiena alué Moisesi a'rélala ra'íchali benírame ralámuli abiena alué e'wélala nulame alé we'ká riógachi, alueka 'nátale churigá 'la nimio me'liá alué Esusi.

48 'Lige tabilé che ikisá nílile alarigá 'la nímio me'liá, cha we'ká ralámuli jáligame alé alué ra'íchali rejcholi gepuga 'lige 'nata.

20

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué e'wélala

1 Bilé rawé napu'lige Esusi ajtígichi alé ra'pichí re'obá ilígichi Onorúgame galila, beniria Onorúgame nila ra'íchali we'ká ralámuli 'lige aminami rejcholi ruyea napurigá 'we a'lá e'wámala napu nulá Onorúgame. A'lige alemi a'bemi jábale alué e'wélala balé, abiena alué napu benírame nile alué ra'íchali rejcholi napu a'rele Moisesi 'we 'ya, abiena alué ralámuli jurío nuleme.

2 'Lige alué ralámulika regá anele alué Esusi:

—Mué Esusi, ¿tachiri najtékame nóchali nígame ju mué? ¿Wa'lula ju mué? ¿Chiéríte ajcharu mué napurigá wa'lula nímala mué?

3 'Liko Esúsika regá anele:

—Ne abichigó rukumela bilé ra'íchali, 'lige chonirá 'emi:

4 «¿Chieri júlale Juani napurigá rewarámala ralámuli ba'ichí jáwaga, Onorúgame o pe apiépiri ralámuli?»

5 'Liko alué ralámulika chojkile ra'icha a'bopi rukegá, regá anile:

—¿Churigá nejiawa? «Onorúgame júlale», anisúgáká, 'liko regá animela: «¿'Lige chonigá ta bijchígileché 'emi?» animela.

6 'Lige tase chérigá rupoa pe apiépiri ralámulite julárigame níligo. Alarigá ruisúká ramué 'liko 'ma me'limela ralámuli bajsibuga ramué napugiti

'la machigá mochígime Juani 'la Onorúgamete julárigame níligo.

⁷ Alarigá anile majaga alekeri tase machióríle aluete julárigame níligo alué Juani ralámuli rewarániliga ba'ichí jáwaga.

⁸ 'Liko Esúsika regá anele:

—Néchigó tabilé ruwimela 'liko chiéríte ajchárigame ka ne wa'lula neraga.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo cha nokáligo jaré rió i'wilí echerúgime repume

⁹ 'Lige chojkile Esusi ra'icha ralámuli 'yuga, regá anigá:

—Bilé rió jáwale we'ká i'wilí* bo'né gawílachi, 'lige owile repúniliga jaré rió nóchame, 'lige alué bo'né rió i'wilí nígame ka simile bilénami mejká. Alé mejká asale we'kabé bamí, alakí bamí kachi 'ma chojkile rakea alué i'wilí.

¹⁰ Napu'lige 'ma rakesa 'lige 'ma wachi, júlale bilé rió nóchame napurigá 'wímala alué i'wilí rakala napu nachuámili nile alué rió i'wilí nígame. 'Lige alué owítigime i'wilí repúkichi 'ma wejpisole alué rió julárigame 'wíniliga, 'lige pe sekega júlale kumi.

¹¹ 'Liko alué rió i'wilí nígame uchéchigo bilé rió nóchame júlale 'wíniliga. Abiena alué rió 'we ne'ocháliruchigó, abiena wejpisóliku, abiena tase 'yáliru alué i'wilí rakala napu 'núliga juláliru.

¹² 'Lige alué i'wilí nígame uchéchigo bilé nóchame rió júlale i'wilí 'wíniliga, 'lige abiénachigó 'we jéchiga wejpisole, 'lige 'ma kumi júlale.

---

* **20:9** Jaré ralámuli u'lí aneme ju, 'lige jaré pe 'uba aneme ju alué i'wilí.

13 › 'Lige arigá 'nátale alué i'wilí nígame: «¿Churigá olásiga 'la nímalaché? Jípeko julámala ne ne bo'né inolá. Siné kachi alueka 'la niráwaréko.»

14 › 'Liko alué owítigime ralámuli i'wilí jáwame repúnliga etesa alué rió alé a'nabeka enágichi, 'liko anile a'bopi ra'íchaga: «Alué rió júkuru alué o'nola nila nachuámili napu'lige o'nola mukusá, alekeri me'liboa alué rió, alarigá 'la ramué niga ejtebiwa ye wasá i'wilí jawárigame.»

15 'Liko alésíko 'minami mejkabé o'togá me'ale.

Alarigá anele Esusi alué ralámuli 'lige rukele:

—¿Cholámalawé alué wasá i'wilí nígame alué ralámuli alué re'malí me'ágame?

16 Alemi simela 'lige 'ma me'limela alué ralámuli owítigime i'wilí jawárigame repúnliga, 'lige uché jaré 'yámala alué i'wilí jawárigame repúnliga.

'Lige akisá alué ralámuli alanichi Esusi, 'lige regá anile:

—¡Tase siné alarigá nokisuga 'la kápá! —anile majaga.

17 'Lige Esúsika e'néniga anele:

—¿'Lige tachiri ruwime ju alué osilí napu uchú osiruga alé bilena apélichí napu uchú Onorúgame wikárila regá anime?:

Jaré rió galí newame gawélele bilé rejté,
'lige alué rejteka 'we a'lá a'wagá asíbale
alé chijtochi ajchásiga.†

Alanime júturu alué osilí napu uchú alé bilena apélichí napu uchú Onorúgame wikárila.

18 'Lige uchérájpé anile alué Esusi:

—Apiépiri rió alé rejtechi bo'ibasa, 'ma chi'wámala. 'Lige bilé rió me'táchisa alué rejte,

† 20:17 E'nesi Salmos 118:22.

'ma chi'laga rejpímala. Alué rejté aniáká pe ne'chí olagá aniame kéré.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame 'yalime ko napu Onorúgame 'yáwili ju

19 E'wélala balé 'lige alué Moisesi a'rélala ra'íchali rejcholi benírame ralámuli, alueka cha'pinálile alué Esusi a'lige yati alé, napugiti alué ralámulika 'we a'lá machíligame alieti olagá anió alué Esusi rejté gawélirigime ruyá, aminami 'we a'lá machile ne'ochalia alué ralámuli, iligá alué ralámulika majale alué uché jaré ralámuli, alekeri tabilé cha'pile.

20 'Lige júlale jaré rió napurigá pe i'kilí e'yénamala Esusi e'néniga, 'la a'ká ralámuli neraga pala se'winá anigá enara alué Esusi 'lige se'winá anigá einásaká yati cha'piboa olale o'tomea alé wa'lula selígame ajtígachi.

21 'Lige arigá siné rawé regá rukele:

—Mué, benírame, ramueka 'la machiaa 'we semáriga benírame ko mué, suwábaga ralámuli 'la nirame ko mué, 'lige 'la sébali benírame ko mué napurigá nulá Onorúgame.

22 Ruwíbá mué, ¿pala a'lá ju enomí i'lía alué wa'lula selígame rey alé Roma ajtígame, tabiléchala 'la ju?

23 Alué Esúsika 'la machile chátiri 'nátaga rukeo alué ralámuli, 'lige anele:

24 —'Emi bilé ralámuli, jeka o'tóbá bilé enomí.

'Lige bilé ralámuli yati 'yale bilé enomí chitúligame bawérigame. 'Lige Esúsika rukele alué we'ká ralámuli:

—¿Chieri mo'ola ju ye mo'ó jena enomichi ajtígame? 'Lige ¿chieri rewalá ju napu chujkú jena?

'Lige alué ralámulika regá nejele:

—Aka aluéguru wa'lula gobierno enomí nareme.

²⁵ 'Liko Esusi anele alué ralámuli:

—Napu alué wa'lula nila ju, alueka ku aba alué 'yáwaguru, 'lige alué napu Onorúgame nila ju, alueka alué Onorúgame 'yáwaguru.

²⁶ 'Lige alué Esusi tabilé se'wináriga nejele, alek-eri tabilé che ikile alué ralámuli rekó o'tonalie. Alésíko kilí jábale alué ralámuli, suwábaga tábiri 'we benegá nejéligime alué Esusi.

Jena ruwimela rukélirigo Esusi pala bijí ajagá e'yéname ka alawala ralámuli suwisá

²⁷ Pe nujubapi jaré alué saruseo chojkégame ralámuli simíbale Esusi 'yuga ra'ichamia. Alué ralámuli saruseo napu tase bijchígime nile rewagachi simíbame ko ralámuli suwisá, regá anele alué Esusi:

²⁸ —Mué, benírame, bilé rió mukusá 'lige bi'neli rejpisa upila tase 'cho 'kúchiga alué rió 'yuga, 'lige alué rió mukúgame ba'chila o bonila rewimeli kará alué mukí gunámakame, 'lige 'kúchigame nímará alué mukí 'yuga, 'lige alué rió 'kúchilaka alué mukúgame 'kúchila kárélará. Alaníché alué osilí napu osale alué Moisesi 'we 'ya ajtígame.

²⁹ Sinéchigo mochile gichao ejtemali a'boi riji-mala. Newile bilé alué re'malí bajchá ochérigame, 'lige 'ma mukule ta'chó 'wesi 'kúchiga alué mukí 'yuga.

³⁰ 'Liko alué rió mukúgame bonila newile alué mukí gunámakame 'yuga, abiena 'ma mukúlechigó tase 'kúchiga.

³¹ Alarigá nokale suwábaga alué gichao ejtemali repola 'yuga newía, 'lige suwábaga gichao ejtemali tase 'kúchiga suwile.

³² Alésíko arigá 'ma mukule alué mukí.

³³ Napu'lige alé rewagachi sebasa alué we'ká ejtemali 'lige alué mukí, aleka ¿chieri 'nalina upila nímawé alué mukí?

Alarigá rukele rekó tabilé bijchígime ke rewagachi simíbame ko suwígame.

³⁴ 'Lige Esúsika nejele:

—Jena wijchimoba ka rió 'lige umugítiri newime ju,

³⁵ alué napu ekí seba rewagachi nibilé umugí nibilé riótiri newime ju

³⁶ aminami tabilé siné suwimeli ju. Aleka suwábaga ralámuli napurigá santo ánjeli nímala. 'Lige Onorúgame 'kúchila nímala alé 'pa rewagachi 'ma senibí neraga.

³⁷ Aka aba alué bo'né Moisesi osálige'é pe'kabi osilí napu ruwí rajá ilíligo alué bilé u'tá rojá, alé pe'kabi osilichi ruwí rewagachi simíbame ko ralámuli suwisá. Alé pe'kabi osilichi ruwí alué Abraámi 'lige Isaki 'lige Akobo alé 'pa rewagachi mochigo jipe Onorúgame 'yuga, alué bakiá napu suwile 'we 'ya napu'lige ta'chó o'chérachi Moisesi.‡

³⁸ Onorúgame níriká tabilé 'wesi suwígame kéré.

³⁹ A'lígeko jaré e'wélala alué Moisesi rejchólila benírame anele:

---

‡ 20:37 E'nesi Éxodo 3:2-6.

—Mué, benírame, 'la bijchiá ju.

⁴⁰ Alésíko 'ma tabilé aminabi rukele alué ralámuli.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo abé najtékame ko Onorúgamete julárigame me'tigá Rabí

⁴¹ Esúsika rukele alué e'wélala:

—'Émika ¿chonigá regá aní Onorúgamete julárigame pe alué Rabí rijimala ko alué Rabí 'we 'ya ajtígame?

⁴² Aka alué bo'né Rabí osáleché alé osilichi Onorúgame Wikálala:

Alué Onorúgameka anéturu alué wa'lula ne'chí nuleme:

«Asagá ne 'yuga jena wajtoná

⁴³ napusí ne 'ma umérasa mué saíla.»§

⁴⁴ Aka alué Rabí osáligé 'é 'wa'lula ne'chí nuleme» anime, 'liko alué Onorúgamete julárigame abé najtékame ju me'tigá Rabí.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué e'wélala Moisesi rejchólila benírame sayega ra'íchaligo alué olagá

⁴⁵ We'ká ralámuli gepua mochile, 'lige alué Esúsika anele alué benírame:

⁴⁶ —'We a'lá 'nátaga alué 'yuga napu ju ra'íchali rejcholi benírame napu Moisesi a'rele 'we 'ya, alueka 'we riólame ju i'weli o'páchaga e'yénaga, 'lige najkime ju napurigá 'la niraga repóriwa alemi we'ká riógachi. 'Lige mochínilime ju alé napu mochime ju alué e'wélala najtékame nóchali nígame alé u'kuchí re'obachi «sinagoga» rewégame, 'lige najkime ju napurigá 'la semáriga kógiwa bilénami wa'lú go'achi.

---

§ 20:43 E'nesi Salmos 110:1-2.

⁴⁷ 'Ma bujeme ju galí alué umugí gunámakame. We'lisi jame ju Onorúgame tania iwérali re'obachi we'lisi napurigá pe a'boi najkime ju napurigá suwábaga ralámuli etémala. Nobí alueka abéchigo wa'lú gastigo narémalagó.

21

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame níriká 'we najtékame níligo alué enomí napu nejile mukí gunámakame

¹ Esúsika etele alué 'we enomígame ralámuli mochichi enomí alé gajónichi alé wa'lú re'obachi Onorúgame galila,

² 'lige etélechigó bilé mukí gunámakame 'we resiti pe u'kabi enomígame suwábaga mochichi napu ekí enomígame nile, pe okabi ejchirúligame enomí nile 'we pee najteme.

³ A'lígeko alué Esusi anile:

—'La bijchiá ye mukí gunámakame 'we resítiri tabilé we'ká enomígame pe oká enomí mochíkuru, pe napu ekí nígame nile.

⁴ Suwábaga ralámuli 'we enomígame ka pe u'kabi mochime 'ínile alué enomí pe rasírigame 'lige ye mukika 'ma nejí suwábaga napu ekí nígame nile.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo gajunáwili ko alué wa'lú re'obá

⁵ Esusi abiena etélechigó jaré ralámuli ra'icha mochigo alarigá níligo alué wa'lú re'obá Onorúgame galila, 'lige aliena semati níligo alué e'wele rejté alué wa'lú re'obá newárigime, 'lige 'we semati níligo alué suwábaga tábiri napu uchúchale 'lige napu jáwale ralámuli alé pachá re'obachi napu

ralámuli a'pime nile Onorúgame. 'Lige Esúsika anile:

⁶—Sebámala bilé rawé napu'lige ye wa'lú re'obá Onorúgame galila 'ma gajunáwili ju, suwábaga ye rejté napu eté 'emi wa'lú re'obá newárigime wijchí mochímala gajuga.

⁷ A'liko rukéliru alué Esusi:

—Mué Wa'lula, ¿chiéniko gajunáwili júkó ye wa'lú re'obá? ¿Churigá 'la machiboa 'ma sebamio raweli gajunáwili ko ye wa'lú re'obá?

⁸ Esúsika nejele:

—'We a'lá 'nátaga mochiwa napurigá tabilé 'wesi 'yégamala se'nú ra'íchali ruigá napurigá oyéramala 'emi. E'yénamala we'ká ralámuli ichúrimi ra'laga anisia: «Ne júkuru 'la bijchiá Onorúgamete julárigame. 'Ma seba raweli napu 'emi gu'irimili nílige ne.» Alarigá animela alué ralámuli, nobi 'émika tabiléchigo bijchígiwagó.

⁹—'Lige napu'lige ruyésiga 'emi nakó nerúlimio, tabilé majawa napugiti nerúlimili kame nakoli bajchá, nobi tabiléchigo 'cho suwibámili nímialagó ye gawí a'lige.

¹⁰ 'Lige aminabi ruwile alué Esusi:

—Alué we'ká ralámuli bilena gawichí ejperégame nakómala chebilena gawichí ejperégame sayega.

¹¹ A'wágame nokimela ichúrimi gawichí, 'lige abiena gurúlamala go'ame, 'lige nerúlamala naulítiri, 'lige 'pa rewagachi 'we e'karúgame chátiri buyame etémala ralámuli.

¹² > Tabilé 'cho alarigá ikichi suwábaga ye tábiri, 'we najátawili ju 'emi 'lige 'ma cha'piboli ju 'emi. 'Lige 'ma o'toboli ju 'emi e'wérali rukemia ra'íchali

alé u'kuchí re'obachi «sinagoga» rewégame, 'lige 'ma mo'áwili ju 'emi galírale ne'chí oyérame kóriká, 'lige 'ma o'toboli ju 'emi alué e'wélala mochígichi ra'íchali gatélachi.

13 A'lige alé o'tosuga 'emi, 'émika 'la sébali ma'chígime rupoa alarigá ko ne.

14 Tabilé e'karúganti na'tawa bajchabé churigá nemítiká,

15 ne 'nalina 'la nejímala semátiri 'nátili churigá nemímala 'emi. A'liko tabilé umérowa 'emi.

16 'Lige o'toboli ju 'emi napurigá galírale mo'awa 'emi o'nólate 'lige 'emi e'yélate, 'lige 'emi ba'chílate 'lige 'emi rijimálate, 'lige 'emi 'yuga oyame. 'Lige jaré 'emi 'ma me'liboli ju.

17 'Lige suwábaga ralámulite gichíwili ju 'emi ne'chí oyérame kóriká,

18 nobi neka 'la senibí repuka asimélagó 'emi.

19 'La anachásaká 'emi rekó gichilie a'lígeko 'la sebámala 'emi rewagachi.

20 › Napu'lige 'emi etea noligá mochigo sontalo jena Rusaleni we'ká riógachi, machiboa 'ma pe yati gajunáwili ko alué we'ká galí.

21 A'lígeko suwábaga 'emi napu mochí a'lige alé Jurea anilichi gawichí 'ma júmasiwa re'pá rabomi. 'Lige suwábaga 'emi napu mochí a'lige jena Rusaleni, 'ma júmisiwa. 'Lige suwábaga napu mochí a'lige alé 'mi jami, tabilé ku sboa jena Rusaleni

22 napugiti 'we enárelamala a'lige alakichi. A'lige 'ma alarigá ikimela suwábaga napurigá aní wa'lú apélichí chujkúgame osilí Onorúgame ra'ichálila alué apeli kabítigame.

²³ Resía umugí alué napu a'lige rawé rojpega mochígichi, 'lige alué umugí napu u'kuchí 'kúchigame bijí chi'ime a'lige rawé, napugiti 'we resiriká nímalá a'lige rawé jena wijchimoba. Onorúgame alarigá elámala.

²⁴ Ajaré siparínate ejchega me'liboa, 'lige jaré 'ma cha'piboli ju 'lige bochígimi gawichí o'toboli ju. 'Lige alué tabilé ralámuli israelita 'ma neyúriga mochímala jena Rusaleni napusí seba raweli napu'lige Onorúgame 'ma tabilé gu'írimala semátiri na'táليلate alué ralámuli tabilé israelita.

²⁵ › 'We e'karúgame chátiri buyámala alé re'pá rayénalichi 'lige mechachi 'lige so'pilichi. Alueka ruwime nímalá 'ma gajumio gawí. 'Lige jena wijchimoba we'ká ralámuli we'kaná riógame tabilé machimela chonigá ala'sió a'lige rawé, 'lige 'we majámala ená 'sichi a'wágame rolochi alué wa'lú ba'wí jena wijchimoba ilígame.

²⁶ 'Lige alué we'ká ralámulika 'ma rekupámala majaga etega alarigá ikíichi ye gawí napugiti a'wágame nokimémpá rayénali, 'lige mechátiri, 'lige so'plítiri alué 'pa rewagachi mochígame.

²⁷ Alígeko etémala 'emi ne'chí aleka enágichi ne re'kínasia bilena nolichi wa'lú a'walí niga 'lige ra'ósali ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga.

²⁸ Napu'lige ya 'ma alakichi, 'we a'lá iwériga mochiwa 'lige buigá mochiwa napugiti pe a'kinana 'ma tabilé resí ikiá mochímempá 'emi.

²⁹ Abiena regá anele:

—'Emi 'la machí napu'lige rojá

³⁰ yáachi, a'kinana sebamio bamunúsili.

³¹ A'chigóríga napu'lige 'emi etea i'kirú ikichi alé 'pa rewagachi, 'we a'lá machiboa 'emi pe a'kinana uché ku nawamio ne.

³² › Neka 'la bijchiá ruwí, suwábaga alarigá ikimeo bajchabé ta'chó suwichi ralámuli jipe ejperégame.

³³ Rewagá 'lige gawítiri siné rawé 'ma tabilé ne ikimela, nobi ne nila ra'íchalika tabiléchigo siné we'kámalagó.

³⁴ › 'We 'la 'nátaga e'yénawa 'emi, tase 'nátaga e'yénawa bajílime 'lige e'karúgame tábiri mélime napu nerú jena wijchimoba, a'lige rawé tase sanátiga sebámala ne napu 'emi mochí napu'lige 'emi tabilé 'nátaga mochígichi

³⁵ napugiti yati neraga nawámili kame ne 'lige suwábaga ralámulite etéwili kame ne.

³⁶ 'We 'la 'nátaga mochiwa Onorúgame 'yuga ra'icha, a'walí tania napurigá 'emi tabilé che ikimela napu'lige e'karúgame tábiri cha ikichi jena wijchimoba, napurigá 'la simámala 'emi tabilé chijúniga alé napu asimela ne, ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga —alanele Esusi alué ralámuli.

³⁷ Esúsika rawé 'we benírame nile alé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi, 'lige rukoka simime nile alé na'lébori nasípari Olibo rewégame rabó.

³⁸ We'ká ralámuli simíbame nile senibí be'á alé wa'lú re'obachi gepumia Esusi ra'ichálila.

22

Jena ruwimela Jurásichi bajkíligo alué Remónisi alawala

1 'Ma a'mulipi enale raweli sebamia Páskua anilime omali napu baní go'ame nile tase lebarura ajchigá newárigime,*

2 'lige alué e'wélala balé 'lige alué we'ká rió ra'íchali rejcholi benírame ralámuli napu Moisesi a'rele 'we 'ya, 'nátale churigá 'la nílga Esusi me'liá 'we nasoka napugiti 'we majáligime alué we'ká ralámuli.

3 'Liko alué Remónisi alawala chátiri bajkile alé Jurasi Iskariote sa'pálachi, alué Jurasi napu nile bilé alué makué oká rió nulame Esusi nochálalachi.

4 'Lige alué rioka simile e'nemia alué balé e'wélala, abiena alué e'wélala sontalo wa'lú re'obachi tebume Onorúgame galila, 'lige alé sebasa anele:

—Ne 'la nejkúrimala cha'piá alué Esusi.

5 'Lige alué ralámulika 'we ra'sálále, 'lige enomite najtétimoríle alué Jurasi.

6 Alésíko Jurasi chojkile 'nata: «¿Churigá chiéniko 'la nímawé cha'piá Esusi tase etérga ralámuli?» regá 'nátale.

Jena ruwimela Esusi go'áligo go'ame Páskua omégachi ta'chó me'liachi

7 Sébale raweli Páskua† omégachi baní go'yachi tase kawali ro'igá newárigime. A'lige rawé napu ekiná riógachi galírale me'liame nile bilé bo'á Onorúgame kógimia.

8 'Lige Esusi júlale alué Pegro 'lige Juani, regá anegá:

—Simíbaga, newawa alué go'ame ramué go'yame o'rako alí chónachi.

* 22:1 E'nesi glosario «levadura». † 22:7 E'nesi glosario «Pásqua».

9 'Lige alué oká rioka rukele:

—¿Koche 'la nítéko alué go'ame newalía?

10 'Lige alué Esúsika regá anele:

—Napu'lige 'emi sebasa alé we'ká riógachi, alé najtepámala 'emi bilé rió sikolí majtochi iligá enágame ba'wí ro'ágame, 'lige 'emi alué rió najátawa napusí seba bilena galichi, 'lige sebámala bilena galírale osámana ilígame,

11 'lige anewa 'emi alué rió galí nígame ne napu ju benírame najkió bilé galí napurigá go'mé ne 'emi makué oká rió 'yuga o'rako alí chónachi.

12 'Lige 'emi alué galí amoba ilígime 'nalina 'yáwili ju abiena 'ma 'we a'lá pechítigame, 'lige alé newawa 'emi alué go'ame.

13 'Lige alué rioka simíbale 'lige rewale alué rió sikolí majtochi iligá enágame napurigá anílige alué Esusi 'lige najátale. 'Lige jímole bilena galichi osámana ilígamechi, 'lige newale alé alué go'ame a'lige rawé Páskua omégachi go'yáame.

14 Napu'lige 'ma wajsigá ilígichi go'ame 'lige 'ma ro'áriga ilígichi, sébale Esusi go'mea, alé re'lé ilígame mésachi kilí bo'íbale gayena sekate machoka wi-jchí, alué makué oká rió nulame 'yuga.

15 'Lige anile Esusi:

—Neka 'we najkié napurigá napuíka go'poa ramué ye go'ame jipe alí chónachi Páskua omégachi bajchabé ta'chó mukiá ne.

16 Pe jipe go'sá go'ame 'emi 'yuga, we'lisi tabilé uché ku napuíka go'poa napusí 'ma 'la sébali ikisá napu najkí Onorúgame.

17 'Lige cha'pile alué baso i'wilí ba'wila rekútame ro'ágame, 'lige 'ma cheliera 'yasa Onorúgame, regá anele bo'né benírame:

—Nachútaga bajisi 'emi ye i'wilí ba'wila rekútame.

18 Neka 'la ruwí, tabilé uché bajimia ne napusí 'ma 'la sébali ikisá napu najkí Onorúgame.

19 Pe nujubapi 'wile alué baní tabilé kawali ro'igá newárigime 'lige wa'lú cheliera 'yasa Onorúgame, chi'wánale alué baní 'lige 'yale alué makué oká rió, 'lige anele:

—Go'sí 'emi. Ye baní ne sa'pala ju. Yeka ruwime ju 'ma me'liboli ko ne, 'lige mukimeli ko ne 'emi neraga.‡ 'Lige 'emi 'la senibí a'chigóriga nokoboa a'kinana ne mukusá ne'chí nélegá.

20 'Lige abiena 'wile alué baso i'wilí ba'wila ro'ágame napu rekútame ju, 'lige anile:

—Ye pachágana manígime i'wilí ba'wila ne elalá ju, alué elá napu ma'chínamili ju ne me'liá, 'lige ne mukugá wa'lú gu'írimili ju 'emi ralámuli. Regá gatele Onorúgame ralámuli jipe ejperégame gu'írimia napurigá 'la bi'wígame alawégame nímala. 'Lige a'lá sébali alarigá ikimeli júkuru ne napurigá aní Onorúgame nila ra'íchali.

21 'Lige alué rió napu gu'írimili ju ne saíla ne'chí cha'piá jena ajtikuru jipe ramué 'yuga jena mésachi.

22 Ne Esusi napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga mukumeli júkuru ne napurigá najkí bo'né Onorúgame, 'lige resía alué rió napu gu'írimili ju ne saíla ne'chí cha'piá.

‡ 22:19 «Gu'Íriga» aniáká Esusi pe anime ke anile suwábaga ralámuli alawala 'la bi'wimeo 'la oyérasaká Onorúgame alué ralámuli.

23 Alésíko chojkile rukea a'bopi alué makué oká rió chieri níliga gu'írimili Esusi saíla Esusi cha'piá.

24 Alésíko chojkile alué makué oká rió ra'icha 'we bochí anigá a'pílipi e'wélala neraga mochíniliga.

25 'Lige Esúsika anele:

—Alué e'wélala selígame alé bilena wa'lú gawichí nulame, alueka 'we nochárame ju alué ralámuli napurigá ajágame, 'lige alué ralámuli e'wélalaka 'la semáriga gu'írame mayeme ju alué ralámuli.

26 'Lige 'emi ralámulika tase alarigá niwa. Alué bilé rió abé najtékame ka, alueka nímili júkuru napurigá alué bilé rió re'malí nóchame tabilé gunarume. Alué nulame ka nejkúrime nímili júkuru napurigá pe bilé nóchame.

27 ¿Chieri júkó abé najtékame, alué mésachi asíbame go'ame go'mea, alué chalá go'ame ro'ame? ¿Tacha alué mésachi ajtígame abé najtékame ju? Neka pe napurigá bilé rió ju go'ame ro'ame. 'Émichigó a'chigóriga niwa napurigá ne.

28 'Émika senibí ne'chí 'yuga e'yénale ne'chí resí olánilichi ne saíla.

29 Neka alekeri 'yámala 'emi a'walí napurigá ne O'nola 'yale ne'chí

30 napurigá go'mela 'emi 'lige bajímala alé ne nila mésachi mochiga napu'lige ne uché ku se-basa, 'lige alé mochíbamala 'emi mutélachi napu ju e'wélala mochime napurigá gatémala 'emi ra'íchali alué makué okaná chojkégame ralámuli israelita 'yuga.

31 Alésíko alué Esusi Simoni 'yuga ra'íchale regá:

—Mué Simoni,§ alué Remónisika tala resí olániliga 'emi, wejpisóniliga napurigá ri'ligó wejpmókime napurigá a'rémala 'emi oyeria ne nila ra'íchali rejcholi.

³² Neka 'wéchigo tánigo Onorúgame napurigá tase siné a'rémala mué bijchigia 'la gu'írilime ko mué Onorúgamete napu'lige 'ma chajkena o'tosuga mué alué Remónisite. Napu'lige 'ma ku uchéchigo ku oyérasa mué ne'chí, 'lige gu'íriwa mué gompaniérola ruigá wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame.

³³ 'Lige Pégroka anele:

—Mué Wa'lula, neka aba'lá simé olá mué 'yuga rekó galírale bajchalíe, rekó me'liruge.

³⁴ 'Liko Esúsika nejele regá anegá:

—Pegro, be'lí be'á napu'lige ta'chó sinachi o'tolí, baisá 'yegámala mué ta machióriká ne'chí.

³⁵ 'Lige Esusi rukele aba alué makué oká rió:

—¿'We rokáré bilé tábiri napu'lige júlige ne 'emi tabilé o'ká sibula tabilé enomítiri, 'lige tabilé pabega aká nujubami akarálime?

'Lige alué ralámulika nejele:

—Tabilé tábiri rokáré.

³⁶ A'lígeko Esusi regá anele:

—Jípeko 'la o'toboa chiwela, 'lige enomítiri. 'Lige bilé 'emi tabilé nílasaká siparina 'liko ralinewa bo'né o'páchala, siparina raliboa 'lige.

³⁷ Neka 'la ruwí: Bijchiá me'liboli ju ne napurigá aní alué osilí Onorúgame nila 'we 'ya newárigime ta'chó ochérachi ne, regá anime: «'We resí oláwili

---

§ 22:31 Alué Simoni oká rewégame nile, Pegro anilime nílechigó. 'Lige i'sínimi Esusi Simoni Pegro anilime nile.

ju alué rió, napurigá pe apiépiri rió cha 'sime alarigá etéwili ju.» Alarigá ruwí alué osilí, 'lige 'la bijchiá alarigá ikimeli ju napurigá ruwí alué osilí Onorúgame nila.

³⁸ 'Lige bilé alué makué oká rioka anele:

—Mué Onorúgame a'walila nígame, jena bi'tí oká siparina.

'Lige Esúsika regá anele:

—A'lá ju.

Jena ruwimela Esusi ra'íchaligo Onorúgame 'yuga alé Rusaleni na'lebo rabori Olibo anilichi

³⁹ 'Lige Esusi simile Rusaleni na'lebo rabori Olibo rewégachi napu simime nile bo'né Onorúgame 'yuga ra'ichamia, 'lige alué 'yuga benime najátale.

⁴⁰ 'Lige sebasa alé rabori anele:

—Tániwa iwérali Onorúgame napurigá ta neyúrimala Remónisi na'tálila.

⁴¹ 'Lige Esusi alé a'mibemi waná simile, 'lige alé chojkóbisiga ilíbale Onorúgame 'yuga ra'ichamia, 'lige Onorúgame 'yuga ra'icha regá anele:

⁴² —Mué O'nó, neka tabilé najkí napurigá ralámuli resí olámala ne'chí. Mué abalarigá najkisáká, abirigá resí ikiméleké ne.

⁴³ 'Lige pe yati neraga ma'chínale bilé santo ánjeli alé 'paka rewagáchika simígame a'walí 'yamia Esusi.

⁴⁴ 'Lige Esusi we'ká 'nátaga resí nílga, 'we iwégame ra'ichaga Onorúgame 'yuga 'we chilénale napieri elá 'lige wijchí pachule.

⁴⁵ 'Lige ku o'weti ilísisa alé napu chojkóbaga ilile Onorúgame 'yuga ra'icha, 'lige ku simile

napu mochile bo'né nochálalachi nulame, 'lige 'ma okókame rewale, 'ma okole resibaka chálagá we'ká 'nátaga.

⁴⁶ 'Lige anele:

—¿Chonigá okoka bi'tirúché 'émika? Mochísiga o'weti, ra'íchawa Onorúgame 'yuga, iwérili tániwa napurigá ta neyúrimala Remónisi nila 'nátili.

Jena ruwimela Esusi cha'pílirigo saílate

⁴⁷ Esusi bijí ra'icha ilígichi, alué Jurásika napu nílige bilé alué makué oká rió Esusi nila nóchali nulame we'ká ralámuli 'yuga sébale alemi. 'Lige a'bé nawile Esusi, banachí chu'migá repórule napurigá nokame nile alué ralámuli,

⁴⁸ 'lige Esúsika anele:

—Mué Jurásika ne'chí chu'miá banachí pe ruigá 'smi mué ne ko Esusi napu 'yaga e'yena ne saíla, ne alué rió napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga.

⁴⁹ Alué Esusi benírameka etesa alarigá oliachi Esusi, regá rukele:

—Mué Onorúgame a'walila nígame, ¿pala sásiwa ramué siparínate?

⁵⁰ 'Lige bilé alué Esusi nila nóchalichi nulame rejpúnale najkala wajtoná ilígame alué rió wa'lula balé 'yuga nóchame.

⁵¹ 'Lige Esúsika anele:

—¡Tase che olawa, a'rewa 'emi!

'Liko Esusi ku na'chúchale alué rió najkala.

⁵² 'Lige Esusi anele alué e'wélala balé abiena alué e'wélala sontalo alué wa'lú re'obá Onorúgame galila tebume abiena alué e'wélala rió ralámuli jurío nuleme, napu sébale o'tomea alué Esusi:

—'Émika we'ká siparina, igútiri o'ká si.
¿Chigórigame ju ne?

⁵³ Napu'lige ne nabí rawé ajtígachi alé wa'lú re'obachi, 'lige tase siné che olá 'emi ne'chí. 'Lige jípeko a'má seba raweli napu'lige 'emi resí olámala ne'chí. 'Ma umérilia 'emi resiti 'nátalite.

Jena ruwimela Pegro tabilé machióríligo alué Esusi

⁵⁴ 'Lige alésíko cha'píli ru alué Esusi 'lige o'tóli ru alé wa'lula balé bejtélachi. 'Lige alué Pégroka najátasia enale pe mejkabeka.

⁵⁵ 'Lige alé ra'pichí nasipa na'yasa mochíbale alué saíla, alemi mochíbale sujkáliga, Pegro abiena alemi asíbalechigó.

⁵⁶ 'Lige bilé mukí go'ame newame etesa alemi ajtígachi Pegro sujkáliga, kilí ilíbale e'negá, 'lige anile:

—Neka eteme ke ye rió Esusi 'yuga eyénachi.

⁵⁷ 'Lige alué Pégroka 'yégale regá anigá:

—Mué mukí, neka tase machí alué rió.

⁵⁸ 'Lige pe nujubapi bilé rió etele alué Pegro, 'lige anele:

—Ne abiena eté mué Esusi 'yuga eyénachi.

'Lige Pégroka nejele:

—¡Mué rió, neka tase 'yuga eyene alué rió!

⁵⁹ Pe nujubapi uché bilé rió anile:

—'La bijchiá ye rioka Esusi 'yuga eyéname ju, napugiti napurigá Galilea rewégachi ejperégame, alarigá ra'íchame kame.

⁶⁰ 'Lige alué Pégroka regá anele:

—¡Mué rió, neka tase machí tachiri olagá anía mué!

Pe aba'lige yati bijí ra'icha ajtígachi alué Pegro, sinale bilé o'tolí.

⁶¹ 'Lige alué Esúsika gu'lile 'lige e'nele alué Pegro. 'Lige alué Pégroka nélále alarigá anésiga alué Esúsita rapakónala alí, 'yegamio baisá alué Pegro ta'chó sinachi bilé o'tolí.

⁶² 'Liko alué Pegro ma'chínale alé 'minami, 'we chálagá nalale.

Jena ruwimela gawélirigo Esusi

⁶³ Alué ralámuli Esusi tebúkame 'we gawélale alué Esusi 'lige a'kuérami chibi olale abichilubi 'we gawéliga.

⁶⁴ Busila bulesa ba'nasólite abichilubi 'we chibi olale 'lige rukele:

—Machígobá ¿chieri 'siá nejchoa?

⁶⁵ Aminami we'ká e'karúriga chíbiriga anele.

Jena ruwimela Esusi o'tólrigo e'wélalachi ra'íchali gatélichí

⁶⁶ 'Lige che'lachi napuíle e'wélala ralámuli jurío nuleme, abiena alué e'wélala balé, 'lige alué Moisesi rejchólila benírame, 'lige o'tólriru alué Esusi alé ra'íchali gatélichí.

⁶⁷ 'Lige alé iwégame rukéliru:

—Ruwí: ¿Pala mué ju nejkúrimili Onorúgamete julárigame?*

'Lige alué Esúsika nejele:

—Rekó anisá ne «ne ju», 'emi tase bijchígimala,

⁶⁸ 'lige ne rukisá 'emi chieri ka ne, 'lige tase ruwimela 'emi chieri ka ne.

* **22:67** Napu'lige Esusi rukilía: «¿Pala mué napu nejkúrimili ju Onorúgamete julárigame?» Pe regá rukilime kéréle: «¿Pala mué ju Kristo?»

69 Ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, jípesíko asimela ne alé 'we najtechí napu ajtí alué Onorúgame wa'lú a'walí nígame.

70 'Lige suwábaga alué ralámuli regá rukele:

—¿'Liko mué Onorúgame Inolá korime ke aní mué?

'Liko Esúsika regá nejele:

—Ju, aka 'emi 'we a'lá ma'chígime aníché a'boi.

71 'Liko regá anile alué ralámuli:

—Ya 'ma 'la sébali machirúke'é, tase rokáré uché bilé rió machime napugiti bo'né 'la sébali ruyame.

23

Jena ruwimela Esusi o'tólrigo alué selígame Pilato ajtígichi

1 Alésíko suwábaga alué e'wélala jásele 'lige o'tole Esusi alé napu asale alué selígame Pilato anilime, napu nóchali 'yárigame nile alué romano e'wélalate napurigá alé Jurea nulámala.

2 'Lige alé chojkile e'chewa regá anegá:

—Ramueka etelia ye rió ramué ejperélachi ramué nila gawí bo'ígichi se'nú ra'íchali ruyachi, tase najtétiwará ramué alué wa'lula gobierno Roma nulame, abiena ruwí alué Onorúgamete julárigame ka, 'lige aminami wa'lula gobierno kori.

3 'Liko rukele alué selígame Pilato:

—¿Mué ju wa'lula rey ralámuli jurío nuleme?

Esúsika regá nejele:

—Ju, ne ju.

4 Alésíko alué Pilato ruyele alué wa'lula balé abiena alué uché jaré ralámuli regá anegá:

—Ne níriká, tabilé cheri kanti káwé ye rió.

⁵ 'Liko alué ralámulika aminabi anele 'we a'wágame ra'íchaga:

—Tabilé 'la ra'íchali beniri ralámuli jena Jurea rewégame gawí bo'ígichi ejperégame. Alé Galilea anilime gawí bo'ígichi chojkile sineko, 'lige jípeko 'ma jeka Jurea seba.

⁶ 'Lige alué Pilato akisá alé Galilea anilichi chojkíligo, rukele pala Galilea bejtégame ka alué rió Esusi.

⁷ 'Lige ruyésiga Galilea bejtégame ko Esusi, 'liko nulale o'tóniliga alé napu asale alué selígame Erore napu nile selígame alé Galilea anilime gawí bo'ígichi nulame. A'lige rawé eyénale alué wa'lula selígame Erore alé Rusaleni rewégachi.

Jena ruwimela Esusi 'ma o'tólrigo napu asale alué wa'lula selígame Erore

⁸ 'Lige alué wa'lula selígame Erore Esusi etesa 'we ra'sálále. Abé 'yabesi we'ká rawé 'we eténilia asáligo alué Esusi, napugiti akéligime Onorúgame a'walila nígame ko alué Esusi. 'Lige 'we eténile asáligo pala 'la bijchiá ko a'walí nígame ko.

⁹ 'Lige we'ká ra'íchali rukele 'lige alué Esúsika tase nejele.

¹⁰ Abiena alé jale alué e'wélala balé abiena alué ralámuli ra'íchali rejcholi benírame alué Moisesi a'rélala, 'lige 'we iwégame e'chewa jale.

¹¹ 'Liko alué selígame Erore 'lige abiena alué sontalo chojkile gawelia. 'Lige o'pachátarile alué o'pacha 'we semati napu alué bo'né selígame Erore o'pachátame nile, 'lige pe gawéliga lolale. 'Lige

alué selígame Erore nulale napurigá ku alé Pilato ajtígachi o'toboa alué Esusi.

¹² 'Lige alésíko alué selígame Erore 'lige selígame Pilato 'we a'lá gompaniero gayénale, 'yabé bajch-abé raweka na'áuka járome nílige.

Jena ruwimela uchéchigo o'tólrigo Esusi alué Pilato ajtígichi

¹³ 'Liko alué selígame Pilato bayele alué e'wélala balé, abiena uché jaré rió e'wélala, abiena we'ká ralámuli,

¹⁴ 'lige anele:

—'Émika akiná a'pá ye rió ra'íchali najsibuga eyéname kóriká. 'Lige neka 'ma 'la rukékuru 'emi akériga, 'lige ne níriká tabilé se'winá 'síkame ká'é ye rió napurigá 'emi e'chewámala ye rió ra'íchali najsibuga eyéname ko.

¹⁵ Nibilé alué selígame Erore níriga tabilé chieri kame ká'é napurigá me'liboa ye rió.

¹⁶ Pe nulámala ne napurigá wejpisópua ye rió, 'lige pe yati ku elímala ne napurigá simela a'minami —anile Pilato.

¹⁷ Napu'lige Páskua omégachi sebasa senibí bamí, alué Pilato ma'chí pame nile bilé rió galírale bajchárigame, alekeri pe wejpisosa a'rémoríle alué Esusi.

¹⁸ Íligá alué we'ká ralámuli tase elale, 'lige chojk-ile ne'oa regá anegá:

—¡Tase pe wejpisosa a'rewa alué rió! ¡Barabasi 'nalina ma'chí pápua!

¹⁹ Alué rió Barabásika galírale bajcháriga asale napugiti nakó o'wínaligime alé Rusaleni we'ká riógachi abiena me'álige bilé rió.

20 Pilato tabilé bajchánile galírale alué Esusi, alekeri uchéchigo siné ruwile pe yati ku elimio napurigá 'minami simela,

21 'lige alué ralámulika abéchigo a'wágame ne'ole 'liko regá anigá:

— ¡Gulusichi ujchawa! ¡Gulusichi ujchawa!

22 'Lige Pilato uchéchigo regá anile, alésiko 'ma baisá nile:

— ¿Tachiri chátiri nasibule ko ye rió? Ne níriká tabilé se'winá 'síkame ju ye rió napurigá me'liboa. 'Lige neka pe nulámala napurigá wejpisópua, 'lige pe yati ku elímala ne napurigá simela 'minami.

23 'Lige alué ralámulika abichilubi 'we nulale e'wele ne'oka napurigá gulusichi ujchawa alué Esusi. 'Lige 'we ne'ole alué ralámuli abiena alué e'wélala balé, arigá 'ma umébale anigá napurigá najkile a'boi.

24 'Liko alué Pilato e'wale napurigá najkile alué ralámuli.

25 'Liko ma'chí pale alué uché bilé rió galírale bajchárigame napu alué ralámuli najkile ma'chí pasime napu nakó o'wínalige alé Rusaleni we'ká riógachi abiena napu me'álige bilé rió. 'Liko alué Pilato elile alué e'wélala balé napurigá alarigá olámala napurigá najkile a'boi.

Jena ruwimela Esusi majtórilirigo alué wa'lú gulusí

26 Napu'lige sontalo 'ma 'yuga e'yéniga Esusi gulusí* majtóriga alé gulusichi ujchamia, 'lige

---

* 23:26 Mayelia siné kachi Esusi majtórilirigo alué gulusí re'pá o'wepo nasipa bo'ígime rableta ru'nágame alué gulusí newalime. Mayelia alué uché bilela rabilétaka o'weti ilígame 'ma alé rabó ilíligo.

bilé rió cha'pile alemi eyéname kólíga Siréneka nawágame Simoni rewégame napurigá gu'írimala gulusí majtórílichí. 'Lige majtóríli ru napurigá guwana enámala majtoga napu Esusi enale.

²⁷ 'Lige we'ká ralámuli e'yénale najátasia, abiena we'ká umugí e'wele nalasia e'yénale chálagá na'temaka Esusi o'towachi.

²⁸ 'Lige alué Esúsika e'nele 'lige anele:

—'Emi umugí jena Rusaleni ejperégame, tase nalápua ne'chí na'temaka, pe iligá 'emi a'bopi na'temaka 'nalina nalápua abiena 'emi a'boi 'kúchila.

²⁹ Sebámala raweli 'we resiti raweli tase anachárume 'lige alué umugí chi'ime a'tanégame abiena ojtabégame alueka uchérájpé abé resí nílimala, 'lige ta'mé 'we rasigá resí nílimala alué umugí tabilé 'kúchigame ka.

³⁰ Abiena anile: «Alué we'ká ralámuli najkimela napurigá amoba gajúmala re'pá jágame rabó nokogá.» «Abiena najkimela napurigá na'póliwa re'lé jágame rabote.»

³¹ 'We cha nokame ju ye ralámuli, ne 'la Onorúgamete julárigame kachi chiena 'we resí oliá ne, 'lige a'kinana abéchigo resí oláwili júkuru 'emi.

³² Abiena 'yuga e'yénale oká rió gulusí majtórígachigó 'we i'nílime me'limea alué Esusi 'yúrigachigó.

Jena ruwimela Esusi gulusichi ujchálirigo

³³ 'Lige sebasa bilena rabó Anayáwali Mo'ola rewégachi,† gulusichi ujcháliru Esusi me'limea,

† **23:33** Yolika «Calvario» aneme ju alué rabó, 'lige aminami «Gólgota».

nasipa ujcháliru.

³⁴ 'Lige alué Esusi alé re'pá gulusichi ujchásiga Onorúgame 'yuga ra'íchale regá:

—Mué O'nó, pe rekó e'káwagó ye ralámuli rekó lonokachi, tase machí resí nokao ye ralámulika.

Alésíko alué sontáloka chojkile re'ea‡ chieri meta alué Esusi o'páchala.

³⁵ 'Lige alué we'ká ralámuli alemi jale e'negá, abiena alué e'wélala ralámuli jurío nuleme, 'lige 'we gawélele alué Esusi, regá anegá a'bopi:

—Esusi we'ká ralámuli gu'írile, jípeko bo'nepi neyúsamale ke 'la bijchiá Onorúgamete julárigame nísaká.

³⁶ Alué we'ká sontalo abiena gawélele alué Esusi a'bemi jaga i'wilí ba'wila pee a'wágame 'we cho'kógame owigá

³⁷ regá anegá:

—Mué Wa'lula, rey níriká ralámuli jurío nuleme, bo'nepi neyúsiwagó.

³⁸ 'Lige alué sontáloka ujchale bilé rabileta osirúgime alé gulusichi alé mo'rákana napu Esusi chujkule regá anime: «Ye ju wa'lula rey, ralámuli jurío nuleme.»

³⁹ Abiena alué bilé rió cha 'sime alé chujkúgame 'we gawélele, regá anegá:

—¡Mué níriká Onorúgamete julárigame, bo'né neyúsiwa, abiena gu'íriwa ramué napurigá neyúsiwa!

⁴⁰ 'Lige alué uché bilé rioka ne'óchale alué uché bilé rió, regá anegá:

---

‡ **23:34** Alué re'igí napu re'ele alué sontalo alé napurigá «dado» nile alué re'igí.

—Mueka ¿tacha majawáché alué Onorúgame? Ramueka a'chigóriga me'liboli júkuru napurigá ye rió.

⁴¹ Ramueka asíriga wa'lú gastigo narigíguru, najtétiga napu resí nokarúpa ramué. 'Lige ye rioka tabilé inílame rió júkuru.

⁴² 'Lige alarigá anesa alué rió 'lige Esusi 'yuga ra'íchale. Anele:

—Mué Esusi, 'we a'lá sébali néléwa mué ne'chí napu'lige rewagachi moinasa 'ma 'la sébali olasa jena wijchimoba.

⁴³ 'Lige Esúsika regá nejele:

—Mué rió 'we a'lá nirá ne'chí, alekeri jípesíko 'we a'lá sebámala mué ne'chí 'yuga asimea alé 'pa rewagachi.

Jena ruwimela mukúligo Esusi

⁴⁴ 'Lige 'ma rawilichi 'ma chónale rayénali, 'lige chónaga ilíbale bochígimi gawichí. Nasípagana enagá ku rayénale alué rayénali.

⁴⁵ Napu'lige chóniga ilibasa, alué chiní alé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi chujkúgame nasípagana chi'wale.

⁴⁶ 'Lige Esusi a'wágame ra'íchaga regá anele Onorúgame:

—Mué O'nó, 'ma ku o'tobógó ne alawala, 'lige 'we 'la repúpua.

Alarigá anisá, 'ma mukule.

⁴⁷ Napu'lige alué sontalo wa'lula we'ká sontalo nuleme etesa alarigá ikisá, 'lige 'we a'lá niraga ra'íchale Onorúgame regá anigá:

—'La bijchiá ye rió 'we a'lá rió nile, tase se'winá 'síkame.

48 'Lige alué we'ká ralámuli napu jale etea mukuchi Esusi 'lige we'ká e'karúriga ikichi, 'minami simíbale sulachí o'chosia chálagá napurigá nokame nile a'boi bile ralámuli mukusá.

49 Alué we'ká ralámuli napu ekí nile alué Esusi machime, abiena alué we'ká umugí napu si e'yénale Galiléaka Esusi 'yuga, alueka a'nabeka mejkabé jale e'negá alarigá oliachi.

Jena ruwimela Esusi gatélirigo bilena ewachi napu ewarárigime nile napu rekáwili nile bilé mukúgame

50 Ajtile bilé rió jurío 'we a'lá rió José rewégame, Arimatea rewégachi ochérigame we'ká riógachi napu nile pachá Jurea rewégame gawí bo'ígichi, alueka bilé wa'lula nile ralámuli jurío nuleme.

51 Alué rió Joseka tase najkílige napurigá me'liboa Esusi. Uché jaré e'wélala juríoka 'we najkílige napurigá me'liboa Esusi. Alué Joseka 'we a'lá oyérame nile alué Onorúgame nila rejcholi, 'lige buigá asale bilé rawé napu sebámili nile napu'lige 'ma 'la sébali ikimeli nílige jena wijchimoba napurigá najkile Onorúgame.

52 'Lige alué rió simile e'nemia alué Pilato, 'lige lisensia tánale alé gulusichi chujkúgame mukúgame Esusi re'kibumia o'tomea a'minami gatemia.

53 'Lige re'kibusa alé gulusichi chujkúgame, 'lige kabile rojsákame chinichi, 'lige o'tole 'lige rekale bilena ewarárigichi wejtosá rejtechi pachami bajkigá napu ta'chó 'wesi mukúgame gatérigime nile alé.

54 Alige rawé 'we jigale ta'chó rapagachi alaké yanchi rawé, napugiti rapagásaká 'ma resíbilichi nílgame melénala rukuchégame abiena.

55 'Lige alué umugí napu si e'yénale alué Esusi 'yuga Galiléaka, alueka 'la etele alemi alarigáriga gatélíchi alué Esusi.

56 'Lige ku sebasa alé galírale napu bejtébaga mochile, 'lige gajsalá basule 'we semá júkame alué mukúgame ro'emía alué gajsalá ba'wila, 'lige gajsalá yowí rusule alué Esusi mukúgame ujchemia. 'Lige resíbulíchi, resíbale napurigá nulame nile Moisesi nila ra'íchali rejcholi.

24

Jena ruwimela Esusi ku ajániligo

1 Romíkíchi 'we be'á simíbale alué umugí alé napu bo'ile alué Esusi pachá napu rekáririge gatériga. 'Lige o'ká simíbale alué ba'wí 'we semá júkame 'lige alué gajsalá yowí rusurúgame o'ká.

2 'Lige alé ewágachi sébaga, etele chajkena ajtigó rejté napu ajchárígame nile ma'chímanaka 'yériga alé napu rekáriru Esusi.

3 'Lige mo'ile, 'lige tase rewale Esusi mukúgame alé gatérigime.

4 Alésíko kilí jale 'nata: «¿Chukíleché Esusi?» laa jale. 'Lige yati neraga etele oká santo ánjeli napu Onorúgamete julárigame nile, o'tosákame ra'ósame o'páchigime alé a'bemi jággame.

5 'Lige alué umugika majaga wijchí rojpojchaga uchúpale. 'Lige bilé alué santo ánjelika rukele:

—¿Chonigá 'yamíché 'émika Esusi jemi suwíggame gatélachi?

⁶ ¡'Ma ku ajánaleché, tabilé néré jemi! Aka 'la na'tásibá alarigá ra'íchaligo alé Galilea asagá.

⁷ Ruwile alué napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, nejíwili níluga alé e'wélala ralámuli mochígichi napu 'we resí nokame ju, 'lige alué bo'né Esusi 'ma gulusichi ujchagá resí oláwili níluga, 'lige 'ma mukumeli níluga alé gulusichi chujkugá, 'lige pe bakiá rawé kachi ku ajánamio.

⁸ 'Liko alué umugika nélále alarigá anélirigo alué Esúsite.

⁹ 'Lige pe nujubapi yati kumi simíbale galírale, 'lige ruyele alué makué bilé rió Esusi nochálilachi nulame abiena suwábaga alué uché jaré ralámuli alé.

¹⁰ Alué umugí napu e'yénale alé napu Esusi gatélirige nile María Magalena rewégachi bejtégame, 'lige Juana, 'lige María alué Santiago eyela, 'lige uché jaré umugí. Alué umugí nokale ruyea alué makué bilé rió* Esusi nochálalachi nulame.

¹¹ 'Lige tabilé bijchígile alué makué bilé rioka alué umugí alarigá ruwichi, iligá regá 'nátale: «¿'Lacha bijchiá nímawé napurigá aní ye umugí?»

¹² 'Lige alué Pégroka ma'chínale 'lige yati 'male e'nemia alé 'mi napu bo'ílige gatériga Esusi. 'Lige alé sebasa pe chinicho rewale, 'liko ku galírale simile, 'we na'tasia enale kumi ta rewisáká alué Esusi gatérigime alé ewarárigichi.

Jena ruwimela alemi Emausi simime bowé bo'ígichi ma'chínaligo Esusi

---

* **24:10** Napu'lige Esusi me'lisuga alésíko 'ma pe makué bilé ejte-bile 'la Esusi oyérame napugiti Jurásika 'ma tabilé oyériligame Esusi.

13 A'lige rawé napu alué Pegro ro'ínasa napu bo'ile alué Esusi gatériga, a'lige rawé simile alué rió Kleopasi rewégame 'lige uché bilé ralámuli 'yuga, simíbale alé pe'kabi riógachi Emausi rewégachi napu ejperégame nile alué ralámuli. Emaúsika pe a'mulipi nile alé Rusaleni. Alué oká ralámulika tabilé nulame nile Esusi nochálilachi, pe gompaniérola nile alué Esusi 'yuga nóchame makué bilé rió.

14 'Lige alemi boichimi e'yénaga bijí ra'ichasia e'yénale 'we chálagá etesa mukúligo alué Esusi alé gulusichi.

15 'Lige ra'ichasia e'yénigichi alué ralámuli, 'lige pe yati neraga ma'chínale alemi Esusi, 'lige si simile.

16 Rekó 'la etee 'lige tase machile alué Esusi ko.

17 'Lige Esúsika rukele:

—¿'Émika tachiri ra'ichasia i'nárikó jemi bowesia?

18 'Liko alué rió Kleopasi regá nejele chálagá:

—Suwábaga ralámuli machíché alarigá ikíliga kulírikáchi alé Rusaleni. 'Lige ¿pe muecho tabilé machí alarigá ikíliga alé?

19 'Lige Esúsika rukele:

—¿Chukirú ko alé?

'Lige bilé alué ralámulika regá anile:

—'Ma me'líli ru alué Esusi Nasareta bejtégame,† alué napu ruwime nile napu anele Onorúgame. 'We 'la benégame nile we'ká e'karúgame nóchaga abiena rejcholi ruigá napugiti Onorúgame a'walila nígame níligame. Onorúgame 'we a'lá

† 24:19 E'nesi glosario «nasareno».

nirale suwábaga napurigá 'sile alué Esusi abiena ralámulichigó.

²⁰ 'Lige alué e'wélala balé 'lige ramué nuleme e'wélala 'ma nejile napurigá me'liboa gulusichi ujchagá alué Esusi.

²¹ Ramueka mayelie alué Esusi 'simio aminá jula alué ramué saíla napurigá taché olawa ramué jena Israeli ejperégame. Ya 'ma bakiá rawé ju mukusá Esusi.

²² Aminami jaré umugí ramué 'yuga e'yéname simíbale che'lachi alé napu bo'ile gatériga Esusi,

²³ 'lige tabilé rewale alué Esusi gatérigime. 'Lige ku jsíturu galírale ruwisia jaré santo ánjeli Onorúgamete julárigame etéliga, 'lige alué santo ánjeli ruwíligo ku ajániligo alué Esusi. Rekó 'la ma'chígime ruwichi ramueka ta'mé 'la bijchíguru.

²⁴ Jaré alué Esusi nochálilachi nulame simíbale alé ewarárigichi napu Esusi gatériga bo'ile, 'lige alueka abiena etele napurigá anile alué umugí, etele tabilé nérekó Esusi alé.

²⁵ A'lígeko alué Esusi anele:

—j'La tabilé 'nátanti ju 'emi, tabilé o'má bi-jchíginti napu anílige alué 'ya mochígame napu ruwime nilé napu anele Onorúgame!

²⁶ ¿Tabilecha resí oláwili nílige alué rió Onorúgamete julárigame napu'lige ta'chó moyena ku rewagachi Onorúgame 'yuga asimea?

²⁷ 'Lige chojkile ruyea suwábaga alué ra'íchali napu uchú alé apélichí Moisesi osilila 'lige abiená suwábaga napu ruwile napu anele Onorúgame napu ruwime júchigó churigá nochámili níluga alué Esusi.

28 Napu'lige sebasa pe u'kabi riógachi Emausi rewégichi napu simiba e'yénale alué Kleopasi 'lige alué uché bilé ralámuli, 'lige Esúsika aminabi abichilubi 'we siméliti ka 'siá 'sile.

29 'Lige alué ralámulika bayérole alemi galírale, regá anegá:

—Jena che'lebáwaguru ramué 'yuga ramué galílachi, 'ma 'we alí kame, 'ma amulí chona.

'Liko Esúsika simile alemi galírale.

30 'Lige alué oká ralámuli 'yuga asagá alé mésachi, 'wile alué baní napuyeri remé, 'lige Onorúgame cheliera 'yasa, 'lige nasípasi 'yale a'pílipi alué oká ralámuli.

31 A'lige alué ralámulika pe yati neraga machile pe Esusi ko alué rió. 'Lige pe yati abajá tané ikiá kíbale.

32 'Lige regá anile a'bopi ra'íchaga:

—'La bijchiá alué Esusi nílige alué rió, gite 'we a'lá ga kanti ra'íchaniétigó 'naka boichika enegá ruyá alué Onorúgame nila ra'íchali rejcholi. Bochígimi sulachí 'we a'lá ga kéturu akiá alué ra'íchali.

33 'Liko tase we'ká 'nátaga, ku yati simíbale alé Rusaleni. 'Lige rewale napuíka mochígame alué makué bilé rió nulame Esusi nochálalachi, abiena mochile uché jaré ralámuli Esusi oyérame.

34 'Lige alué we'ká ralámuli anele alué oká ralámuli:

—i'La bijchiá ku ajánale alué Esusi! Aka alué Simoni (Pegro) 'la bijchiá etégoríché.

35 'Liko alué oká ralámulika ruwile alé boichimi ma'chínaga ikíligo bilé rió. 'Lige napu'lige alué rió baní 'yasa alué oká ralámuli alé galírale a'lige kulí machíligo Esusi níligo alué rió.

Jena ruwimela Esusi ma'chínaligo alemi alué we'ká ralámuli jágichi

³⁶ Napu'lige bijí ra'icha jágichi alué ra'íchali, 'lige yati neraga ilíbale alé nasipa alué Esusi, 'lige reporale regá anegá:

—Riosi kuira.

³⁷ Alué ralámulika 'we majale, pe bilé alawá ko lale.

³⁸ Nobi Esúsika anele ko:

—¿Chonigá majawíché 'emi? 'Émika tabilé 'cho bijchigi ne Esusi ku ajániligo.

³⁹ Aka e'nésibá ne'chí sekala, 'lige ne'chí ronola. Chieti ka go. Ne'chí nochásibá, bilé alawaka tabilé sa'pégame ju 'lige tabilé o'chégame napurigá etiá 'emi ne'chí.

⁴⁰ 'Lige regá anesa, etérale bo'né sekala 'lige bo'né ronola.

⁴¹ 'Lige alué ralámulika etea alué Esusi lale: «¿'Lacha Esusi júpué? Aka Esúsika 'ma me'lílruché. ¿Ku ajánalegerémá?» A'kuérami 'la bijchígale.

'Lige Esúsika rukele:

—¿Ta nerú go'ame jena?

⁴² 'Lige alué ralámulika 'yale pe'tá ro'chí awérigame,

⁴³ 'lige Esúsika yati nareka go'ale alué ralámuli etériga.

⁴⁴ 'Lige anele:

—'La sébali alarigá ikile napurigá ne ruiyé napu'lige ne bijí 'emi 'yuga eyena, 'la alarigá ikimeli nílige ne napurigá aní alué Moisesi nila ra'íchali rejcholi, abiena napurigá aní alué osilí 'we 'ya osirúgime napu osale alué napu ruwime nile

napu anélige Onorúgame, 'lige napurigá aní alué apeli Onorúgame Wikárilime uchúkame.

⁴⁵ 'Liko Esusi 'ma 'la machírale alué osilí Onorúgame ra'ichálila chujkúgame,

⁴⁶ regá anegá:

—Alué osilika ruwime ju mukumeli nílga ne Onorúgamete julárigame 'lige pe bakiá rawé kachi ku ajánamili nílga ne me'lisuga.

⁴⁷ 'Lige alué ra'íchili 'we a'lá ra'lanárigame nímala napurigá suwábaga ralámuli 'la machimela alarigá ikimeli nílgo ne. Jena Rusaleni o'winámala 'emi, suwábaga ralámuli jena wijchimoba mochígame ruyea ye rejcholi napurigá ku guwana na'támala alué ralámuli chátiri resitiri nóchaga járome.

⁴⁸ 'Lige 'emi 'la machigá mochímili júkuru, 'lige 'la ma'chígime ruyémili ju ralámuli ku ajániligo ne.

⁴⁹ 'Lige ne nejímala alué a'walí napu Onorúgame nejímoríle napu alé 'pa rewagachi asagá 'yámorílige, 'lige 'émika jena mochiwa we'ká riógachi Rusaleni napusí 'ma naré 'emi alué a'walí Onorúgame nejílala —alarigá anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi rewagachi simúligo

⁵⁰ Alué Esúsika 'yuga simile alué we'ká ralámuli alé na'pami rabó chebilena riógachi Betania anilichi a'mulipi. 'Lige bo'né sekala o'wíniga, iwérali 'yale suwábaga alué ralámuli.

⁵¹ 'Lige 'ma iwérali 'yasa, 'ma simile rewagachi.

⁵² Alué ralámulika 'ma ku e'tegínele Rusaleni 'we ra'sálagá.

⁵³ 'Lige alé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi senibí mochime nile 'we ra'sálagá semáriga ra'icha a'walí nígame ko Onorúgame.

Pe ikipi kápá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Onorúgame nila ra'ichali
New Testament in Tarahumara, Western
(MX:tac:Tarahumara, Western)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tarahumara, Western

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tarahumara Baja [tac], Mexico

Copyright Information

©Wycliffe Bible Translators, Inc. 2008

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tarahumara, Western

©Wycliffe Bible Translators, Inc. 2008

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
5abd0d10-18f8-5f78-aab1-438647421555